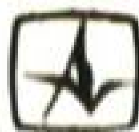
camilo josé cela

NOILE ISPRĂVI ȘI NECAZURI ALE LUI LAZARILLO DE TORMES

editura albatros

camilo josé cela

NUEVAS ANDANZAS Y DES VENTURAS

DE

LAZARILLO DE TORMES

NOGUER, MADRID

1957

camilo josé cela

NOILE ISPRĂVI ŞI NECAZURI ALE LUI LAZARILLO DE TORMES

TRADUCERE ŞI PREFAŢĂ
DE
IRINA RUNCAN

COPERTA
DE
GROSU MIHAI

EDITURA ALBATROS

1974

bucureşti

„Am fost un luptător,
şi asta înseamnă că am fost
un om adevărat“

GOETHE

NOILE BUCURII ŞI NOILE TRISTEŢI ALE LUI

LAZARILLO DE TORMES

Iată-ne din nou martorii peripeţiilor lui Lazarillo de Tormes. Dar cine a fost acest Lazarillo de Tormes ? Un picaro, unul dintre cei mulţi care au venit pe lume fără ca părinţii lor — despre care nu se ştiu prea multe, mai ales despre tată — să stea pe gînduri, şi care, azvîrliţi în lume la o vîrstă foarte fragedă, înainte de-a cunoaşte mîngîierea caldă a mamei şi ocrotirea liniştitoare a tatei, au pornit în lume, cînd pe soare, cînd pe frig, udaţi de ploaie sau biciuiţi de vînt, adunînd pe ghetele lor scîlciate tot colbul întîlnit în cale, şi mînaţi mereu de o foame chinuitoare ce nu le dădea pace nici răgaz să contemple frumuseţile naturii, ori să cugete adînc la zădărnicia peregrinărilor lor.

Lazarillo devine pentru prima oară personaj literar în secolul al XVI-lea, cînd apare cartea *Viaţa lui Lazarillo de Tormes*, atribuită lui Diego Hurtado de Mendoza — ilustru literat spaniol — dar revendicată de unii critici moderni de mare prestigiu şi autoritate ca aparţinînd lui Sebastian de Horozco, autor din acelaşi secol.

Acest pícaro, a cărui povestire la persoana întîi trece drept transcrierea unei autobiografii autentice, este un personaj complex care a trecut din literatura spaniolă a Secolului de aur în patrimoniul universal. *Viaţa lui Lazarillo de Tormes*, primul şi cel mai însemnat dintre romanele picareşti spaniole, a inaugurat astfel un gen care avea să se ilustreze pînă după 1700 şi să-şi vădească influenţa în aproape

toate marile literaturi europene (asupra lui Scarron şi Le Sage, Richard Head, Harsdorfer sau Grimmelshausen). Lazarillo de Tormes este un copil din popor, fiul unor părinţi aduşi la sapă de lemn de rigorile feudalismului. Rămas fără sprijinul părintesc încă din fragedă copilărie, el caută să-şi cîştige viaţa în mod cinstit, dar se izbeşte de cruzimea stăpînilor. Cunoaşte pe rînd diverse categorii ale societăţii, reconstituind astfel imaginea ei completă, şi constată cu amărăciune că *„nu există fericire pentru oamenii cumsecade, şi trebuie să faci cu totul altfel decît gîndeşti, ca să reuşeşti în lumea asta“*. Este concluzia ce se desprinde din experienţele întregii sale vieţi, în timpul căreia tînărul Lázaro a băut pînă la fund paharul amărăciunii şi al suferinţei.

În acest imens spaţiu continuu pe care-l reprezintă literatura — expresie artistică a trăirii omeneşti — temele, ideile, sentimentele sînt reluate neîncetat într-o curgere ce nu cunoaşte stagnare. Fire invizibile leagă trecutul de prezent, clasicul de modern, şi invers — ferestre deschise permanent, pentru un ochi sensibil, unele spre celelalte.

Noile isprăvi şi necazuri ale lui Lazarillo de Tormes, cartea pe care o prezentăm astăzi cititorilor români, stă mărturie celor spuse, deoarece creează — după cum spune criticul şi colegul de Academie al autorului ei, José Maria de Cossio — *„una din rarele verigi care leagă literatura contemporană de aceea a Secolului nostru de aur“*.

Reluînd un motiv dintre cele mai caracteristic tradiţionale din literatura hispanică, Camilo José Cela[1]

---

[1] *S-a născut la 11 mai 1916. Familia din partea tatălui, străveche galiciană. Mama, născută Trulock, numele unei familii de foşti piraţi şi apoi paşnici şi prosperi comercianţi britanici. Bunica după mamă de*

a izbutit să imprime cărții sale o puternică amprentă modernă, realizînd o nouă versiune a primului roman picaresc, cu alte cuvinte un roman neopicaresc.

---

origine italiană, născută Bertorini. De la vîrsta de nouă ani și pînă tîrziu trăiește la Madrid. În adolescență, bolnav de plămîni, este internat într-un sanatoriu. La izbucnirea războiului civil spaniol are 20 de ani. În jurul anilor 1940 suferă din nou o lungă internare în sanatoriu. În 1954 vizitează cîteva țări din America Latină. La 26 mai 1957 devine membru al Academiei Spaniole. Din 1956 începe să publice și să conducă revista lunară Papeles de Son Armadans, *în Palma de Mallorca, oraș în care locuiește de cînd a părăsit Madridul. După 1960 vizitează, entuziast, Cuba.*

Și acum, să vedem cum se prezintă singur :

„M-am născut... în Iria-Flavia, cap de pod latin, în a șaptea țară a occidentului celtic. De atunci și pînă acum n-am făcut altceva decît să trăiesc de azi pe mîine... Ca să mă distrez am făcut un război, m-am însurat de două ori, am zămislit un fiu și am publicat douăzeci sau douăzeci și două de cărți. N-am plantat niciodată un copac și n-am scris nici un rînd despre constructiva instituție a Casei de Economii. Omit titlurile cărților mele, deoarece socotesc că orice om de cultură medie trebuie să le fi cunoscut. De fapt, după cum se vede, fie că-mi convine fie că nu, m-am transformat în materie de examen de stat.

Am 1,80 înălțime, 81 de kilograme... ochii castanii cu frumoase reflexe verzi în lumina amurgului... Ca semne particulare, am două cicatrice — urma unui glonte de pușcă la vintre și a unuia de mitralieră în piept.

În cazul nostru important ar fi, nu atît să formulăm și să definim dominantele literare ale romanului picaresc tradițional[2], și apoi să le urmărim în versiunea lui Cela, ci să ne oprim asupra temei lui principale : foamea, căreia i se adaugă, ca expresie accentuată a sensibilității moderne, sentimentul acut și dureros al singurătății, și legat de acesta, acela, poate mai dureros, al unei trăiri lipsite de o certitudine oarecare. Spunem aceasta, pentru că Lazarillo al lui Cela, așa cum singur mărturisește, se

---

Am schimbat multe meserii, poate pentru că nici una nu-mi plăcea... Am fost succesiv băiat de familie, soldat profesionist, poet, toreador, hoinar, funcționar, romancier, pictor, actor de cinematograf, ziarist și conferențiar. Am reușit să trec prin facultate fără să-mi iau licența, sînt tradus — ce pot să fac ! — în toate limbile și niciodată n-am primit nici un singur premiu.

Niciodată nu m-am fotografiat zîmbind, și anume pentru a nu induce în eroare pe istoricii viitorului.

Cîțiva naivi cred că o duc bine. Alții, dimpotrivă, cred că o duc rău. Nici unul din ei nu are dreptate.

Mă consider cel mai important romancier spaniol de la '98 încoace și mă înspăimînt cînd mă gîndesc ce ușor mi-a fost să ajung aici.

Să-mi fie iertat, dar nu e vina mea".

---

[2] „*Romanul picaresc nu s-a constituit și nu a ființat decît prin desăvîrșita fuziune a elementelor narative, descriptiv-social* și *critic*" (Ileana Georgescu, *O formă a romanului picaresc : Romanele lui Camilo José Cela*, Analele Universității București, Seria Științe sociale-filologice, nr. 25, Anul XI — 1962).

simte prizonierul unui destin de „hoinar“ ce-l zvîrle dintr-o vremelnicie în alta, purtat parcă de un vînt ciudat, care, atunci cînd va înceta să bată, îi va curma viața. Această mărturisire ne face să ne închipuim că a venit pe lume într-o zi de caniculă, în mijlocul unui oraş părăsit, cu caldarîmul încins şi soarele dogorind deasupra unui gol pe care-l va purta mereu în suflet. Un spațiu alb, calcinat, cu desăvîrşire pustiu, din care a venit ca apa ce curge fără voia ei, şi din care va pleca nu se ştie unde, asemeni vîntului ce suflă cînd străbate deşertul, purtat de o mînă necunoscută.

În timp ce tema picarescă tradițională — foamea — a caracterizat starea de lucruri existentă pe vremea Spaniei din Secolul de aur, cea modernă este singurătatea, deşi acțiunea se desfăşoară pe acelaşi sol iberic. Astfel, prin *Noile isprăvi şi necazuri ale lui Lazarillo de Tormes*, Cela merge de la clasic la modern, exprimînd o permanență omenească, sesizabilă pe măsură ce ne apropiem tot mai mult de existența zbuciumată şi de sufletul, cînd vesel, cînd trist, al acestui pícaro din zilele noastre. Şirul de isprăvi al căror protagonist permanent este se succede liniar ca imaginile unui film serial, fără pulverizarea subiectului, pluralitate de planuri, suspendări, reveniri, îmbinări, într-un singur cuvînt fără procedee moderne, urmînd prin aceasta întrutotul modelul său clasic. Astfel Lazarillo cunoaşte pe rînd oamenii şi viața, speră şi este dezamăgit, zîmbetul îi înfloreşte pe buze sau lacrimile îi umplu ochii de tot atîtea ori, şi rămîne întotdeauna singur, convins că singurătatea nu-l va părăsi niciodată, întrebîndu-se dacă în fața ei trebuie să rîzi sau să te înspăimînți, dar ştiind că ecuația existenței se reduce la luptă, o luptă neîncetată de zi cu zi, aceea care te defineşte ca om adevărat.

În ceea ce privește narația din punctul de vedere al procedeelor, Cela nu aduce nici o înnoire, după cum am văzut, romanului picaresc tradițional. Totuși povestirea lui este un pas spre modern. Acțiunea dinamică și mai mult exterioară — pitoresc și peripeție — a primului roman este străbătută în cazul acesta de un filon meditativ, nostalgic și poetic, care dă faptelor un plus de importanță, de greutate, prin nota gravă ce le însoțește. Să reținem observația că numai prin intermediul unui minimum de acțiune este posibilă contemplația.

Elementul descriptiv-social și critic, funcția satirică evidentă în orice roman picaresc este dublată acum, dacă nu chiar înlocuită de o „autopsie" a omului și a existenței, al cărui mecanism esențial autorul caută să-l surprindă, și care este lupta în cadrul alternanței dintre bine și rău, dintre lumina și întunericul ei.

Nu subiectul ne produce plăcerea estetică, nu curiozitatea de a afla ce i se va întîmpla lui Lazarillo și celorlalți ne delectează. Cela se oprește din povestire și ne face să privim personajele din mai multe unghiuri. Abia atunci sîntem mulțumiți cînd ne simțim impregnați și chiar obosiți de personaje și de mediul în care ele se mișcă, cînd le percepem ca pe niște vechi și buni prieteni despre care știm totul și care ne dezvăluie în momentul apariției întreaga bogăție a vieții lor. Așadar, atenția ne este atrasă mai mult de personaje prin ele însele decît de aventurile prin care trec. Și astfel ne întoarcem de la acțiune la personaj, de la funcție la substanță, ceea ce echivalează însă în același timp — și în asta constă dubla deschidere a romanului lui Cela de la clasic la modern și invers — cu un simptom de clasicism incipient, dacă ne gîndim la teatrul clasic francez, în care rolul cel mai important îl joacă per-

sonajul însuşi, calitatea sa exemplară şi paradigmatică, în timp ce în drama spaniolă esenţialul este peripeţia, destinul accidentat. Cartea lui Cela este o artă de figuri şi mai puţin de aventuri. În calitate de roman major se întoarce, chiar dacă pe alt cerc al spiralei, de la aventuri la figuri, şi în loc să inventeze trame interesante prin ele însele — lucru practic imposibil astăzi —, creează personaje atrăgătoare. Lazarillo este unul dintre aceştia. Şi alături de el domnişoara Marie, un înger plin de tristeţe, cum o defineşte însuşi autorul, a cărei existenţă, cehoviană prin nefericirea purtată cu resemnare, este o fîntînă plină de lacrimi ; exaltatul pocăit Felipe, care moare cu umbra tristeţii întipărită pe chip din cauza foamei ; visătorul poet don Federico — suflet generos şi gratuit, mînat în actele lui de dorinţa dăruirii şi ajutorului acordat aproapelui său — de care, cum este şi firesc, se va găsi imediat cine să profite ; misterioasa vrăjitoare şi doftoroaie Librada.

În ciuda umorului şi a vervei cu care Lazarillo îşi povesteşte peripeţiile, tristeţea şi amărăciunea, prezente în orice roman picaresc ce a avut întotdeauna curajul adevărurilor amare, răzbat uşor pentru că Lazarillo nu este de fapt un om vesel. Nici nu poate fi, dacă ne gîndim la cele spuse de Pío Baroja cu privire la spanioli, şi anume : *„Pentru mine, unul din lucrurile cele mai triste din Spania este că spaniolii nu pot fi frivoli, nici joviali“*. Poate că lucrul cel mai trist ar fi ca spaniolii să devină frivoli şi joviali. Atunci ar înceta să mai fie spanioli, ar trebui să renunţe la adevărata lor consolare şi glorie, care este arta de a nu putea fi nici frivoli, nici joviali. Iată de ce *„toate produsele noastre materiale şi intelectuale sînt dure, aspre, dezagreabile* — spune Pío Baroja în continuare. *Vinul este tare, carnea*

proastă, ziarele plictisitoare și literatura tristă". Cela este și rămîne, în acest sens, un scriitor spaniol, latura lui tradițională îmbinîndu-se deopotrivă cu cea clasică și cu cea modernă. Aceste trei coordonate ale literaturii lui, evidente încă de la apariția primului său roman, *Familia lui Pascual Duarte*, în 1942, și atît de prezente în noua versiune a vieții lui Lazarillo, nu vor fi părăsite de el nici mai tîrziu, chiar dacă uneori va pendula mai accentuat spre una sau cealaltă, dînd în aparență iluzia ruperii acestei unități care îl caracterizează. Tradiționalist, își întoarce privirea spre Spania ; clasic, Cela conturează personaje-eroi ; modern, epoca plutește în nedefinit, scăpînd unei precise încadrări istorice ; tradiționalist, reia o ambianță picarescă, pregnant iberică ; clasic, eroul cărții își povestește viața chinuită într-o narațiune simplă, rectilinie, adesea fără subtext ; modern, viziunea picarescă este colorată de accente tremendiste care reprezintă o *„oscilație între un realism viguros, demascator, care îl apropie de marii maeștri ai genului picaresc, și un naturalism exacerbat și anarhic"* [1] (cum ar fi în cazul cărții de față episodul nebunului care își spînzură părinții, sau manevrele drăcești ale vrăjitoarei), dar atmosfera operează ca o prezență obscură și tentaculară, ostilă sau indiferentă asupra psihologiei fluctuante a personajului, pictura peisajului este subtilă, imaginea acută și densă, cuvîntul are o expresivitate și o stringență verbală necunoscută odinioară.

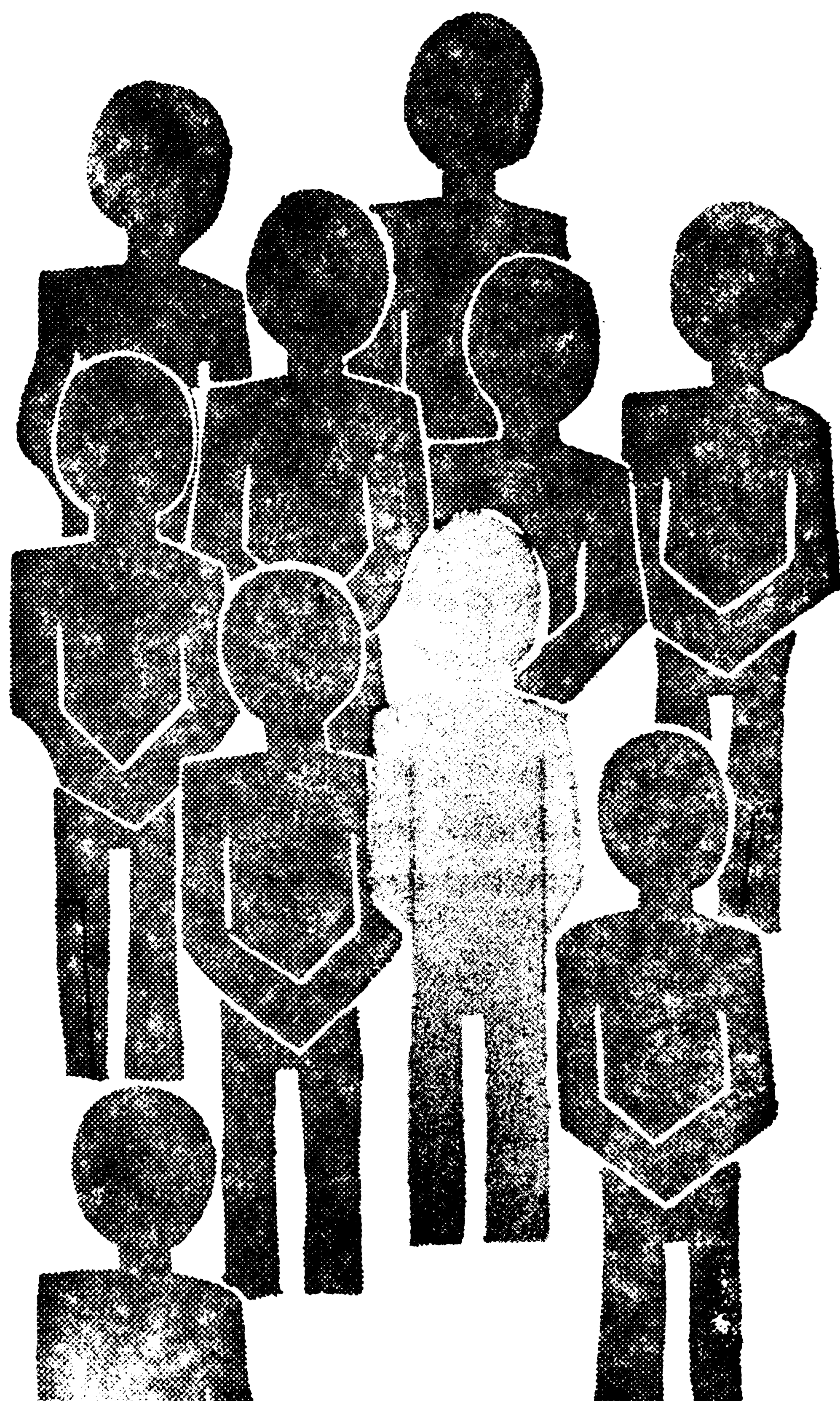
IRINA RUNCAN

---

[1] Ileana Georgescu, *op. cit.*, p. 246.

NOILE ISPRĂVI ȘI NECAZURI ALE LUI

LAZARILLO DE TORMES

Cîteva cuvinte despre carte

Vreau ca, odată scrisă, această cărticică să vadă lumina tiparului, deoarece cred că va fi multora de folos să cunoască împrejurările prin care am fost nevoit să trec nu o singură dată, dacă vor fi pricepute în liniște și așa cum mi s-au întîmplat : una după alta și fiind preocupat în toate de cinste și bună creștere, care au fost regulile vieții mele, deși uneori nevoia le-a îngropat atît de adînc, încît ar fi greu să le cauți și, fiind lucru anevoios, ar fi vesel să le găsești.

Cartea este scurtă ca și cea a bunicului meu, dar cred că e mai bine așa, deoarece ar fi fost un păcat de neiertat să adaug fleacuri care ar fi ascuns miezul, și deoarece dacă e bună e și mai bine să fie scurtă, fiindcă despre lucrurile bune se vorbește puțin, și dacă e proastă cu atît mai mult e bine să fie scurtă,

Cîteva cuvinte despre carte

fiindcă în felul acesta am să-mi atrag mai puține bîrfeli. Și bîrfeala nu ține seama de nimic, chiar dacă lumea nu are dreptate.

Dacă sfînta providență se va purta și pe mai departe cu mine ca pînă acum, se pare că mai am înaintea mea mulți ani de viață, și făgăduiesc să pun la punct cîteva fleacuri rămase neîndreptate care cu siguranță mi-au scăpat, de îndată ce le voi cunoaște și voi fi învățat gramatica, pe care acum — variolă la bătrînețe — m-am apucat s-o învăț. Pînă atunci, fie cum o fi, și iertate fie-mi boacănele și neghiobiile ce mi-au scăpat printre crăpăturile pe care puținele mele cunoștințe mi le-au lăsat în cap și în creier.

Și atîta tot, deoarece cred că a scrie așa, despre lucruri fără miez și fără să povestești amănunte, este cu mult mai greu decît îți închipui.

CARTEA ÎNTÎI

În care eu,
Lázaro,
povestesc
cum cred
că am venit
pe lume
şi unde
şi
din cine
mă trag.

Cotrobăind odată printre hîrtiile unui stăpîn evreu, spițer și — dacă dăm crezare celor răi de gură — de asemenea jugănit, în slujba căruia am avut nenorocul să fiu, am dat într-o bună zi peste o carte ce vorbea despre un anume Lázaro de Tormes, care cu siguranță o fi și murit, și care dacă mai trăiește trebuie să fie tare bătrîn, judecînd după lucrurile pe care le spune.

Cartea nu dă numele autorului, ceea ce mă cam plictisește, nici anul cînd a fost scrisă, și astfel tot ce-am reușit să aflu a fost rodul presupunerilor mele și, e limpede, nu-i demn de încredere.

Totuși, această carte mi-a făcut o mare bucurie, pentru că pe mine mă cheamă tot Lázaro și sînt din același ținut, și pentru că, de vreme ce providența n-a vrut să-mi dea tați cunoscuți, ci doar candidați cu duiumul, îmi place să cred că acel Lázaro a fost bunicul meu — și așa am să-l și socotesc de acum înainte — și fiul unor părinți cu nume și prenume cum le-a lăsat Dumnezeu.

Nu sînt din același loc cu bunicul meu, nici din Tejares, ca străbunicii mei, ci din Tormes, de vreme ce, după cît se pare, locul unde am văzut pentru prima oară lumina soarelui a fost în Ledesma, tot în provincia Salamanca — trebuie să fie de atunci vreo cîțiva anișori, al căror șir l-am pierdut însă.

Pe mama n-am cunoscut-o la chip, dar din auzite da, și încă din belșug, și acum cînd știu despre ea

lucrurile pe care le știu, cred că ar fi fost mai bine să nu le fi știut niciodată.

Cum totuși nu vreau să trec nimic sub tăcere, iată ce știu de rău și de bine, și cine știe dacă e adevărat sau nu.

Cei mai mulți dintre autori spun că prenumele ei era Rosa, și numele López, și că era o fată fercheșă, înfloritoare și plină la trup, pe vremea cînd am venit eu pe lume.

Era, cum se spune, fată la toate în casa perceptorului, și nu știu precis ce înțelegea el prin aceasta, deși mă tem că mai mult decît cerea cuviința, și că punea în această expresie și în pîntecul mamei ceva care nu se scoate uneori fără primejdie.

Oricum și întrucît mie nu mi-ar plăcea să fiu urmașul nici unuia care să fi trăit din sudoarea altora, îmi rămîne totuși o speranță că nu mă trag dintr-un asemenea trup, dacă mă gîndesc doar că oricare altul, dintre cei mulți pe care gura lumii i-a numit ibovnici ai mamei, a întrebuințat aceleași mijloace ca și perceptorul, și cine știe dacă nu mai tari sau mai eficace.

Un alt logodnic de-al doñei Rosa a fost don Serafín Serrano, un cofetar ce era consilier comunal, care mi se pare prea nevinovat spre a fi tatăl meu, căci, dacă dăm crezare zvonurilor, bietul de el nici măcar nu speria pe cineva și nu făcea decît să-i dăruiască mamei pesmeciori dulci ca să se lase pipăită pe decolteu.

Se spune că acest don Serafín a progresat cu timpul și a sfîrșit așa cum bărbații, chiar dacă sînt cofetari, nu trebuie să sfîrșească niciodată.

De asemenea a fost un timp om de vază un hamal din gară, de fel din Santander și om rău, căruia i se spunea — fiindcă îi lipsea un ochi, deși nu pricep de ce — Răpăială, lucru care îl mînia și-l făcea să

dea drumul la ocări ce-i țișneau din gură ca bețivului vărsătura.
Mai curînd cred că sînt fiul lui Răpăială, căci pe lîngă că era zdrahon și-un găligan, se pare că se împreuna cu mama în mijlocul drumului, loc pe care l-am socotit întotdeauna foarte rodnic, nu știu dacă din cauza grabei sau a tăriei patului.
Pe vremea cînd mama vroia să aibă o situație mai bună și să se facă doică, a urmat la rînd un anume Froilán Quinterio, de meserie muncitor la șosele și de fel din Betanzos, de unde a trebuit să emigreze din cauza nu știu căror încurcături cu celebrul căpitan Sánchez, în urma unei partide de cărți.
Froilán mai ajutase pe niște fete care vroiau să aibă o situație mai bună, și cum a avut noroc și le-a aranjat bine după numai cîteva încercări, l-au poreclit cel Sigur.
Se pare că cel Sigur, care era împovărat de copii, se ajuta ca să-i hrănească cum se cuvine cu ceea ce cîștiga făcînd pe armăsarul de la fetele care aveau să devină doici și pe care își lua obligația să le convingă nevastă-sa, Dorinda, zeloasă să obțină fonduri pentru familie.
Cu siguranță că mamei i-a făcut serviciile gratuit, asta și ținînd seama de trupul ei înfloritor. Cel puțin așa vreau să gîndesc, căci nu-mi vine să cred că ar fi fost proastă, ci mai curînd prea vioaie. Și la urma urmei, dacă Froilán era sigur, de ce n-ar fi fost tot așa oricare altul, chiar dacă ar fi trebuit să insiste puțin mai mult ?
De îndată ce s-a trezit cu mine în pîntec, mama a început să aibă grijă de mine, lucru pe care nu l-a mai făcut niciodată din clipa cînd am venit pe lume, și, asta după cum se știe, ca să nu facă din mine un schilod și să nu-și năruiască frumoasele planuri.
M-am născut, am supt de la pieptul mamei două
 săptămîni atît lapte cît a vrut să-mi dea, și cum la

sfirşitul acestui răstimp s-a ivit o casă din Salamanca, unde stăpina a socotit că e mai bine să mă lase pe mine să postesc decît să nu-l alăpteze pe fiul ei, a plecat acolo, lăsîndu-mă în grija unor păstori care aveau tot atît de puţine mijloace pe cît de multă bunăvoinţă pentru nenorocirea mea.

Tatăl meu, Răpăială, cel Sigur, sau cine dracu o fi fost, n-a vrut să audă de mine, şi mama, Dumnezeu ştie dacă nu cumva ca pedeapsă pentru egoismul ei, a murit de tifos după patru ani cînd — e tot o întimplare ! — se gîndea să mă ia la ea, după cum spune doña Matilda, mama fratelui meu de lapte Desiderio, azi avocăţel în Valladolid şi individul cel mai neghiob şi nerecunoscător care mi-a fost dat să-l văd vreodată.

Gîndindu-mă la prima amintire din copilărie, mă văd agăţat de ţiţa unei capre, mama mea adoptivă, cea care mi-a dat căldură cînd eram lipsit de căldură, lapte cînd eram flămînd şi înclinaţiile ei, cînd îmi venea atît de uşor să mă înclin, fraged şi sugaci cum eram.

Dacă m-am purtat vreodată urît în viaţa mea, vina s-o poarte pornirile care, după cum se spune, se moştenesc de la doici.

De la bun început, e o mare diferenţă între a fi supt de la ţiţa unei capre sau de la cea a unei oi, căci în această viaţă — de asta sînt sigur — e mai bine să împungi cu coarnele decît să behăi, şi să faci mai curînd precum capra decît precum oaia.

Cum aşa mi-a fost dat să mă dezvolt, laptele de capră mi-a priit de minune, şi am crescut cam murdar, e adevărat, dar viguros şi puternic ca un stejar. Cînd aveam doar cîteva luni, păstorii au început să-mi dea supă de pîine cu vin, ca la cai, hrană sănătoasă şi caldă pentru lunile de iarnă, foarte grele in acest ţinut, şi care are avantajul că obişnuieşte trupul cu vinul prost, cu ceea ce se dobîndeşte întotdeauna,

pe lingă unele obiceiuri ce îndepărtează urîtul nărav al beției, o aromă care alungă duhurile rele ale bolilor. Ceea ce este sigur este că aceste supe mi-au prins de minune, și că bolile, dacă ar fi să nu ținem seama de vreo două, trei fără importanță, m-au respectat totdeauna.

Bețiile nu mi s-au mai părut cu totul de lepădat, și cu rușine și îmbujorat la față trebuie să mărturisesc că numărul acelor beții pe care le-am pus la cale de-a lungul anilor trebuie să fi fost atît de mare, că le-am pierdut socoteala, deși cred, ca să mă liniștesc cu gîndul, că fără deprinderea din primele luni petrecute cu păstorii de capre, numărul lor ar fi fost mult mai mare.

Cînd am fost în stare să mă țin pe picioare și am învățat cele două, trei năravuri de care e nevoie pentru ca să te asculte caprele, au început să mă lase în colibă ca să îngrijesc cîte un animal bolnav, sau să mă distrez curățind cartofi, sau să am grijă de focul pe care fierbea ciorba, îndeletniciri cu care am devenit în același timp păstor și rîndaș de bucătărie, și nu spun și hoț pentru că, în ciuda prilejurilor ispititoare care au prisosit, m-am gîndit întotdeauna că trebuie să cinstesc gospodăria săracă a ocrotitorilor mei. Acela care își jupoaie prietenii, fără să fie strîmtorat, trebuie socotit de neam prost, căci dăm zilnic peste necunoscuți de care ne putem folosi fără să ne-o scoată pe nas.

La cinci ani m-am căptușit cu vărsat, care a fost gata să mă bage, dacă nu în mormînt, ceea ce nu prea e la modă pe povîrnișurile acelea, atunci într-o groapă la piciorul unui stejar sau tufan, loc ceva mai obișnuit, dar care de fapt e același lucru.

Această boală m-a slăbit, sleindu-mi puterile, și m-a lăsat mai găurit decît un ciur, cu urme care m-au necăjit mult fiindcă toată lumea mă întreba mereu

 cîte ceva și fiindcă afară de asta după puțin timp

mi-au pus din această cauză porecla urîtă de Ciupitul, cu care mă cunosc mai mulţi oameni decît aş vrea eu. M-am înzdrăvenit stînd o săptămînă şi jumătate în coliba cea mică, hărăzită bunelor obiceiuri, şi nefăcînd altceva decît să mănînc cînd oboseam, să dorm ca să mă odihnesc, şi luînd apoi totul de la început. Cînd m-am făcut bine toţi au văzut că mă înălţasem cu aproape o palmă, ceea ce le-a fost de ajuns ca să creadă că au de-a face cu un bărbat şi să mă ia cu ei la treabă. Bărbat cu adevărat nu eram, dar pot să garantez cu mîndrie că pe vremea aceea am ajuns s-o ered, cum o dovedeşte zelul cu care munceam şi piatra cu care i-am scos un ochi de la douăzeci de paşi fiului lui Mellado, un băiat mai mare ca mine, lovitură de care îşi mai aminteau încă nu demult cei de prin Ledesma.
Meritul loviturii n-a fost că l-am lăsat chior, lucru nu prea greu dacă ai puţin noroc, ci că aruncasem piatra pe sub braţ.
Comerţul cu vite fiind o meserie grea şi văzînd bine că viaţa tihnită de copil luase sfîrşit pentru mine, m-am silit să mă obişnuiesc cu obiceiurile păstorului, ceea ce am reuşit cu ajutorul timpului, şi dacă n-am izbutit înainte a fost din cauză că m-am împotrivit totdeauna să mă pun singur pe treabă.
Baciul acelor păşuni şi al ocrotitorilor mei păstorii de capră era un individ urît, tare ţigănos la faţă, puţintel la trup deşi cu o mare înclinare spre cele rele, flecar şi certăreţ, care era numit Lucas şi poreclit Iedul, dar numai pe la spate, căci în faţă ar fi fost primejdios.
Lucas ăsta m-a privit întotdeauna cu ciudă şi, cum era de felul lui rău de gură, nu scăpa nici un prilej să nu-mi povestească de mama — nu numai de ea, ci şi de judecata ce-o merita — lucru care mă făcea să roşesc şi chiar să plîng, cine ştie dacă nu cumva pentru că o găseam de fapt adevărată.

Am căutat întotdeauna să mă port cu băgare de seamă cu el, căci acum sînt sigur că la prima boacănă m-ar fi deșelat cu ciomagul.

Din pielea unei vite căreia ii secase laptele și pe care am omorît-o, și cu ajutorul sfaturilor bune ale lui Sebastián, un păstor care a fost întocmai ca un tată pentru mine, am izbutit să-mi fac niște pantaloni călduroși, cu părul pe dinăuntru și partea tăbăcită pe dinafară, ca să se scurgă apa cînd plouă : cu ei am umblat cîțiva ani, mîndru de parcă ar fi fost de catifea.

Cum purtam brîul chiar pe la subțiori și pîntecul mi-era acoperit și la căldură, se vede că aveam pe atunci niște digestii foarte bune, de vreme ce toți ceilalți mă vedeau cum creșteam pe zi ce trece.

Purtam pe umeri un cojoc făcut dintr-o blană de oaie moartă pe care o găsisem și care îmi încălzea pieptul atît de tare, încît jumătate din an îl purtam atîrnat de traistă, iar in picioare îmi pusesem niște opinci pe care Lucas Iedul le aruncase de vechi ce erau, după ce le scurtasem zdravăn și le tot potrivisem ca să scot ce era stricat.

Pe cap am purtat întîi și-ntîi un basc, cu mai multe găuri decît un balcon, ce mi-a ținut doar atîta timp cît am izbutit să găsesc ceva mai bun, și asta a fost un chipiu dăruit de un ofticos ca să-l las să sugă lapte agățat de țița unei capre pînă s-o sătura, lucru pe care i l-am îngăduit, nu atît pentru chipiu, cît pentru că mă gîndeam că fac o operă de caritate.

Întrucît păstorii s-ar fi putut să nu gîndească la fel ca mine, l-am băgat să sugă în coliba cea mică, și, cum ugerul nu se golea și el părea că nu se mai satură de supt, mi-a venit foarte greu să găsesc o scuză cînd i-am văzut pe oameni că se apropiau coborînd pe povîrniș.

Omulețul, cine știe dacă nu cumva de teamă să nu-l pună să vomite laptele, a plecat zorind pe cărare cu

mersul lui prăpădit, și a izbutit să se ascundă după niște pietre înainte de a fi văzut, dîndu-mi mai întîi chipiul ca răsplată.

Cînd păstorii m-au văzut acoperit ca un nobil cu acea podoabă care, deși îmi ajungea pînă la ceafă, lăsa imediat să se vadă de ce soi era, m-au întrebat ce-i cu ea și unde o găsisem, la care a trebuit să le răspund că o adusese vîntul, ceea ce n-au crezut, dar i-a făcut să rîdă în hohote și să nu mă mai întrebe nimic.

— Ce pui de lele, cum le mai născocește ! spuneau ei.

Partea proastă a fost cînd au vrut să mulgă capra care n-a mai avut decît un țîr de lapte și țîțele-i erau calde încă și care bine s-a mai răzbunat pentru învoiala ce-am vrut s-o închei pe seama ei, deoarece dacă n-am scuipat laptele pe care l-am furat după ciomăgeala pe care am primit-o, înseamnă că așa a vrut Dumnezeu.

Pe ofticos, deși mi s-a spus că era de prin partea locului, nu l-am mai văzut de atunci, fapt pentru care trebuie să-i fie foarte recunoscător Creatorului, deoarece m-am jurat atunci să scot, aruncînd cu pietre-n el, suprapreţul pe care păstorii m-au pus să-l plătesc pentru cozoroc, lucru pe care, dac-aș putea, naiba știe dacă nu l-aș face și astăzi.

După ce am încasat loviturile și am plîns toată noaptea fără încetare, a început să mi se înfiripe în minte ideea să fug, lucru pe care n-am vrut să-l fac înainte de a avea niscaiva bănișori strînși în pungă, cu care să merg mai la sigur.

Cum duminicile primeam cîte un real de la doña Blasa cea Stearpă ca să-i car acasă un urcior cu lapte, cu care nu prea puteam să prosper, a trebuit s-o tot lungesc cu comerţul ăsta pînă cînd doi ani mai tîrziu, într-o seară pe cînd păzeam o turmă de vite ce mînca lujeri și crengi de copaci într-un goruniș,

am avut norocul să dau peste un săculeț cu șaisprezece duros, pe care l-am ascuns în sîn și am avut mare grijă să nu dau nimănui socoteală.
Pierderea săculețului cu pricina a fost amintită cu toate amănuntele, ba s-a oferit chiar și o recompensă aceluia care, găsindu-l, l-ar înapoia, dar mi s-a părut mai prudent să fac pe niznaiul, căci, după cum m-am gîndit, premiul n-ar ajunge niciodată să valoreze cît cei șaisprezece duros dinăuntru.
Cu această sumă și încă vreo șapte pe care îi strînsesem, era de ajuns ca s-o pornești în lume.
Am căutat fără grabă prilejul, care s-a întîmplat să se ivească la începutul iernii, într-o dimineață pe cînd coboram mînind vitele la păscut.
Nu se luminase încă de ziuă cînd am apucat-o în cu totul altă direcție decît tovarășii mei, pe cît de grăbit pe atît de hotărît, și pe cît de prevăzător pe atît de înfricoșat, de vreme ce, dacă aș fi fost ajuns din urmă, cu siguranță n-aș mai povesti acestea acum.
Cu cei douăzeci și trei de duros și unsprezece reali cît aveam la mine, credeam că nu voi muri niciodată de foame, deși cine știe dacă nu cumva de pe urma vreunei ciomăgeli, a loviturilor cu vîna de bou sau a rănilor pricinuite de alicele paznicului. Ceea ce urmează să mi se întîmple în viitor, numai Dumnezeu știe și nu spune nimănui.
Cu siguranță lumea e mare, deși nu chiar atît cît aș fi crezut atunci, dar nici banii pe care îi aveam cu mine nu erau chiar o nimica toată, mai ales pe vremea aceea.
Pe păstori nu i-am mai văzut și nici n-am mai avut vreodată poftă să-i văd. Le păstrez recunoștință pentru că mi-au dat de mîncare, dar dragoste, ceea ce se numește dragoste, n-am izbutit niciodată să le port.
Servitorul dumneavoastră avea pe atunci opt ani împliniți, vîrstă tocmai bună ca să începi să judeci.

CARTEA A DOUA

În care
povestesc
cum arăt
şi
cîte ceva
despre
culoarea
feţei
şi
despre statură.

Chiar dacă ordinea ar cere să urmeze cele începute și să povestesc acum, făcînd să-mi treacă din nou timpul pe dinainte, cele ce mi s-au întîmplat la señor David după ce am fost nevoit să-i părăsesc pe primii mei stăpîni, cred că ar fi mai bine să-mi iau libertatea să vă povestesc cum arăt pe dinafară, căci pe dinăuntru numai Dumnezeu știe, și să vă mai povestesc care sînt semnalmentele mele în caz că mă pierd.

După cum mi s-a spus în armată, am în înălțime un metru cincizeci și nouă, ceea ce cu siguranță nu-i mult, dacă ne gîndim că sînt unii și mai înalți, dar nu-i nici puțin dacă observăm că unii sînt și mai scunzi.

Eu mă împac cu statura mea, pentru că ar dovedi proastă creștere să încerc să îndrept mistria Tatălui nostru fără de moarte și pentru că în afară de asta și dacă mă gîndesc bine, nu sînt nici atît de mic ca să fiu nevoit să merg cîntînd ca să nu mă calce cineva, nici atît de mare ca să fiu silit să mă aplec cînd intru pe ușă.

Nu sînt nici firav, nici plin la trup, și astfel se poate spune despre mine că nu-s nici gras, nici slab, și sînt croit, dacă nu cu înțelepciune, în schimb cu anumită discreție.

Am un colorit sănătos, pielea mi-e arsă de soare și tăbăcită de toate vînturile, de la cele de răsărit, care sînt de obicei înghețate, pînă la cele ale lui señor

David, pe care le-am socotit întotdeauna calde și înfumurate și, dacă nu mi-ar fi rămas de la vărsat semnele astea mici, zău că n-aș fi urît, cu ochii ăștia castanii și chica bogată și neagră.
Brațele și picioarele mele sînt puternice și drepte, laba piciorului lată și mare, cine știe dacă nu de atita mers, și palmele aspre, deși nu lungi.
De-a curmezișul frunții deasupra ochiului sting am un semn ușor cam de patru degete de la o vînă de bou care m-a plesnit acolo, și sub urechea de pe aceeași parte mai păstrez încă urma unei tăieturi pe care o am de la un ticălos ce-a vrut cu tot dinadinsul odată în Avila să mă însemne cu vîrful cuțitului, de parcă aș fi fost toiag sau centiron.
Zîmbetul mi-a apărut pe buze de tot atîtea ori ca și lacrimile în ochi, și astfel zbîrciturile de pe față pot dovedi la fel de bine bucurie sau durere, după lumina și căldura cu care le privești.
Pentru a isprăvi portretul nu-mi rămîne să spun decît că sîngele meu trebuie să fie probabil curat, deși nu-i cunosc obîrșia, deoarece n-am avut niciodată coșuri ori spuzeli, și chiar dacă nu e atît de limpede ca cel al unui duce, nu-l am însă nici atît de murdar ca cel al leproșilor, al țăranilor sau al negrilor corciți cu leproși. Ceea ce, dacă ne gîndim bine, nu e puțin lucru și nici ceva atît de puțin important ca să fie dat uitării.

CARTEA A TREIA

În care îl îndrum
pe cititor
ca să poată merge
cu mine
cît timp am mers
cu senor David,
fără să-l înspăimînte
firea de hoţoman,
felul de lighioană,
nici mirosul de porc.

Era pe înserat și peste cîmp se întindeau umbre negre.
La început, cînd n-am văzut lîngă mine pe nimeni la care să mă uit, vreun stăpîn ori prieten cu care să vorbesc, sau, în sfîrșit, vreun jupîn care să-mi tragă o mamă de bătaie sau să mă scuipe, mi-a fost frică pentru prima oară în viață.
Am privit la crestele munților și-am ascultat zgomotul vîntului prin mărăciniș.
M-a cuprins un fior de bucurie cînd mi-am pipăit pieptul și am auzit răsunînd în palmă bătaia ritmică a inimii. Eram pe-atunci un copil și astăzi sînt bătrîn, dar îmi amintesc aceste întîmplări cu o statornicie vrednică de urmat.

Cînd m-am liniștit m-am uitat la cucuveaua care țipa în frunzișul atrăgător al unui stejar pitic, la liliacul care urmărea ultima insectă zburătoare, la broasca rîioasă care izbea sinistru pămîntul ca un ciocan de otravă.
Cum n-am ajuns niciodată la un rezultat bun, luînd lucrurile prea în serios, de îndată ce-am izbutit să risipesc primele temeri m-am hotărît să încerc să rîd, fapt pentru care am căutat niște imagini vesele ce mi-au redat imediat bucuria.
Un ofticos sugînd la o capră, Lucas Iedul făcîndu-și nevoile, sau doña Blasa cea Stearpă numindu-l laș, vrăjitor și neghiob pe bietul ei bărbat, sînt lucruri

în stare să alunge teama cea mai mare și să provoace rîsul cel mai vesel.
Așa am făcut, și atîta haz am izbutit să fac, încît, după ce mi-am recăpătat încrederea, oboseala a chemat somnul și acesta mi-a înfrînt voința, și în cele din urmă am adormit buștean lîngă o rîpă din apropiere.
Cînd m-am trezit, era încă noapte și stelele străluceau deasupra capului ; cîteva clipe m-am gîndit dacă nu cumva oi fi mort și transportat în cer, într-atît de dulce și de plăcută era starea pe care răcoarea dimineții o dădea trupului meu, și de suavă liniștea pe care muzica ce-o auzeau urechile mele — prima pe care o auziseră în viață — o dădeau sufletului.
Am ciulit urechile și am auzit, adus de o adiere, un concert dulce și îndepărtat care numaidecît mi s-a părut cîntat de-un instrument nobil ca pîntecul mîrșav.
Am rămas culcat și-am așteptat cu răbdare să se ivească primele raze ale dimineții, și cînd acestea au început să pună stăpînire pe cîmp, mi-a fost dat să văd cum trei oameni, cu o înfățișare ciudată cum nu mai văzusem și nici n-aveam să mai văd vreodată, se dedicau meseriei lor de muzicanți, cu o silință ce de multe ori m-am gîndit cît de folositoare mi-ar fi fost s-o fi dobîndit în anumite împrejurări.
Cum sforăitul și dormitul meu, după cum se vede, au fost mai tăcute decît suflatul, scîrțîitul și veghea lor, am izbutit să nu-și dea seama că mă aflu în apropiere pînă cînd am vrut să mă înfățișez lor, și în felul acesta am putut, dindărătul unor tufișuri de deasupra rîpei, să-i contemplu în voie și să-mi dau bine seama de obiceiurile lor ciudate.
Tustrei erau bătrîni și bărboși : unul avea barba albă, cel cu flautul ; altul barba căruntă, cel cu fagotul, și altul barbă neagră, cel cu vioara.

Purtau niște haine cîrpite de catifea reiată, cămăși cărora nu li se mai știa culoarea, cingători negre sau colorate, iar pe cap, cei doi care își puneau ceva pe cap, violonistul și flautistul, aveau niște pălării înalte și ciudate, cine știe poate jobenuri la vremea lor, deși acum arătau ca niște coșuri de sobă umede și nelustruite.

Așezați în cerc se străduiau să-și facă instrumentele să cînte, și au izbutit cu atîta avînt, încît ceea ce la început era suav și spiritual, a ajuns atît de tare și de insistent, încît mă mai mir și-acum că nu s-a auzit gălăgia în Salamanca.

Cînd s-au oprit și au scos un burduf cu vin, m-am gîndit că sosise timpul să mă prezint, și așa am și făcut fără să pomenesc vreun sfînt căruia să-i fiu credincios — pe care atît de tînăr fiind nu-l avem — nici vreo ursitoare nașă, pe care n-am avut-o nici atunci cînd eram copil, nici acum cînd sînt copt la minte.

Priviți de aproape, muzicienii aveau o înfățișare și mai ciudată decît de la distanță, și gîndiți-vă cît de murdari trebuie să fi fost dacă mizeria de pe ei a atras atenția unui băiat care nu strălucea prin curățenie.

Cînd m-au văzut, s-au oprit din îndeletnicirea de a bea din burduf și m-au privit cu ochi aproape înspăimîntați.

— De unde ai ieșit ? m-a întrebat cel cu barba albă, care apoi mi-am dat seama că era cel mai important.

— Păi vedeți dumneavoastră, stăpîne, am răspuns cu respect, se spune că merg pe al optulea an de cînd am ieșit din pîntecul mamei.

— De acolo am ieșit cu toții, mi-a spus sentențios, fiecare din al mamei lui, vreau să zic, dar nu asta te întreabă acest umil apostol al adevărului.

Am inceput să tremur cind l-am auzit rostind aceste cuvinte ciudate, fiindcă am crezut că am de-a face cu un nebun sau un ucigaş care-şi spintecă victimele, dar m-am liniştit îndată dîndu-mi seama că, în cimpul acela, dacă toţi trei ar fi fugit după mine nu m-ar fi prins niciodată, şi văzînd pe buzele-i vineţii zimbetul drăgăstos cu care mi-a spus :

— Dar, cum îţi spun, nu din acest loc pe care-l respect, nu din pîntec, chiar dacă e rodnic, te întreb dacă ai ieşit, ci de unde dracu ai ajuns pînă aici, căci nici fraţii mei nici eu nu te-am auzit venind.

De ceea ce a trebuit să răspund cum m-am priceput mai bine nu-mi mai amintesc acum, dar cred că le-am dat lămuriri discrete, dacă mă gîndesc că puţin timp după aceea îmi dădeau să beau din burduf şi mă întrebau dacă vroiam să învăţ ştiinţa muzicii.

Cel care mi-a vorbit astfel mi-a spus că prenumele lui era cel al regelui David, iar numele de familie cel al unui fabricant de cuie care se numea Andrade şi care fusese tatăl lui, dar că poporul, necunoscător în ale genealogilor, se mărginea în cazul cel mai bun să-i spună señor David şi în cel mai rău, Belbecelul arb — care în graiul lui galician, însemna Berbecelul alb — poreclă ce-o respecta din modestie şi ca să facă un sacrificiu.

Nici în ceea ce priveşte cuvîntul alb nu exista vreo îndoială, deoarece din numeroasele fire de păr ce i se vedeau nici unul nu era de altă culoare, şi nici în ceea ce priveşte cuvîntul berbec, căci dacă îl comparí cu un animal, nici unul nu i se potrivea mai bine, dar în ceea ce priveşte berbecelul am stat mult pe gînduri, deoarece întotdeauna am crezut că señor David avea mai curînd ceva de berbec de prăsilă decît de berbecuţ, aşa cum avea mai curînd ceva de om bătrîn şi matur decît de băiat tînăr şi plîngăreţ.

Dar lucrurile sînt cum sînt, și trebuie luate așa și nu altfel.
Pe frații lui, cum le spunea el, mi i-a prezentat cu mare ceremonie, și mi-a spus numele și poreclele lor cu asemenea bună creștere, încît aveai impresia că te afli printre cavaleri.
— Acesta, îmi spuse arătîndu-l pe cel cu fagotul, îmi urmează în vîrstă și știință, și se numește Tomás, după prenume, ca apostolul care s-a îndoit de adevăr, și Suárez, după numele de familie al mamei lui, căci nu-și amintește numele pe care-l purta tatăl său. Cîntă la fagot, cunoaște graiul păsărilor, se pricepe la știința stelelor, știe să aprindă focul frecînd două lemne, și în ciuda bărbii mai face încă salturi mortale pline de grație. Nimeni — adăugă cu mare risipă de mister — în afară de Atoatefăcătorul care le orînduiește pe toate, de mama care l-a născut și care l-a botezat, de noi cărora ne-a spus și de tine, căruia îți spunem acum, nu știe că adevăratul lui nume este atît de nobilul și de frumosul Tomás Suárez, și oamenii, din neștiință, îi spun Cachimbo, nume care nu înseamnă nimic.
Se opri o clipă, privi munții și spuse :
— Frumoasă dimineață ! Ce zici ?
— Da, domnule, foarte frumoasă.
— După cum spuneam, ani în șir am fost mîhnit crezînd că-i știe numele și jandarmeria și satul lui, care e Boñar, din regatul León, dar slavă Domnului, temerile mele erau neîntemeiate.
În timp ce vorbea Belbecelul arb, Cachimbo sau Tomás Suárez stătea plin de respect, cu ochii țintă la picioare, și a vorbit doar cînd i-a spus señor David să spună ce prevestea ciocîrlia în faptul dimineții despre prezența mea acolo, ca un inger vestitor, după cum zicea el, în învălmășeala din inima lui.
Tuși puțin ca o oaie și cu glasu-i sonor și subțire ne asigură că ciocîrlia vestea primejdii și trei pesete,

cuvinte care au fost de ajuns pentru ca cei doi prieteni ai lui să se năpustească pe arăturile dimprejur, cu privirea aţintită în pămînt, timp de aproape un ceas, poate ca să se lămurească dacă nu cumva în privinţa pesetelor se înşelau atît pasărea cît şi prietenul.

Cînd s-au întors, la fel de mofluzi cum plecaseră, señor David l-a liniştit cu fraze drăgăstoase pe Cachimbo şi i-a spus să nu se îngrijoreze, deoarece, dacă n-a găsit cele trei pesete, asta era cu siguranţă pentru că nu căutase bine.

Cel cu vioara, care mi-a fost prezentat mai neclar, şi pe care şeful îl lua mai puţin în seamă în toate privinţele, mi-a spus că numele lui era Abraham şi că arcuşul pe care-l avea în mînă era ca foamea, căci făcea maţele să cînte, avînd însă un merit pe care foamea nu-l avea, anume că scotea zgomote şi sunete din maţele moarte şi uscate, şi nu din stomacuri încă umede, deşi pe moarte şi obosite.

Imita perfect din gură orăcăitul broaştelor, cîntecul cucului şi foşnetul vîntului într-un lan de grîu, şi spunea cu multă mîndrie că era urmaşul direct al unui vicerege din Indii care se numea Bantabolín, bărbat ce-a murit în ciudata bătălie purtată cu metisul Jesusito, care era înţeles cu diavolii din adîncuri.

Toate poveştile pe care mi le-au spus muzicanţii mi-au rămas fixate în memorie ca şi cum mi le-ar fi ţintuit acolo, şi asta nu ştiu dacă din cauza creierului meu tînăr sau a născocirilor fistichii pe care mi le povesteau, ceea ce-i sigur însă e că nu cred c-am uitat vreun fapt mai de seamă.

Spre amiază, un nor gros ce s-a aşezat deasupra capetelor noastre şi-a vărsat noianul de ape cu atîta putere, încît tot pămîntul părea o tobă, şi noi, cum n-aveam decît o mantie ca să ne învelim, ne-am acoperit cu ea capetele, aşezaţi în cerc ca iepele cînd se

apără de lup și cu fundurile afară, deoarece, prin partea asta, guturaiul nu intră niciodată, după cum spunea Belbecelul arb.
După ce-a trecut norul, s-au întors la instrumente să vadă dacă nu le-a stricat apa, și cu toții am reaprins focul lîngă care a trebuit să ne uscăm părțile prea ude ale trupurilor noastre pe care zeghea nu le acoperise.
Abraham mi-a povestit în continuare că bunicul lui Bantabolín a fost vrăjit de vicleșugurile vătămătoare ale metisului Jesusito, care, văzîndu-se prins într-o luptă serioasă, și cînd Bantabolín era gata să-l înfrîngă, l-a scuipat cu acid — căci această otravă era saliva lui — drept în creștet, aprinzîndu-i părul, și că atunci cînd strămoșul lui și-a dus mîinile la cap ca să atingă focul, el a folosit cu viclenie prilejul ca să-i reteze gîtul din două tăieturi, căci e lege ca așa după cum regilor trebuie să li se dea trei lovituri de sabie pentru a le îndepărta capul, viceregilor, cum era bunicul lui, le sînt de ajuns două, iar celorlalți muritori, ca el și ca mine, le e de ajuns una singură.
După cum spune legenda, capul viceregelui Bantabolín a rămas cu ochii deschiși și gura zîmbitoare, și avea atîta farmec, încît cele două soții ale metisului Jesusito, metisa Esmeralda și metisa Sirena, care nu erau înțelese cu diavolul, au murit de durere cînd bărbatul lor s-a dus să le arate darul, pedepsind astfel trădarea care a lăsat Indiile fără cîrmuire.
Fără îndoială că această istorie despre bunicul violonistului nu mi s-a părut prea adevărată, dar cum omului părea că-i place să mi-o povestească și în viață mințim destul ca să nu mai suportăm și minciunile celorlalți, m-am prefăcut că-l cred, lucru pentru care mi-a mulțumit, dar mie nu-mi era greu deloc și primeam pentru asta două-trei sardele afumate, bucăți de pastramă și cîteva felii de pîine drept

recunoștință. Domnul orînduiește lucrurile în așa fel incit oamenii binevoitori să se ajute între ei.

Cu señor David și prietenii lui am stat aproape patru ani încheiați, timp în care, în afară de faptul că am cutreierat satele și cîmpiile, mi-a fost dat să învăț vicleșugurile stăpînilor mei, atît cele bune, ca muzica și conversația (care aveau să-mi aducă servicii așa de mari), cît și cele rele, înțelegînd prin aceasta, bunăoară, dibăcia de-a hipnotiza găinile doar privindu-le de la douăzeci de metri, sau aceea de-a grohăi întocmai ca porcii, ceea ce n-ar însemna nimic rău dacă n-ai avea de gînd să-i aștepți cu un sac drept căluș și-un cuțit bun de înfipt în inimă in spatele stîncii unde îi mîna puțin curiozitatea lor greoaie și în aceeași măsură restul, adică știința noastră vicleană.

După ce m-au primit în tovărășia lor cu obligația de a face tot ce mi se poruncea și dreptul de-a nu avea nici unul în afară de cele pe care ar fi vrut să mi le dea ei — și timpul a dovedit că dacă nu mi-aș fi luat cîte unul, aș fi pierit — am pornit-o și am bătut drumurile prin împrejurimi, și degrabă mi-a fost dat să văd că protectorii mei artiștii nu erau atît de spirituali cum păreau la prima vedere, ci, în schimb, oameni practici și ageri, și obișnuiți cu prisosință să se aleagă cu un cîștig în veșnica și înverșunata luptă de zi cu zi.

Cît timp m-au considerat paj sau slugă au uitat felul lor rafinat și studiat de a vorbi și s-au dovedit la fel de josnici și de spurcați la gură ca și vechii mei stăpîni, purtare firească la care renunțau cînd se întîlneau cu un străin, comportîndu-se cu el din nou afectat, îi vorbeau de păsări și de aștri, și-i povesteau isprăvile lui Bantabolín.

Se purtau urît unul cu altul, dar preferau să nu se despartă pentru că formau un grup unit. Cînd se certau, era știut că acela care va încasa în cele din

urmă loviturile eram eu, dar nu le port pică, căci era firesc. După ani de zile, cînd am ajuns să am și eu un servitor, am făcut la fel, şi cred că nici lui nu i-a părut rău ; pe moment nu-i place nimănui să-i arzi un dos de palmă peste gît sau un picior în fund, dar cu vremea, dacă eşti slugă, recunoşti în cele din urmă că pentru asta ești făcut, și înduri.

În general, duceam o viaţă zbuciumată, dar puteam s-o suport. De mîncare nu era întotdeauna, asta așa-i, dar emoţii mereu. În ţinutul acela, pe măsură ce ne apropiam de hotar, îndeletnicirea noastră era să furăm de la unii contrabandiști și să le vindem altora. Lucrul nu era prea greu ; contrabandiștii erau oameni simpli, locuitori de prin satele învecinate, care ţineau marfa în văgăunile din rîpe şi se duceau s-o ia cu siguranţă numai după ce-o vînduseră. Secretul era să-i distrezi și de asta se ocupau Belbecelul arb cu flautul și Cachimbo cu fagotul, în timp ce Abraham și cu mine îi jefuiam. Lui Abraham, care cunoștea pe de rost parte din văgăunile de prin jurul lui Fuentes de Oñoro, îi era ușor să găsească marfa. Greul venea după aceea, cînd trebuia s-o vindem, și în mai multe rînduri a trebuit să aruncăm totul în mijlocul cîmpului de frică să nu cădem în miinile carabinierilor. Cînd puneam mina pe un cîștig serios se ştia că ne așteptau zile și uneori chiar săptămîni întregi de huzur, căci stăpînii mei, cum e legea printre artiști, hoţi și căutători de comori, semănau mai curînd cu niște greieri distraţi și zăpăciţi decît cu niște albine harnice sau cu niscaiva furnici prevăzătoare.

De la ei am rămas cu prostul obicei să nu păstrez nici un ban pentru ziua de mîine — căci se pare că Dumnezeu vrea să fie mereu azi — și în felul acesta astăzi sînt sărac ca nerozii, după ce mi-au trecut prin miini de-a lungul vieţii ceva bănișori, ceea ce-i mai grav fiind că de ele nu s-a lipit nici unul, nici de

buzunar, și ceea ce-i și mai dureros încă e că n-o poți spune cu capul sus și nu poți da vina pe cinste. Căci dacă furi și risipești, iată unde ajungi : la sărăcie și amărăciune.

Îmi amintesc că într-un sat bine cîrmuit, primarul, om cu scaun la cap, care se îngrijea de averea locuitorilor, ne-a spus să alegem între piatra de hotar a comunei sau închisoare, alegere la care n-am stat pe gînduri, după cum este ușor de presupus.

Acestea s-au petrecut în Barba de Puerco, pe rîul Águeda, de unde am fost izgoniți, răpindu-ni-se în treacăt din traistă doi cocoșei de fel din Aldea del Obispo, morți săracii cu o seară înainte, în timp ce treceam prin satul lor.

Cînd i-am părăsit le-am făgăduit, dacă nu să ne străduim să-i răscumpărăm, lucru ce ni se părea puțin cam primejdios și un țel aproape de neatins, atunci să-i răzbunăm cu vîrf și îndesat pentru o cîrmuire atît de tiranică, și astfel, după ce-au început stelele să strălucească neclintite pe cerul întunecat, am intrat viclenește în sătuc și, amintindu-ne că se numea Barba de Puerco, în fața bărbilor, deși adormite, ale tuturor locuitorilor, am înhățat un porc pe care atît de greu l-am făcut să tacă, încît atunci cînd am izbutit, cadavrul lui era singurul din sat care tăcea.

Au tras clopotele, au asmuțit cîinii împotriva noastră, ne-au urmărit cu împușcături și pietre, dar cum noaptea ținea cu noi, am izbutit să scăpăm teferi și sănătoși, deși fără porc și cu frica-n oase.

În zori, înțepeniți de frig, fără să ne fi oprit nici măcar o singură clipă, eram pe un dîmb și în fața noastră se afla sătucul Lumbrales, unde am avut ciudata aventură cu nebunul, întîmplare care și astăzi mă înfioară ori de cîte ori mi-o amintesc. S-a întîmplat — și faptul n-ar fi avut mare importanță în sine dacă nu ne-ar fi speriat — că ducîndu-ne să ne odihnim și să bem puțin vin într-un

han de pe partea dreaptă cum intri in sat, s-a apropiat de noi un băiat care arăta mai degrabă a flăcău și care ne-a rugat in cuvinte cuviincioase să-l ajutăm, căci tatăl lui il părăsise. Ne-a mirat faptul că un bărbat atit de sănătos și de puternic ca un stejar să cerșească mila plingîndu-se de abaterea săvîrșită de tatăl lui, dar cum eram obosiți și prăpădiți, și in satul acela era mai bine să le fim pe plac decît glumeți [1], ne-am uitat la señor David, care scotea in mare grabă o monedă din batistă.

— Dumnezeu să vă răsplătească, domnilor, acolo în Împărăția Cerurilor, ne-a spus băiatul ; cînd o să am destui bani, am să-i cheltuiesc pe toți pe-o slujbă.

— Poate pentru păcatele dumitale? il întrebă Cachimbo.

— Nu, domnule, căci Dumnezeu m-a iertat pentru păcatele mele.

Mi s-a părut cam ciudat răspunsul, dar cum vroiam să ne odihnim, și nu să stăm de vorbă, am împins ușa întredeschisă a hanului și ne-am strecurat în tinda întunecoasă și liniștită.

Era desigur foarte devreme, dar cum cei din toate satele astea se scoală de obicei cu noaptea în cap și zorii abia mijiseră, am început să bănuim că se întimplă ceva cînd n-am auzit nici un glas răsunind pe uliță sau in han.

Băiatul era guraliv.

— Cînd o să vă obișnuiți cu întunericul o să vedeți mai mult.

— Asta și așteptăm. Dar oamenii din sat unde-s ?

— Au fugit pe cimp ; sînt foarte lași.

— Toți ?

---

[1] În original joc de cuvinte intraductibil : *más valía caer en gracia que ser graciosos* (n. tr.).

— Aproape toți. Cînd se întîmplă ceva aleargă de colo-colo.

— Și s-a întîmplat ceva? Au venit lupii?

— Nu, domnule, lupii nu mai coboară de mult în sat; de vreme ce acum vitele merg la cîmp...

— Aha, am înțeles. Atunci a avut loc vreun furt, vreo crimă?

— Ei aș! Nu, domnule! Ceea ce se întîmplă sînt doar niște chestiuni de familie. Tata, știți dumneavoastră, care era foarte greu de cap; și mama vitregă, care era o tîrfă șireată. Iată-i.

Într-adevăr, ne obișnuisem cu întunericul și, în spatele nostru, atîrnați de-o bîrnă, se găseau tatăl și mama vitregă a băiatului. Picioarele le atîrnau cam la o palmă și jumătate de pămînt, și moartea părea că-i lungise. Există morți cărora li se întîmplă lucruri de neînchipuit.

Cei trei stăpîni ai mei s-au aruncat asupra lui, l-au prins și l-au legat. Pe urmă, cînd le-am așezat pe o banchetă, a spus:

— Sus mai sînt și alții; nu știu dacă au murit... oamenii ăștia sînt foarte lași. Am ieșit cu pușca pe uliță și au rupt-o cu toții la fugă...

Bietul nenorocit se vedea că-i nebun de legat, dar la etaj mai era o bîrnă și două slujnice atîrnate de ea.

Acum, cînd îmi amintesc de el, mi se pare că umblă un nebun pe stradă, și nu știu dacă să rîd sau să încep să tremur. Așa-i toată viața!

Atunci cînd s-a întîmplat, am rămas încremenit — la fel de încremenit ca și stăpînii mei — și toți patru n-am dormit aproape o săptămînă.

— Dacă ăsta izbutește să afle vicleșugurile metisului Jesusito! îi spunea în glumă Belbecelul arb lui Abraham.

N-am isprăvit bine să-l legăm, că am și auzit pe uliță un zgomot care aducea cu o îndepărtată gălăgie de oameni ce se apropie, și cînd ne-am dus la

poartă să vedem despre ce era vorba, — așa cum bănuiam — ne-am intilnit cu o ciudată gloată inarmată cu tot soiul de arme, care a amuţit și a incremenit la o distanţă prevăzătoare cind a văzut că, in locul nebunului, eram noi patru cei care ieșeam din han.

— Unde e Julián? ne-a strigat cel care părea că poruncește, și care după aceea am aflat că era primarul.

— Dacă cel pe care-l numiţi Julián e acela care spinzură oameni, le răspunse Belbecelul arb, il găsiţi aci inăuntru, cu miinile și picioarele legate fedeleș; dacă e altul, nici eu nici fraţii mei nu vom ști să vă dăm socoteală.

— Luaţi seama să nu ne inșelaţi!

— Așa cum există un Dumnezeu care face soarele să strălucească, la fel de adevărat e și tot ce vă spun! Mă predau oamenilor dumneavoastră pină cind vă daţi seama și singuri!

— Nu e nevoie, căci cuvintele dumneavoastră par foarte sincere.

— Așa și sint.

Dacă ne-am fi apropiat de grup, oamenii ar fi avut mai multă incredere, și, ca să le dăm mai mult curaj, am făcut semne cu miinile că eram neinarmaţi, ne-am indepărtat de poartă și ne-am așezat in mijlocul drumului ca să-i facem să vadă că nu vroiam să ne apărăm, ci doar să isprăvim cu toată povestea și să ne odihnim, căci asta și doream de fapt.
Cind au ajuns la douăzeci de metri, s-au oprit din nou și au ieșit din rind primarul și incă doi, care au vorbit in șoaptă cu stăpinii mei, și apoi, rămînind eu la ușă, au intrat in han, lucru ce trebuie să fi fost născocirea lui Lucifer insuși, căci nebunul, cum i-a văzut, a inceput să răcnească și să tremure și să facă spume la gură, iar ei să se sperie și să ţipe ca muierile și să alerge de colo-colo, fără să găsească

ieșirea, și cei de afară, auzind gălăgia și crezînd cu siguranță că era vorba de o cursă, s-au năpustit asupra casei cu puștile și praștiile, în așa fel încît n-a mai rămas nici un geam întreg și nici o țiglă la locul ei, și s-ar fi năruit casa cu ei dacă în toată harababura aceea cei șase bărbați n-ar fi izbutit să se intîlnească în ogradă și n-ar fi venit împreună, în chip de ariergardă, să-i liniștească pe atacanți.
Unul din ăștia, cuprins de beția apropiatei victorii, a fost totuși greu de potolit și de convins că stăpînii mei erau prieteni și partizani ai satului, și nu ai dușmanului său, dar de el a avut grijă primarul, ajutat de autoritatea sa și de argumentele nimerite pe care le trîmbița răcnind atît de tare, încît cred că s-a auzit pînă în locurile sfinte unde, după cum se spune, a trăit Domnul nostru Isus Hristos pe cînd a umblat, așa cum umblăm noi acum străbătînd această vale a plîngerii și a nenorocirilor.
Pe bietul Julián l-au găsit mort și ciomăgit, dar medicul legist a spus, cînd i-a făcut autopsia, că toate ciomegele și tăieturile de cuțit le-a primit după ce murise. Mai bine că a fost așa.
Cînd a venit în sat domnul judecător cu toată curtea lui de slujbași și alaiul de jandarmi, i-au dat jos fără întîrziere pe tatăl, mama vitregă și pe cele două slujnice ale lui Julián ; și locuitorii, nu știu dacă pentru a sărbători Dumnezeu știe ce ciudată reprezentare a sîngelui vărsat sau doar din spirit de imitație, fapt e că au început și ei să dea jos din hornurile vetrelor tot soiul de caltaboși, de șunci, de lebărvurști, de cîrnați, salamuri, tobă și alte mezeluri, cu care — dacă în cele din urmă cei ce le avuseseră au rămas fără ele — deocamdată am ieșit cu toții în cîștig.
Cachimbo ne spunea că providența e aceea care orînduiește lucrurile astfel — cu chibzuință pentru
 plăcerea și folosul celor buni — și că, dacă noaptea

trecută n-am fi fost urmăriţi ca nişte pungaşi, acum ne-am fi aflat încă la jumătatea drumului, căci nimic nu zoreşte pasul mai mult ca teama de ciomăgeală.

— Şi într-adevăr nu spui minciuni, prietene Cachimbo, i-a răspuns Abraham, ci adevărul şi încă unul mare, căci, cu mulţi ani în urmă, stricindu-mi burta cu nişte struguri stropiţi cu piatră vînătă pe care i-am mîncat şi care nu erau ai mei, şi încercînd să mă lecuiesc de răul acesta cu singurul mijloc care mi-a venit în minte, şi anume să dau afară din mine tot răul ce-mi prisosea în trup, s-a întîmplat ca stăpînul — care era un cleric voinic, bărbos, din La Montaña — să treacă pe lîngă mine şi să mă descopere murdărindu-i viţa, şi nici n-a apucat să se uite bine la mine, că am şi văzut bîta în care se sprijinea, şi răul mi-a trecut ca retezat de la rădăcină, iar eu am pornit-o cu izmenele în mînă, întocmai ca un copil mic, şi am luat-o la goană pe drum în jos.

— Nici tu nu spui minciuni, Abraham, căci eu am aflat de un păstor care, stînd pe vine să-şi facă nevoile, a primit de la tovarăşul lui ştirea că trenul îi ciopîrţise măgarul, ceea ce a fost de ajuns ca să i se urce rahatul şi să nu mai coboare cincisprezece sau douăzeci de zile.

— Pentru că sînt unii care asigură că o sperietură poate avea efect opus, mă înţelegi, Cachimbo, dar cred că emoţia îţi opreşte burta şi apropierea ciomagului te face să-ţi mişti mai repede picioarele.

Belbecelul arb, care în timp ce prietenii lui filozofau în felul acesta şi purtau asemenea conversaţie nu ne spusese nici un singur cuvînt, m-a chemat în grupul în care se afla împreună cu domnul primar, cu domnul judecător, cu sergentul de jandarmi şi alte autorităţi.

— Băiatul pe care-l vedeţi este înfiat de mine şi-i feciorul unei surori de-ale mele. Biata de ea îşi iubea

atit de mult ţara incit a murit de durere cind a aflat cele intimplate in Cuba[1]. Tatăl lui tot acolo a murit... şi nimeni nu i-a fost recunoscător. Ce să faci!

— Mai sint şi oameni cinstiţi! spuse primarul.

— Mai sint, da, domnule! zise secretarul primăriei.

— Ce uşor ar fi fost să se aranjeze toate astea! oftă sergentul de jandarmi.

Belbecelul arb zîmbi.

— Păi il vedeţi şi dumneavoastră: umblă cu mine, care sint sărac şi nenorocit, cutreierind nesfirşitele drumuri ale patriei. Dar nu-mi pare rău că mă intovărăşeşte. Doar e copilul surorii mele.

Mă apucase cu miinile-i groase de subsuori şi mă ţinea aşa, şi eu mă uitam in jos şi mă arătam umil, căci îmi dădeam seama că dacă aş fi spus o nechibzuinţă m-ar fi gituit ca pe-o păsărică.

Domnul primar, care era tot atît de bun la inimă pe cit de dur la infăţişare, a spus că sau nu va putea face mare lucru sau va indrepta acea strîmbătură, şi făcînd acest lucru pe măsură ce vorbea, l-a pus pe secretar să-l cheme pe Simón, care — saşiu cum l-a adus maică-sa pe lume şi cu piciorul drept mai scurt cum l-a lăsat sergentul, sînt ani de-atunci, cind l-a trîntit de pe gardul cimitirului — s-a infăţişat cu căciula intr-o mină, aşa cum cerea respectul cuvenit, şi cu trîmbiţa in cealaltă, aşa cum cerea indeletnicirea, şi după ce a ascultat cele spuse de primar, a inceput să sufle in tub, ceea ce i-a făcut pe toţi să tacă, şi celor care au vrut să-l asculte le-a fost dat să audă strigarea cu care a inceput nenorocirea mea cind se cuvenea să mă gindesc că avea să fie primul pas spre fericire. Căci lumea, zic, a tăcut, şi crainicul Simón, după ce a sunat de trei ori şi a

---

[1] Referire la războiul hispano-american din 1898, cind Spania a pierdut ultimele colonii, printre care se afla şi Cuba.

dus un picior înainte, a dat drumul cuvintelor, pe care toți le-au încuviințat cu plăcere și pe noi ne-au umplut de bucurie.

— Asta zic și eu că e bun, îi spunea în șoaptă domnul primar secretarului ; mult mai bun decît Juan, ți-am spus eu. Astuia îi sînt dragi cuvintele, și dacă ar fi pus mîna pe el cei din Salamanca, sînt sigur că ar fi ajuns foarte departe.

— Da, domnule primar, și eu cred la fel. Și în ceea ce-l privește pe Juan, acum știți de ce vă spuneam acele lucruri. Căci datoria este sfîntă, domnule primar, și dumneavoastră știți asta mai bine ca oricine.

— Da, prietene, acum te înțeleg. Acum știu că ești un om pe care te poți bizui totdeauna în vreo încurcătură și la primejdie.

— Mă măguliți, domnule primar. Și bine spuneți că Simón ar fi ajuns departe ; căci alții compun versuri cu mai puțin meșteșug și scriu cărți cu mai puțină patimă. Și ăsta își rostește cu smerenie strigările bine zise și bine chibzuite, și dacă l-ar ispiti trufia — Doamne Dumnezeule, să nu facă lucrul ăsta — cred că pînă și versuri ar fi în stare să potrivească.

Pe cînd primarul și secretarul terminau de vorbit în taină, se și auzea în depărtare, pe drumul dinspre munți, sfîrșitul celei de a treia vestiri, și Simón scuipa ca să-și dreagă glasul pregătindu-se să spună că tustrele autorități dădeau fiecare în parte cîte zece reali din buzunarul lor ca să ne sprijine, și că domnul primar spera că oamenii din Lumbrales, care dăduseră întotdeauna dovezi de caritate, aveau să ajute cu cît i-ar lăsa inima ca să îndrepte trista situație a orfanului — acela eram eu — pe care cu atîta dragoste l-au oploșit cei ce-au salvat populația de-o catastrofă — căci aceștia erau stăpînii mei, iar Julián, flagelul — și acum erau oaspeții cei mai folositori din cîți trecuseră vreodată prin sat.

Cachimbo și Abraham, care stătuseră mai departe, cînd au auzit cum stau lucrurile, au holbat ochii cît cepele și, dacă nu s-ar fi uitat Belbecelul arb la ei, dîndu-le de înțeles că trebuie să tacă, cu siguranță ar fi făcut o gafă.

Celelalte două autorități la care se referea domnul primar, și care ar fi trebuit să contribuie cu încă zece reali din banii lor, erau domnul judecător și domnul sergent de la jandarmerie, care au făcut ochii la fel de mari ca și Cachimbo și Abraham — chiar dacă din alt motiv — și oricît de rău le-ar fi părut, au scos pe rînd cele douăzeci și cinci de monede pe care le-au aruncat în colțul de unde se ridicau pomenile.

Oamenii din sat au trecut pe acolo și, unii mai mult, alții mai puțin, au pus bani în aceeași grămadă pe care stăpînii mei o urmăreau cum crește, cu un mare și foarte tăinuit entuziasm.

Văzînd, după mormanul adunat, că sîntem bine plătiți, primarul a spus că e în regulă, că ajunge, că pentru un orfan și pentru ocrotitorii lui e destul, și că nu se cuvine să capete mai mult, deoarece trebuie să te întinzi cît ți-e plapuma, pe cînd ceea ce-i prea mult strică viețile și conștiințele.

Nu știu unde se termină linia de mijloc și începe lipsa de cumpătare, dar presupun că cei douăzeci și opt și ceva de duros pe care i-au strîns cu toții ca să mi-i dăruiască erau — se vede — o sumă mare, întrucît, dacă în urma acestui fapt viețile noastre nu s-au stricat mai mult decît erau, în schimb conștiințele noastre au fost pervertite de zgîrcenie.

Vorba e că stăpînii mei s-au păruit chiar în noaptea aceea, și asemenea lucruri au ajuns să-și spună și strigînd atît de tare, încît oamenii, care sînt gata mai curînd să creadă lucrurile rele pe care și le spun cei ce se ceartă, decît lămuririle cinstite și conversațiile tihnite ale celor pașnici și visători, au ajuns să

gîndească atît de urît despre această bandă încît dacă stăpînii mei nu şi-ar fi luat zborul înainte de ivirea zorilor, binefăcătorii lor din ziua anterioară ar fi avut grijă să-i închidă cu aripile bine tăiate, în ograda unde nu scapă nici un cocoş.

Sînt de acord cu hotărîrea stăpînilor mei de-a nu mai fi rămas în Lumbrales nici măcar un ceas în plus atunci cînd lucrurile începuseră să se cam încurce, cu toate că aş fi preferat atunci, chiar dacă nu m-ar fi luat cu ei, să-mi lase ceea ce era al meu — sau ceea ce socoteam eu c-ar fi trebuit să fie — adică partea ce mi se cuvenea din colectă.

Lucru sigur e că economiile mele au zburat odată cu ei, şi m-am trezit acolo singur, dator pentru o noapte la han şi fără o leţcaie în buzunar sau ceva pe mine care să valoreze vreun ban.

Cînd eşti foarte tînăr, cum eram eu pe atunci, faci adeseori cele mai mari nechibzuinţe, şi una din ele — cea pe care am deplîns-o atunci în Lumbrales — a fost aceea de a-i crede cinstiţi şi oameni de cuvînt pe cei dintr-o bucată, cîtă vreme experienţa te învaţă mai apoi că cinstea şi respectarea cuvîntului dat nu ţin de vîrstă, nici de vreo stare sufletească sau trupească, ci sînt probabil nişte virtuţi la fel de rare ca şi leii la noi în munţi. Partea ce-o socoteam a mea — căci aici vroiam s-ajungem — s-a adăugat în buzunarul Belbecelului arb la economiile mele, şi acum îmi amintesc fără prea multă furie sfaturile pe care mi le dădea şi în care credeam orbeşte.

— Oamenii sînt răi şi mîrşavi, fiule, şi dacă miros că ai ceva parale la tine, văzîndu-te aşa tinerel şi sfrijit, sînt în stare să-ţi facă un mare rău ca să te jefuiască. Adă banii la mine, căci la pieptul meu sînt mai în siguranţă, şi cînd ai vreo nevoie, nu te ruşina să-mi ceri ceea ce e al tău, căci — dacă nu-i pentru o cheltuială nesăbuită — am să ţi-i dau înapoi.

Asemenea predici îmi ţinea şi atît de răi şi de numeroşi mi-i zugrăvea pe hoţi, încît neîncrederea firească pe care o aveam faţă de el a dispărut, iar săculeţul şi-a schimbat — abia pe urmă am văzut, cînd nu mai era nimic de făcut, că pentru totdeauna — nu numai briul, ci şi stăpînul.

Dar, în sfîrşit ; vă povesteam că am rămas în sat singur, dator şi sărac, şi locuitorii, care cu o zi înainte fuseseră atît de drăgăstoşi, cînd au aflat că Belbecelul arb, Cachimbo şi Abraham mă furaseră, nu numai că n-au trecut de partea mea, cum credeam, ci s-au grăbit să mă insulte pentru singurul delict de care puteam fi învinuit, şi care s-a dovedit a fi acela de-a nu avea nici legătură de rudenie cu señor David, şi nici tată care să fi luptat în Cuba sau vreo mamă moartă de durere. Dumnezeu mi-e martor că pe oameni nimeni nu-i poate înţelege.

— A, haimana, îmi spuneau, va să zică aşa, nici taică-tu n-a murit apărînd patria, nici tu nu eşti orfan cinstit ! O să-ţi arătăm noi înşelătorie ! O să te-nvăţăm noi minte să mai rîzi de nişte oameni cumsecade !

Eram sfios şi înspăimîntat, şi aşa şi arătam, şi cred că numai în felul ăsta am izbutit să le potolesc furia şi să-i fac să-mi îngăduie să trăiesc printre ei, fiind băiat la toate şi neprimind de nici unele în timpul celor cîteva luni pe care le-am petrecut cu acei oameni şi care mi se pare că au fost destule.

Unii erau buni, alţii răi — după cum se poate lesne bănui — şi din acea perioadă nu mi-au rămas prea multe cicatrice, ceea ce nu-i puţin lucru.

Dar Lumbrales era un sat care nu te îndemna la nimic, şi neastîmpărul meu era prea mare ca să încapă în el.

Intr-o dimineaţă de vară — pe la jumătatea anului — fără să scap de nimeni, căci n-aveam de cine pentru că mi se iertase totul, cu capul sus şi o piine de casă drept ban în pungă, am pornit-o pe şosea în direcţia pe care o are Calea lactee noaptea, şi m-am oprit puţin înainte de-a ajunge la malul rîului Yeltes, unde am întîlnit un nou stăpîn care să mă ocrotească mai departe şi cu care mi s-au întîmplat isprăvile pe care vreau să le povestesc mai jos.

CARTEA A PATRA

Care tratează
despre liniştea
pe care
sufletul meu
a găsit-o
plimbîndu-mă
pe malul rîurilor,
şi care vorbeşte
şi despre cugetările
pocăitului Felipe.

Se vedea foarte deslușit șirul de plopi negri ce însemnau cursul rîului Yeltes, cînd ochii mei au descoperit un bărbat șezînd pe o piatră și despăduchindu-se ; era gol pînă la brîu și atît de slab, încît aducea chiar cu imaginea morții sau cu prevestirea foamei. Părea absorbit de ocupația lui, și cum nu dădea semne că ar vrea să isprăvească în ziua aceea, am preferat să-l întrerup și să mă prezint singur, fără să mai aștept să mă vadă.

— Să dea Domnul să avem o zi bună, domniavoastră și cu mine ! i-am spus eu. Nu vreau să vă stînjenesc, ci doar să-mi îngăduiți să privesc cum omorîți păduchii, dacă asta vă e voia.

— Da, fiule, mi-a răspuns, fă ce poftești, iar dacă nu mă stînjenești, mă voi purta cu tine la fel de bine ca și cu toți semenii mei. Nu-mi spune domniavoastră, căci nu-mi place, și apucă batista aceea pe care vrea s-o ia vîntul. Iubești natura și minunățiile ei ?

— Da, domnule ; pe amîndouă.

— Și rîurile zgomotoase pline de păstrăvi gustoși ?

— Da, domnule, de asemeni.

— Văd că ești un tînăr cu o fire aleasă și probabil că în privința asta semeni cu mine. Ai familie ?

— Nu, domnule.

— Mai bine pentru tine, căci astfel n-ai s-o pierzi. Eu am avut o soție care a înnebunit și a plecat în munți.

— Ducă-se pe pustii !

— Nu, fiule, mai bine să spunem „Dumnezeu s-o aibă în pază", și să nu ne îndepărtăm de malul rîurilor. Iubești liniștea sufletească ?

— Mai presus de orice, domnule.

— Atunci să nu te înfunzi niciodată în munți ; urmează cursul apelor și ai grijă să nu mergi niciodată pe marginea lor, dacă sînt atît de mari că nu le poți trece prin vad.

— Da, domnule ! am să vă urmez sfaturile, ba chiar o să vedeți în ce măsură am s-o fac, dacă, cum spuneți, îmi îngăduiți să vă însoțesc.

Schimbînd asemenea cuvinte sau altele asemănătoare, ne-am cunoscut și împrietenit, și stăpînul meu cel nou — pocăitul Felipe, cum își zicea singur cu modestie — mi s-a părut de la început un suflet curat, ceea ce m-a bucurat pînă în adîncul sufletului, căci în privința pungașilor îmi fusese de ajuns să am de-a face cu muzicanții, care mi-au pricinuit atîta rău.

— Ascultă, fiule, continuă să-mi spună, ești deja mare ca să te speli, și mi se pare că n-o faci. Gîndește-te că jegul, deși oprește sîngele cînd curge dintr-o rană, are microbi și alți viruși de-ai bolilor, și că, dacă păduchii se omoară strivindu-i între unghii, microbii scapă, pentru că se bagă în păr și în cutele pielii. Fii curat, căci nu te costă mare lucru, și spală-ți trupul în ape cristaline, deoarece e mai bine să preîntîmpini decît să vindeci — cum a spus înțeleptul rege Solomon — și nu-ți folosește la nimic să fii acoperit de slin ca o lespede de grajd. Gîndește-te că luna e cu atît mai frumoasă cu cît apare mai clară, și mai gîndește-te că un om curat este ca un fluture ce zboară, în timp ce altul murdar este urît ca o lighioană tîrîtoare.

Asemenea dragoste pentru curățenie mi-a atras oarecum atenția, deoarece nu mă gîndisem niciodată
 că apa ar folosi la ceva mai bun decît la creșterea

broaștelor, dar trebuie să mărturisesc că, deși la început mi se părea cam rece, și după ce eram curat mă simțeam de parcă aș fi fost dezbrăcat, atunci cînd am prins slăbiciune pentru ea și pocăitul m-a învățat să înot, am ajuns s-o îndrăgesc și s-o prețuiesc mult ; cel puțin tot atita cît și pe stăpînul meu, pe care l-am iubit și l-am venerat întotdeauna ca pe un om mare, și l-am respectat după cum și merita.

Pocăitul și-a dat întotdeauna osteneala să-mi desăvîrșească educația, și-am auzit de la el asemenea lucruri, încît dacă le-aș fi învățat, aș fi ajuns astronom sau naturalist, meserii care dacă — după umila mea părere — nu se bucură de prea multă strălucire, măcar sînt foarte erudite.

— Am descoperit niște aștri, a ajuns el să-mi spună într-o zi, pe care, dacă nu i-ar fi înghițit din nou misterioasa umbră de pe lumea cealaltă, mi-ar fi ajuns ca să umplu cu ei o hartă foarte bogată. Mă uit noaptea pe cer, și cum văd un astru nou, căci pe cei vechi îi știu pe toți cum arată, scot hîrtia în care le țin socoteala și-i însemn numele și distanța față de steaua polară, care este un fel de mamă a tuturor stelelor.

— Da, domnule.

— Și cînd nu am în cap numele lui, lucru ce se întîmplă rar, rostesc dintr-o răsuflare de cinci ori în șir „Slăvit fie Domnul", ca și cum aș sughița, și-mi apare în fața ochilor o lumină în care citesc foarte deslușit numele noii stele.

— Da, domnule.

— A fost una, se numea Suptonga pentru că era femelă, care s-a tot învîrtit nopți în șir pe întreaga boltă cerească, pînă cînd a dispărut. Era la patru degete în dreapta stelei polare, dar nu i-am văzut niciodată locul însemnat pe vreun plan, nici numele ei trecut în vreo geografie.

— Da, domnule.

— În León am povestit toate astea unui învățător ce-mi fusese prezentat, care, departe de a mă ajuta să răspîndesc descoperirea, și-a bătut joc de mine și de știința mea și m-a întrebat dacă nu vreau să învăț regula de trei simplă. Așa sînt luați în bătaie de joc oamenii ce zboară pe aripile științei și umblă fără preget în căutarea adevărului !

— Da, domnule.

— Cred și eu că da, fiule. Ți-a plăcut cum am spus asta despre „aripile științei“ ?

— Da, domnule ; e foarte frumos.

— Dar nu-mi aparține, fiule ; trebuie să-ți spun adevărul și să nu mă fălesc cu meritele altora. Am auzit-o la un veterinar din Cuenca — ținut îndepărtat prin care așijderi am umblat — și de atunci m-a însoțit totdeauna cu credință și nu mi s-a șters niciodată din minte. Ceea ce îmi aparține cu adevărat este asta cu „fără preget“, care pare că sună bine aici. Nu e așa ?

— Da, domnule ; așa e.

— Ei bine, băiețașule, cum îți spuneam : învățătorul din León nu m-a crezut și mi-a rîs în nas. Deși ai putea gîndi altcum, nu i-am făcut nici un rău ; nu l-am pîrît nici domnului guvernator pentru că sprijină ignoranța, și nici domnului episcop pentru că tăgăduiește puterea Domnului, Dumnezeul nostru. M-am gîndit că propria lui josnicie e cea mai bună pedeapsă și l-am lăsat să plece. Numai cerîndu-și iertare va primi într-o zi îndurarea noastră ! E adevărat ?

— E adevărat ; da, domnule.

— Și obișnuindu-i cu binele pe semenii noștri, va sosi ziua, să nu te îndoiești de asta, cînd nimeni n-o să mai arunce cu piatra !

Cînd i-am ascultat la început cugetările, pocăitul mi s-a părut nu numai de o erudiție neobișnuită — căci

așa l-am considerat întotdeauna — ci și un spirit grav și contemplativ, cum șade bine unui om de știință, și prea puțin înclinat să-și bată joc de scăderile celorlalți, și poate, cine știe, chiar mai puțin de ale sale, dar cînd într-o zi m-a întrebat: „Băiete, crezi în transmigrația sufletelor?", m-a cuprins asemenea teamă și mi-a picat atunci atît de prost, încît era cît pe ce să-mi pierd graiul și aproape chiar să rămîn locului.

— Stăpîne, i-am spus, nu v-ați gîndit că sînt încă prea tînăr ca să știu astfel de lucruri și că am cunoștințe puține și neînsemnate și nu-mi vine în cap nici o idee sau cuvînt ca să răspund?

— Nu, fiule, nimic din toate astea; căci știi de pe acum destule lucruri prin simplul fapt că exiști, fiindcă se prea poate ca în tine să se afle spiritul unui sfînt, unui înțelept sau al unui războinic renumit din antichitate, și tu să nu știi; căci și mai străin încă de adevăr e un cocoș din satul meu, care înainte a fost procurator la tribunal, ba chiar și deputat provincial, și astăzi a căzut atît de jos, încît doar providența știe ce sfîrșit îi este hărăzit după ce va fi ajuns în oală, potrivit cu legea pe care trebuie s-o urmeze în încarnarea lui de astăzi.

Toate aceste lucruri, auzite în singurătate și venind de la o persoană atît de ciudată, au trezit în mine pofta să rîd; m-au silit mai întîi să zîmbesc din colțul gurii, acolo unde nimeni nu e în stare să-și ascundă rîsul oricît de mult ar putea să se prefacă, și cu toate că pentru a rămîne serios și prevăzător îmi închipuiam — printre alte născociri și mai înspăimîntătoare — că moartea dădea tîrcoale în jurul capetelor noastre, a venit clipa cînd n-am mai putut să mă stăpînesc, într-atît de nerăbdător și de zgomotos devenise rîsul, și i-am dat drumul cum mi-a venit mai bine, dar în felul cel mai urît cu putință și scuipînd în timp ce rîdeam, fapt care l-a supărat așa

de tare încît m-a certat — ceea ce n-a mai făcut niciodată de atunci — cu niște cuvinte atît de bine măsurate, încît luate laolaltă ar fi părut o adevărată predică.

— Fiule, a exclamat, fii cu bun-simț și nu-ți bate joc, căci sînt filozof și om cumsecade, dar dacă te pocnesc cu o castană îți scot dinții prin urechi. Ia aminte și recunoaște că ai greșit, căci dacă n-o faci singur, am să te ajut eu s-o faci, ceea ce va fi mai rău pentru tine. Să nu-ți bați joc niciodată de oamenii mai în vîrstă, și dacă o faci, fă-o în sinea ta și fără să scuipi, căci saliva folosește la pregătirea hranei, și fața mea va fi într-o zi hrana viermilor orbi, dar încă n-a ajuns să fie hrană pentru gîtlejul tău. Ne-am înțeles?

— Da, domnule, ne-am înțeles. Și vă cer iertare...

— Din toată inima?

— Da, domnule; din toată inima și în genunchi vă cer iertare pentru că am rîs și v-am stropit cu scuipat.

— Așa îmi plac tinerii: modești și respectuoși cu cei mai în vîrstă decît ei. Căci tu îmi ești ca și un fiu, și eu sînt ca un tată pentru tine.

Niciodată în viață duioșia n-a fost trăsătura mea de căpetenie, dar în aceste împrejurări, cînd am auzit asemenea lucruri, era cît pe ce să devin sentimental.

Au trecut peste noi zile și nopți; dimineață după dimineață, Dumnezeu s-a tot trezit în zori deasupra capetelor noastre, cînd zîmbitor și însorit, cînd puțin ploios și gata parcă să plîngă; trupurile noastre au îmbătrînit privind apele, care se tînguie și curg într-una, pînă cînd într-o seară — după ce-am trăit împreună o vreme —, pe cînd ne aflam la confluența renumitelor rîuri Yeltes și Huebra, nici prea aproape nici prea departe de Vitigudino, și după ce lăsasem în urmă cunoscutul munte căruia i se spune al lui

Diego Gómez, și care se mai zărea, puțin însorit, spre apus, s-a ivit în calea noastră o femeie jigărită și cu părul ciufulit, nu prea plină la trup în ciuda nenumăratelor zdrențe de pe ea, și ținînd sub braț un cocoșel ; zîmbind ca un diavol și făcînd niște gesturi scandaloase s-a apropiat de stăpînul meu, care, palid și schimbat la față, s-a oprit s-o asculte :

— Haimana și fiu prost crescut al lui Barrabás ! Ia te uită ce mi-ai lăsat, uită-te la el bine ! Un pui care cînd era șopîrlă se numea Enrique, și acum nici chiar mama lui, care sînt eu, nu-l mai poate recunoaște ! Am să reclam la jandarmerie, care apără văduvele ! Nătărăule și necinstitule care-ți părăsești astfel femeia pe care ți-a dat-o Dumnezeu ! Îți și văd coada, coada și coarnele de drac care îți ies prin obraji ! Dă-mi un real ! Dă-mi un real ! Dă-mi un real !

Asemenea nazuri făcea și atît de încremenit era bietul meu stăpîn Felipe, încît am încercat să-l salvez cu niște cuvinte înțelepte care s-o potolească pe femeie, lucru pe care dacă nu l-am făcut a fost pentru că nu mi-a trecut nimic prin minte.

— Vicleanule, a continuat ea să strige, care înșeli astfel fetele și profiți de ele ! Ai să plătești toate astea în ziua Judecății de apoi ! O să te trimită în cazan. Îmi dai un real ?

Stăpînul meu era mut de uimire, la fel de mut ca atunci cînd apăruse ea, și nu dădea nici realul, nici semne că dorește să revină la viață.

— Stăpîne, i-am spus în șoaptă, în timp ce ea mîngiia o clipă penele cocoșelului, și dacă am ștergeo ?

— Taci, băiete, mi-a răspuns aproape fără să miște din buze, căci înjurăturile îi priesc totuși sufletului meu. O să se aranjeze totul.

— Și cei din Ledesma au vrut să facă plăcinte din fiul meu ! Crezi că era bine ? Și cînd era șopîrlă îi

spuneau : „Enrique, Enrique, ia un chiștoc, ia o bucată de pîine !“ Și tu, om rău ce ești, o să ai sfirșitul pe care il meriți, ai să vezi ! Căci nu vrei să mă recunoști ca soție, și Dumnezeu pedepsește acest lucru ! Am coborit din munți ca să-mi vindec constipația cu apele astea folositoare, și ia te uită unde s-a întimplat să dau de tine !
Stăpînul meu continua să nu dea semne prea mari de nerăbdare, și-mi făcea rău să mă gîndesc cum o să se isprăvească toată povestea asta, cînd pe neașteptate, și cît ai clipi din ochi, a pornit în galop spre apă, spunînd în același timp :
— Aruncă-te în apă, băiete, și vino după mine! Scapă din ghearele ei că o să-ți scoată ochii !
Nu isprăvise bine să reacționeze și să strige aceste cuvinte că l-am și văzut, cu capul deasupra apei, dînd din miini spre celălalt mal. M-am aruncat după el pentru că mi-am făcut socoteala că atunci cînd ai de-a face cu doi nebuni, e mai bine să te duci cu bărbatul decît să rămîi cu femeia, și după mari chinuri, pentru că nu prea știam să înot și hainele îmi atîrnau grele după cum și frigul mă stînjenea, am ajuns pînă la celălalt mal, unde mă aștepta pocăitul și de unde drept în față o vedeai pe nenorocita aceea, care țipa într-una mai departe :
— Ticălosule, ticălosule ! Dă-mi un real !
Stăpînul meu părea întristat și un zîmbet amar îi înflorea pe buze.
— Ți-amintești, fiule, că într-o zi ți-am atras atenția să nu te îndepărtezi de cursul apelor ?
— Da, domnule ! acum îmi amintesc.
— Și că ți-am spus să nu mergi pe malul rîurilor prea late, ca nu cumva să te împiedice dracul să le treci ?
— Da, domnule, și asta mi-amintesc.
— Păi acum vezi de ce îți spuneam, că eu nu vorbesc ca să mă aflu-n treabă, nici nu dau sfaturi ca

să fiu respectat, cum fac stăpinii. Că eu sint simplu din fire, și dacă glasul imi este vreodată plin de îngimfare, asta nu e niciodată fără motiv.

După ce a spus toate astea, a inceput să umble prin fața mea, cu privirea ațintită în pămînt și miinile la spate, și n-a scos nici un cuvînt timp de cel puțin două ore, ceea ce m-a silit să mă gîndesc dacă nu cumva și-o fi pierdut graiul din cauză că s-a udat, deoarece glasul se vedea că nu, căci fiecare pas al lui făcea munții să răsune, intr-atit il zguduiau de tare tusea și strănuturile.

— Ascultă, Lázaro, a fost nevoit să-mi spună cînd s-a întunecat de-a binelea, caută niște crengi de grozamă și un lemnișor, căci cred că focul o să ne facă bine, deoarece dacă apele astea folositoare despre care vorbea biata Dolores sînt bune pentru constipație fiindcă rup ce e tare, nu sînt la fel de bune și pentru tusea care se pare că a pus stăpînire pe mine.

Am găsit fără multă osteneală cu ce să aprind focul, și cu toate că lucrul cel mai greu a fost să-l fac să ardă — căci eram uzi și apa șiroia pe noi ca și de pe bagajul nostru —, după ce am izbutit să-l ințețesc, s-a ridicat o atît de nobilă vîlvătaie însoțită de-o strălucire atit de splendidă, încît am fi zis — dacă nu ne-am fi uitat în spate — că ne aflăm în plină zi.

La căldura focului am început să ne recăpătăm încrederea în viață, și eram deja aproape uscați și refăcuți cînd a apărut în fața noastră, pe nepusă masă, un paznic mustăcios cu o atitudine provocatoare, care ne-a spus în cuvinte puține dar clare că eram de prisos acolo și că trebuie să plecăm.

— Înălțimea-ta, a fost nevoit să-i spună stăpînul meu, lasă-ne să ne încălzim trupurile la focul ăsta, că nu facem rău nimănui și nici terenul de vînătoare n-are de suferit, și că fără el o să murim, căci sîntem

înţepeniţi şi uzi leoarcă. Iar dacă există pe lume trei lucruri reci, după cum se spune că sînt mina de bărbier, botul de ciine şi fundul de femeie, noaptea asta ar fi numai bună pentru cel care s-ar dedica să le studieze ca să le mărească numărul pînă la cinci: căci celelalte două sînt pielea acestui băiat şi cea a unui scriitor. Luaţi aminte la ce vă spun şi căutaţi să vă îndepliniţi opera de caritate.

— Jupine, i-a răspuns paznicul, trebuie să înţelegeţi că am fost trimis în mărăcinişul ăsta cu o puşcă în bandulieră ca să veghez la îndeplinirea ordinelor — şi că nu e bine să mă-nvoiesc să vă las — deşi pînă şi inima mi se înmoaie cînd văd ce duş aţi făcut la vîrsta dumneavoastră — pentru că focul ne dă pe toţi de gol, şi dacă pot să mă fac că nu văd şi să nu întreb de un iepure căruia i se văd mustăţile din tolbă, nu e acelaşi lucru şi în cazul ăsta, cînd sînt sigur că, dacă dumneavoastră şi băiatul ăsta vă încălziţi, eu am să fiu dat afară de pe proprietatea asta.

— E adevărat ce spuneţi, a răspuns stăpînul meu, şi adevărul e o podoabă pentru gura celui care-l rosteşte, dar aş vrea ca în cele din urmă să fim la fel de uscaţi pe cît de ferită înălţimea-ta de orice rău. Şi eu unul cred că n-ar fi greu să cădem la învoială, căci vorbind oamenii se înţeleg între ei, şi întrebînd pe unul şi pe altul poţi ajunge la Roma; eu poruncesc băiatului — care este ascultător şi supus, după cum o să puteţi vedea şi singur — să calce focul în picioare şi să-l stingă, căci în felul acesta flăcările vor dispare, şi spuza nu trebuie s-o vadă nimeni, iar dumneavoastră vă oferim în schimb tovărăşie şi conversaţie, un loc lîngă noi pe acest teren, care fără să fie al nimănui este mai mult al dumneavoastră decît al nostru, şi dacă aşteptaţi cu răbdare să se trezească Dumnezeu dis-de-dimineaţă, o

să vă putem cinsti chiar cu o mîncărică bună de iepure sau pui de potîrniche.

— Şi iepurele ?

— Nu-i nici o piedică, domnule, căci pentru a străbate tot terenul de vînătoare n-avem nevoie de poftă de mîncare, că avem destulă, ci de acea privire ce se face că nu bagă de seamă despre care vorbea înălţimea-ta. Băiete — a spus îndreptîndu-se spre mine — foloseşte bunătatea acestui domn şi du-te şi pune cîte două capcane acolo unde o să întîlneşti o cărare, şi ia un băţ şi aşteaptă ca ziua să-şi aducă nişte pui de potîrniche, cu care s-o saluţi. Fii harnic, căci Dumnezeu ajută pe cel ce se scoală în zori, şi gîndeşte-te că mintea e făcută să fie folosită şi să tragi foloase de pe urma ei.

— Într-acolo mă duc, domnule, i-am răspuns ; doar ştiţi că sînt ascultător.

Am căutat în raniţă o bucată de cablu cu care să fac capcanele, am tăiat cu cuţitaşul o nuia dintr-un stejar care creştea pe-acolo, şi am pornit-o de-a curmezişul povîrnişului în căutarea locului unde să mă aşez ca să păzesc capcanele sau ca să mişc băţul. Am fost întotdeauna sigur că Cerul îi apără pe cei lipsiţi de ocrotire şi-i protejează pe oamenii binevoitori ; dovada am avut-o în ziua aceea o dată în plus, şi foarte adevărată, căci dacă m-am întors la rămăşiţele focului unde mă aşteptau stăpînul meu şi paznicul tot atît de sărac şi cu mîna goală aşa cum plecasem, asta s-a întîmplat — sau cel puţin pe asta dau vina — pentru că nici nu m-am simţit lipsit de ocrotire într-atît de puternic mă închipuiam mîncînd de unul singur cei doi iepuri şi cele două perechi de potîrnichi pe care am crezut c-o să le prind fără să izbutesc însă, şi nici n-am dovedit bună-credinţă fiind cu gîndul la înşelăciune. Dacă m-aş fi arătat mai supus, poate că alta mi-ar fi fost soarta.

— Unde e vînatul ? m-a întrebat stăpînul cînd m-am întors, la vreo două, trei ore după ce se luminase de ziuă, unde l-ai băgat ?

— Señor Felipe, i-am răspuns, păi să vedeţi că tot timpul am umblat speriat şi cu mare grijă, deoarece domnul paznic nimic nu mi-a îngăduit să fac, şi asta îmi tăia aripile, capcanele nici nu le-am pus şi le am aici, iar băţul mi-a folosit doar ca să mă sprijin şi să pipăi terenul.

— Mi se pare, a spus paznicul întrerupîndu-mă şi adresîndu-se stăpînului meu, că băiatul ăsta este un prost, pentru că eu n-am spus nimic, nici n-am scos o vorbuliţă, şi se ştie doar că acela care tace încuviinţează. De ce n-ai adus ceva de mîncare ?

— Pentru că n-am putut, domnule paznic, căci conştiinţa nu-mi dădea voie să mă mişc şi teama de-a greşi mă încremenea. Îmi pare foarte rău, şi zău că dacă aş fi ştiut dinainte aceste lucruri, aş fi fost mai şiret. Vorbiţi în glumă cînd spuneţi că sînt prost ?

— Nu, băiete ; vorbesc serios, ba chiar foarte serios. Căci dacă ai chipul ca de viespe ageră, te porţi stîngaci şi fricos întocmai ca o oaie. Cum anii n-au să te facă mai prevăzător, de multe ori ai să rabzi de foame în viaţa ta.

Pe mine m-au tulburat cuvintele astea, şi mi-am adus aminte de ele de mai multe ori de-a lungul anilor, nu pentru înţelepciunea lor, ci pentru că s-a văzut în cele din urmă că dau dovadă de prostie ; căci ca să poţi mînca în fiecare zi şi să rămîi drept, eşti silit să tot umbli şi să nu stai liniştit locului, deoarece oamenii din sate dau de pomană numai celor ce bat drumurile — poate tocmai ca să nu rămînă acolo — şi nu dau nimic celor pe care-i ştiu de cînd s-au născut. Ba sînt atît de cruzi, încît pe cel flămînd îl numesc hoinar, iar pe acela care nu-i întreg la minte îl alungă aruncînd cu pietre după el ; aşa se

face că în fiecare sat din Spania dai mai întotdeauna peste un nenorocit în care băieții azvîrle cu pietrele, despre care femeile zic că-i nătîng, iar bărbații că vrea să huzurească trîndăvind. După mai mulți ani de zile am cunoscut și eu unul, într-un sat numit Bocigas, pe rîul Perales, pe acolo prin ținuturile Soriei sau Burgosului, care făcea pe măscăriciul la petrecerile din sat pentru ca toți să se distreze bătîndu-și jos de el și de neghiobia lui, și pe care — an de an rămînînd la fel de încrezător, căci deși o pățea tot nu se-nvăța minte — cum îi trecea prin gînd să ceară un ajutor, fiindcă era un biet nenorocit, îl ungeau pe față cu baligă de vacă sau de cal — ori de-a dreptul cu murdărie de om — pînă cînd îl făceau s-o înghită, în timp ce ei beau și se prăpădeau de rîs. După petrecere, prostănacul se întorcea și se punea pe plîns săptămîni în șir, iar după ce-i dispărea gustul din gură, îngăima că petrecerea din anul acela fusese foarte izbutită. Mînca șopîrle și ierburi pe care le smulgea de pe marginea drumului, și cîte un băiat din sat, glumind, i le lua și i le călca în picioare, iar dacă bietului de el îi trecea prin cap să facă gălăgie, oamenii îl frecau cu gura de pămînt. Nu se supăra niciodată și le adresa tuturor un zîmbet care vroia să fie de dragoste și care semăna cu rînjetul unei hîrci.

Mă întorc la ceea ce vă povesteam și vă cer iertare pentru neorînduială: paznicul a continuat să vorbească aducînd dovezi pe cît de desăvîrșite, pe atît de false, după cît mi se părea, despre prostia mea, și cînd s-a săturat să mă tot sîciie ne-a oferit niște bucăți de potîrniche gătită pe care le cărase în spate.

— Va trebui să ne folosim de tolba mea, spuse el, și tare-mi pare rău, fiindcă am înăuntru pe-o tavă o cratiță cu mîncare de potîrniche pe care mi-a pregătit-o soția mea; dar cred că nu se face s-o scot și

s-o mănînc de unul singur, căci sînteţi într-un fel invitaţii mei, şi pe-aici prin locurile astea mai ştim şi noi cum să ne purtăm cu oaspeţii, nu să le înşelăm pîntecele doar cu mirosul bucatelor.

Băgă mîna în traistă, căută şi nu găsi nimic, şi începu să facă feţe-feţe.

— Dumnezeule, aş putea să jur că era aici. Cu atîtea lucruri cîte cară omul cu el în spate uneori e greu să găseşti ce cauţi.

Lăsă puşca pe o piatră ; scoase desaga, o goli pe jos, şi cum cratiţa tot nu ieşea la iveală, îl apucă o asemenea furie şi atît de prost ştiu să şi-o înfrîneze, încît parcă se umflase tot şi îl pălise turbarea.

— Daţi-mi-o dacă aţi luat-o, îi spuse stăpînului meu, căci nu ştiu de glumă şi-mi sare ţandăra din te miri ce. Faceţi ce vă spun şi nu încercaţi să mă înşelaţi, căci întîlnirea asta o să se sfîrşească cum nu se poate mai prost.

— Stimate domnule, îi răspunse pocăitul, păstraţi-vă cuvintele pentru cînd o să aveţi nevoie de ele, că nici eu nu v-am furat potîrnichea, nici dumneavoastră nu spuneţi adevărul.

— Cum, nu spun adevărul ?

— Nu, domnule ; că dacă aţi ţinut potîrnichea în tolbă, aşa cum spuneţi, acolo trebuie să fie, căci la noi nu-i, şi de asta o să vă puteţi încredinţa dacă ne controlaţi, lucru de care nu trebuie să ne pară rău pentru că sîntem nevinovaţi.

— Da, domnule, m-am amestecat eu în vorbă ; că nu poţi păta faima cuiva fără să dovedeşti bănuiala. Controlaţi-ne sănătos şi nu ne mai bănuiţi.

— E foarte obraznic băiatul ăsta !

— Nu, domnule, exclamă stăpînul meu, se întîmplă doar că e om cinstit şi-i clocoteşte sîngele în vine cînd se vede învinuit fără temei.

 — N-am învinuit pe nimeni.

— Aşa este, domnule, de bună seamă ; dar pe unul din noi tot îl bănuiţi, vi se citeşte pe faţă, că eu îi cunosc pe şchiopi după felul cum umblă. Uneori o privire e mai rea decît zece cuvinte, şi pentru mine ochii care nu-i mai luaţi de pe noi cuprind mai multă ciudă şi mai multe gînduri rele decît toate cuvintele dintr-o carte în care ne învinuiţi. Controlaţi-ne sănătos, cum spune băiatul, şi fiindcă nu putem să vă spunem să plecaţi, pentru că sînteţi aici ca la dumneavoastră acasă, cel puţin lăsaţi-ne pe noi să plecăm.

— Ei bine, domnule, replică paznicul, de vreme ce doriţi, am să vă controlez ; gîndiţi-vă că fac acest lucru în silă şi numai ca să-mi scot bănuiala din cap.

— Aţi vorbit foarte bine, răspunse stăpînul meu, asta şi vrem. Lázaro, îmi zise, ascultă ce spune domnul acesta şi curăţă puţin pe jos ca să desfacem bagajele, căci dacă domnul paznic gîndeşte frumos, se va lămuri îndată că n-o face fără temei, iar dacă gîndeşte urît va vedea cît de tare s-a înşelat.

Am ascultat porunca stăpînului meu, am descărcat pe pămîntul gol lucrurile pe care le purtam cu noi, şi cum paznicul, care, oricît de mult ne supraveghea, pînă la urmă tot nu vedea în ele ceea ce ar fi vrut, începea să dea semne de nerăbdare, a trebuit să rămînem în pielea goală ca să-i satisfacem curiozitatea şi să potolim furia care-i ţinea mustăţile în sus, ca la pisici, şi care, dacă ar fi izbucnit atunci, cu siguranţă că numai bietele noastre trupuri ar fi avut de suferit.

— Înălţimea-ta, spuse stăpînul meu, clănţănindu-i dinţii de frig şi strănutînd într-una, nu fi crud, căci va trebui să dai socoteală în faţa lui Dumnezeu în valea lui Iosafat, şi nu îngădui instinctelor tale nici un minut în plus dorinţa de-a ne ţine dezbrăcaţi în aerul ăsta rece, căci dacă băiatul este tînăr şi pu-

ternic și îmbrăcămintea pare că nu-i folosește decît ca podoabă, eu n-o mai duc atît de bine cu tinerețea, nici cu puterile, și crede că la vremea asta car în spinare nu mîncarea și tava, ci o pneumonie, ba chiar una dublă, căci vezi și dumneata în ce hal sînt de-am ajuns să strănut de două ori o dată.

— Mi se pare, om bun ce sînteți, răspunse paznicul făcînd o mutră de cioclu, că nu v-ați băgat singur în asemenea bucluc, ci că v-a băgat acest ticălos de băiat ce vă însoțește, care pare mai curînd fiul păcatului decît prietenul virtuții, și care te face mai degrabă să crezi că este ucenic la mîrșăvii decît elev la o meserie bună. Îmbrăcați-vă sănătos, căci potîrnichea a luat-o diavolul, nu știu dacă singur sau cu niște complici, și dumneavoastră sînteți gata să răciți din vina lui. Și tu, frumușelule, spuse privindu-mă, acoperă-ți și tu trupul, căci fundul ăsta gol mă îmbie să-l croiesc cu bățul, și nu vreau s-o fac.

— Mulțumesc, domnule paznic, am răspuns, căci începea să mă ia cu frig și nu știam cum să-i spun.

Ne-am îmbrăcat, ne-am apropiat puțin de jăratec, am încercat să-l înviorăm ca să ne învioreze la rîndu-i, și cînd am izbutit, soarele fiind aproape de amiază, ne-am culcat ca să ne înzdrăvenim puțin. Stăpînul meu și cu mine ne-am luat ca de obicei în brațe, ca să ne încălzim unul pe altul, dar pînă-n ziua de azi îmi aduc aminte că am fost păgubit în acest schimb, într-atît de mult frig ieșea din pocăit.

— Señor Felipe, i-am spus eu cînd ne-am trezit, după-amiază tîrziu, acum am face bine să mîncăm puțin, căci bag de seamă că burta mi-e cam goală.

— Și eu, fiule, că mațele mi-s mai orfane și oropsite decît ale măscăriciului în postul mare, și mă simt atît de slăbit și de dărîmat, încît nu știu dacă am să-mi mai revin.

— Ţineţi-vă tare, stăpine, că o să iasă bine pină la urmă. Vă amintiţi cînd paznicul mi-a zis că-s un prost ?

— Da, fiule.

— Şi vă mai amintiţi că mi-a spus că pe viitor am să îndur multă foame ?

— Şi asta îmi amintesc, fiule, şi zău că nu l-am crezut, căci îmi pari băiat şiret şi prevăzător, şi nu-mi vine să cred că trupul tău e cel mai nimerit pentru a lăsa foamea să se lipească de el.

— Nu ştiu, stăpîne, dar vă mulţumesc pentru aceste cuvinte. Însă ştiu sigur că numai Dumnezeu poate şti dacă mîine vom răbda de foame tot aşa cum bine ştie — şi asta o să vedeţi dumneavoastră — că astăzi n-o să răbdăm, căci mîncarea de potîrniche am ascuns-o cu mîna mea.

— Ce spui ?

— Spun că mîncarea o am eu, stăpîne ; atunci cînd m-aţi trimis după vînat m-am gîndit că ar fi mai bine să-l găsesc gata pregătit, şi tot adulmecînd am ajuns după miros la tolba paznicului, mîinile mele au înhăţat ceea ce era al lui, iar picioarele au îndepărtat de el ceea ce a pierdut din prostie.

— Şi unde e ?

— Fiţi calm, domnule pocăit, fiţi puţin calm ! Chiar după ea mă duc acum şi îndată se va găsi in pîntecele noastre ; nu vă pierdeţi răbdarea, căci cine a aşteptat un veac poate să mai aştepte un ceas, şi...

— Du-te, băiete, mă întrerupse el, şi nu vorbi mult că ăsta-i un păcat mare în timpul postului. Ad-o cu tine şi Dumnezeu să te ocrotească în excursie. E foarte departe ?

— Niţel, stăpîne.

— Atunci, du-te, că eu te aştept, şi pînă vii adun ce a mai rămas din jăratecul ăsta.

Tusea nu l-a împiedicat pe señor Felipe să-şi dea toată silinţa, şi cînd am plecat după mîncare se şi

apucase să stringă jăratecul, ca să ne putem incălzi prînzul.

Am mers, am căutat, am găsit și m-am întors mai repede decît ar fi cintat un cocoșel — al cărui cîntec e întotdeauna mai subțire și mai fals decît al unui cocoș în toată firea — și cind mă aflam din nou în fața văgăunii unde ne adăposteam, eram cît pe ce să vărs mîncarea și să-mi pierd sîngele rece, într-atît de tare m-am speriat cind l-am văzut pe stăpînul meu căzut cu fața în jos pe pămîntul gol și tare, și cuprins de niște zvîrcoliri care păreau să fie, și așa s-au și dovedit a fi pînă la urmă, chiar ale agoniei. Am lăsat cu grijă tava jos și am alergat să văd ce i s-a întîmplat.

— Stăpîne, i-am spus, veniți-vă în fire, căci sosește potîrnichea. Curaj, și căutați să prindeți puteri că se știe că doar începutul e greu.

— Fiule...

Eram speriat pentru că bănuiam că-i mai rămînea puțin de suferit în această vale a plîngerii și-a împilărilor. L-am ridicat cu fața în sus — poziție care mi s-a părut mai bună pentru un bolnav —, i-am pus tolba sub cap și i-am tras jăratecul mai aproape de picioare.

— Señor Felipe, cred că v-ați înviora dacă ați vrea să luați puțină mîncare, căci nu suferiți de altceva decît de frig pe dinăuntru și pe dinafară, și de foame, pe care, dacă o învingeți, n-o să vă lase nici o urmă, dar dacă vă înfrînge, o să vă înspăimînte sufletul.

— E adevărat, fiul meu ; dar îmi vine așa de tare să vomit și așa mă dor măruntaiele, încît cred că nu mai am de trăit decît cîteva clipe.

Punea atîta suflet în cuvinte, încît îmi curgeau lacrimile, și un nod care urca de la inimă mi se punea în gît. N-am avut niciodată un tată pe care să-l iubesc,
 nici un prieten — în afară de pocăitul señor Felipe —

pe care să-l plîng la nenorocire, și atunci — Dumnezeu știe dacă nu cumva presimțind singurătatea de care sufletul meu n-avea să scape niciodată — mîhnirea mea s-a transformat într-un adevărat șuvoi, iar suferința a devenit atît de dureroasă, încît lucrul care m-a rănit atît de grav, adică moartea stăpînului meu — unul din cei doi oameni cumsecade pe care i-am întîlnit în viață — era cît pe ce să mă ucidă.

— Fiule, mi-a spus cu un firicel de glas, ascultă care sînt ultimele mele cuvinte. Vreau să spun că mă căiesc pentru tot ce-am făcut și că mă tem de judecata Domnului ; că poți să faci ce vrei cu trupul meu, numai să nu-l arzi — întrucît socot că ăsta e un sfîrșit cuvenit pentru eretici — sau să-l arunci în rîu, deoarece nu cred că ar fi un mijloc potrivit pentru un creștin să-și sfîrșească zilele ; cu mîncarea de potîrniche care îți prisosește să-mi mînjești buzele după ce mi-oi da sufletul, căci prefer cadavrul unui om care dă impresia că a murit de indigestie, decît al unuia care s-a sfîrșit de foame și de frig ; că îți las tot ce am pe mine, căci pentru a te înfățișa înaintea Domnului totul e de prisos, și, ca să închei, că atunci cînd o să vezi că m-am răcit de tot să spui de trei ori în șir : „Iartă-l, Doamne, și primește-l la sînul tău, căci a fost păcătos, dar n-a fost om rău". O să-ți amintești ?

— Da, domnule, i-am spus ținîndu-mi lacrimile ca să nu-l întristez.

— Bine, fiul meu, Lázaro : Domnul să te aibă în paza lui mereu. Dă-mi mîna și nu-mi da drumul pînă cînd n-o să mai am nevoie de tine. Ai să ai puțin de așteptat...

I-am dat mîna și am așteptat ; nu știu cît timp. Cînd răceala trupului său a arătat limpede că nu

mai era nimic de făcut, i-am dat drumul. Braţul i-a căzut de-a lungul trupului, şi ochii, întredeschişi, aveau o blîndeţe amară şi tristă care m-a speriat; i-am închis cu grijă.

M-am dus după mîncare ca să-i mînjesc puţin buzele şi am găsit cratiţa neagră de furnici ; mă gîndisem să-l ung pe gură pe señor Felipe cu toată mîncarea, dar în pofida foamei, din cauza furnicilor jertfa mea n-a mai avut nici o valoare.

M-am întors la cadavru şi mi-am lipit urechea de inimă ; nu se auzea nimic, dar nu m-am încumetat să-l îngrop. Noaptea aceea am petrecut-o priveghindu-l, agăţat de trupul lui şi plîngînd ca Maria Magdalena.

Cînd, a doua zi dis-de-dimineaţă, mi-am lipit din nou urechea de inimă şi am văzut că tot nu se auzea nimic, am hotărît să-l îngrop.

L-am mai privit o clipă pentru ultima oară. Pe gură îi trecea un păianjen cu picioare lungi care se oprea, din cînd în cînd, ca să vadă mai bine pe unde călca; prin urechi, două furnici căutînd poate drumul ce ducea la creierul lui señor Felipe, la creierul acela care născocise mereu pentru stăpînul lui atîtea amărăciuni şi nefericiri.

N-am îndrăznit să-l dezbrac ; mă întrista.

Primul lucru pe care l-am acoperit cu pămînt a fost capul, căci el mă înfricoşa cel mai tare. Ca să-l acopăr bine am zăbovit destul, pentru că n-aveam decît un briceag.

Cînd am isprăvit, tîrziu, spre seară, eram istovit şi mort de foame.

Am pornit la drum, şi de sus de pe nişte stînci m-am întors ca să văd locul unde Dumnezeu a vrut să-l lase pe nenorocitul meu stăpîn. Pămîntul era răscolit, dar nimeni n-ar fi spus că acolo dedesubt zăcea un om...

CARTEA A CINCEA

Sau
cea
a singurătăţii:
asemeni ei
zbuciumată
şi
asemeni ei
scurtă
şi
îngrozitoare.

Se spune că au existat sfinţi care departe de zbuciumul lumii şi în singurătate au căutat, odată cu odihna simţurilor, desăvîrşirea sufletului şi a obiceiurilor ; după unii autori, au trăit din ce le-a trimis Cerul, s-au hărăzit îngrijirii florilor şi păsărelelor şi au izbutit, în sfinţenia lor, să inspire respect lighioanelor şi furtunilor. Pe atunci nu ştiam nimic despre viaţa lor, şi mulţumesc lui Dumnezeu pentru asta, căci dacă aş fi ştiut, singur, cum mă aflam in zilele acelea şi fără chemare să-mi port singurătatea cu sfinţenie, nu ştiu ce s-ar fi ales de mine.

Neavînd pe cine să însoţesc şi cui să-i slujesc, nici cu cine să umblu şi să mai schimb o vorbă, moartea bietului meu stăpîn m-a mîhnit atît de mult, încît am fost cît pe ce să mă întind sub o tufă şi să-mi aştept sfîrşitul.

Şi dacă n-am făcut-o, asta s-a întîmplat — slavă Domnului — din cauză că picioarele mă purtau înainte fără să se mai supună judecăţii mele, şi uneori atît de repede, încît nici ce se vedea în zare nu mai apucam să desluşesc, într-atît de iute se schimba datorită grabei de care eram cuprins.

Mă îngrozeau pămînturile acelea, mă înspăimîntau apele acelea ucigaşe care curgeau cu nepăsare chiar pe la picioarele aceluia pe care-l omorîseră şi mă scîrbeau tufele acelea nu prea înalte din mărăcinişul ce-i slujise drept ultim culcuş prietenului meu, señorul Felipe.

Am văzut venind spre mine niște drumeți și m-am ascuns după un stejar de piatră ca să-i las să treacă ; n-aș fi putut schimba cu cineva vreo vorbă.

*

Nu mai știu cît am mers fără să mă odihnesc — ceasuri, zile sau săptămîni în șir. După ce mi-a trecut spaima dintîi, numai umblînd și iar umblînd am putut pune capăt supărării care mă rodea, și cu atita grabă am izbutit s-o fac, încît atunci cînd am vrut să-mi dau seama unde mă aflu m-am trezit într-un loc necunoscut și cu siguranță la multe leghe depărtare de malurile acelui rîu de tristă amintire.
Am stat locului să mă gîndesc și făcînd socoteala de cîte ori foamea mă silise să fur ouă dintr-un cuib, să prind în cursă un șoldan sau să aleg vreun cartof din puținele grădini prin care am trecut, am ajuns la părerea că în timpul acela trebuie să fi străbătut un spațiu mai mare decît în tot restul zilelor de mai înainte.
Nu stăteam de vorbă cu nimeni, pentru că m-am ferit să dau ochii cu cei cu care aș fi putut s-o fac — lucru care n-a fost greu de loc prin acele coclauri —, în schimb, noaptea, drept despăgubire, cîntam sau mai bine zis strigam cît mă ținea gura de tare niște cîntece pe care le învățasem mai demult. Dumnezeu mi-e martor că umblam prin asemenea pustietăți încît, deși cîntatul meu era fals și lipsit de intonație, nu găsea decît arareori răspuns : din cînd în cînd orăcăitul broaștelor, alteori vaierul cucuvelelor și de cele mai multe ori șuieratul brotacilor și al broaștelor rîioase.
Primul om în fața căruia m-am înfățișat, m-a privit cu niște ochi înspăimîntați.
— Dumneata ești din Martín Andrán ?
— Nu, domnule ; sînt din Ledesma.
— Bine, bine.

Ticălosul de el a luat-o la picior fără să se mai sinchisească de mine ; a apucat-o pe o cărare în sus spre munte și eu l-am urmat. Am ținut-o așa o bucată de drum, el mergînd înainte și fără a mai întoarce capul, și eu în urma lui și fără a-mi dezlipi privirea din ceafa lui, și ne-am oprit în fața unui cătun cenușiu și prăpădit.

M-am închinat și am pornit-o înainte. Am apucat-o pe ulicioara din mijloc și m-am oprit în dreptul porții celei de a treia sau a patra case, în fața unui grup de bărbați și femei care păreau cu toții pipernicíți și înspăimîntați. Mă priviră în tăcere, și doar un cîine îndrăzni să spargă liniștea, dar atît de tare încît lătrăturile lui îmi mai răsună în cap de cîte ori îmi aduc aminte.

— Marș, Morito !

Cîinele se supuse mîrîind.

— Bună ziua, le-am spus, ajutați pe-un om cumsecade ?

Se priviră unii pe alții și nu răspunse nimeni.

— Sînt în drum spre Martín Andrán.

— Ești de-acolo ?

— Nu, domnule, dar are tata un văr acolo care mă primește ca servitor.

— Și cum îl cheamă ?

— Nu știu, căci am numele lui trecut aici pe o hîrtie, dar nu știu să citesc.

— N-o fi Julio Ofticosul ?

— Ba chiar ăsta e, domnule, vedeți c-acum îmi aduc aminte.

Omul cu care mă întîlnisem pe drum se băgă și el în vorbă.

— Ar fi mai bine s-o ia din loc.

— Cine ?

— Dumneata, că, noi ăștia, de-aici, sîntem oameni cinstiți și n-avem nimic de-a face nici cu Julio și nici cu toți cei din Martín Andrán la un loc.

— Ia mai taci, măi Nicolás, spuse femeia care mai înainte îl făcuse și pe Morito să tacă.

— Păi mă înfurie, femeie !

— Știu. Ascultă, îmi spuse, n-ai luat parte la furtul din Abadengo ?

— Nu, doamnă.

— Aoleu ! Și nici n-ai fost amestecat în povestea aia cu sîngele din Río Malo ?

— Nu, doamnă, vă jur că nu !

— Păi atunci nu te du la Martín Andrán. Ar fi păcat ; și alaltăieri a trecut pe-aici perechea[1] ! Nu te întovărăși cu unchiul tău. Ascultă, Nicolás, îi spuse ea neliniștitului meu prieten, ia seama că băiatul ăsta pare de treabă și cred că nu minte ; hai, du-te și dă-i ceva de mîncare.

— Vă mulțumesc foarte mult.

— N-ai de ce, în Horcajo lumea-i altfel decît prin alte părți.

Nicolás m-a luat cu el și n-a mai scos o vorbă pînă cînd nu m-a văzut așezat în bucătăria lui.

— Ce cauți pe-aici ?

— Nimic, îmi văd de drum.

— Spre Martín Andrán ?

— Nu, nu merg la Martin Andrán ; nici măcar nu știu unde se află.

— Bine, bine. N-ai fost amestecat în povestea cu sîngele din Río Malo ?

— Nu, domnule, v-am mai spus o dată ; habar n-am ce înseamnă asta.

— Adevărat ?

— Să mor dacă mint !

Umbla prin odaie ațițînd focul și ridicînd din cînd în cînd capacul de pe oală, dar nu mă slăbea din ochi.

[1] Cei doi jandarmi (n. tr.).

— Aici toți sîntem oameni cinstiți. Alaltăieri a trecut pe la noi perechea... și înțelegi dumneata. Cauți ceva anume ?

— Caut stăpîn.

— Păi aici nu e. Pleci mîine ?

— Dacă doriți, da.

— Nu, nu ; nu vreau nimic. Eu trăiesc aici și n-am de-a face cu nimeni ; aici nimeni nu vrea să aibă încurcături, știi dumneata, aici muncim cu toții ; perechea totdeauna spune asta.

*

Îndărătul munților se lăsa grăbită înserarea, și eu încă n-avusesem timp să-i mulțumesc lui Dumnezeu, stăpînul nostru, pentru că-mi îngăduise să scap cu bine din satul acela stăpînit de diavol și numit Horcajo.

Am făcut un popas, m-am uitat spre cer, și cînd mi-am lăsat din nou privirea în jos, am văzut cu o tresărire de spaimă perechea care fuma în tăcere, șezînd pe o piatră de pe marginea drumului ; țineau puștile pe genunchi, iar tricornurile lăcuite le străluceau în lumina ultimelor raze ale soarelui ce apunea ; unul din ei — cel care părea mai în vîrstă — atunci cînd se mișca, parcă avea capul înconjurat de o aureolă cerească. Uneori îi mai place soarelui să facă asemenea glume — atunci cînd, pe înserat, se pregătește să-și ia rămas bun de la pămînt și de la locuitorii săi.

M-am oprit prevăzător din mers ca să mă odihnesc și m-am rezemat de pămîntul tare, la gura, aproape astupată de tufișuri, a unei peșteri din apropiere.

Am desfăcut pătura și mi-am pregătit culcușul ; m-am gîndit să nu mă mișc de acolo pînă cînd n-o să văd perechea ieșind din raza privirii mele.

După ce scăpasem din Horcajo și din ghearele lui Nicolás, nici vorbă să mă mai întrebe cineva :

— Te duci la Martín Andrán? Îl cunoști pe Julio Ofticosul? Ai fost amestecat în povestea aia cu sîngele din Río Malo?
O singură dată în viață am binecuvîntat jandarmeria: in noaptea cînd m-au trezit, cu puțin inainte de revărsatul zorilor, ca să-mi ceară actele. E adevărat că m-au speriat foarte tare, dar mi-au alungat odată cu visul și fantomele îngrozitoare care-l bîntuiseră. Nu-mi amintesc să mai fi avut vreodată asemenea coșmar: Nicolás, gol și cu o talangă atîrnată de gît, cînta un cîntec smintit în timp ce din ochi îi ieșeau flăcări, din gură îi țîșnea sînge clocotit. Cîntecul nu mi-l amintesc; ceea ce-mi aduc aminte însă, deși destul de neclar, este refrenul, care suna cam așa:

Ochii cu nisip și sare,
limba lui în saramură,
sîngele pentru Julio
și Ramona pentru mine.

Îndată după refren, Nicolás izbucnea în rîs și hohotea pînă ce cădea la pămînt istovit și suspinînd. Atunci, femeile și bărbații pe care-i văzusem cînd am intrat în Horcajo se aruncau peste el și-i lingeau pielea și-i sugeau sîngele. Cîinele care vruse să-mi facă o primire atît de urîtă rîdea de parcă ar fi fost om și, în loc să latre ca toți cîinii din lume, atunci cînd nu scotea niște urlete lungi rostea clar:
— Martín Andrán! Martín Andrán! Martín Andrán!
Văzîndu-i ce fac, eu mă țineam la o parte, dar o forță misterioasă mă tîra, puțin cîte puțin, spre grup. Cînd m-au văzut venind, s-au oprit cu toții.
— Lasă-l: ăsta nu are sînge, este nepotul lui Julio Ofticosul!
Bărbații și femeile dansau ținîndu-se de mînă în jurul lui Nicolás, și de pe fețele lor buhăite curgeau șiroaie lungi de sudoare. Unui copil care, în loc să

fie din carne, cum a lăsat bunul Dumnezeu, era numai din furnici, îi băga o făclie aprinsă în fund, și furnicile fugeau îngrozite în timp ce copilul se destrăma cu mare iuțeală. Un porumbel alb se înroșea așezîndu-se pe-un stejar în a cărui scorbură o femeie slabă și despuiată se lupta din răsputeri cu o uriașă broască rîioasă cu ochi albaștri.

. . . .

— Scoală, frumușelule !

— Ce-i ?

— Scoală, haimana. Actele ! Sîntem de la jandarmerie.

— Ah !

CARTEA A ŞASEA

Care vorbeşte
despre gimnastică —
mijloc de a-ţi cîştiga
existenţa
şi de a-ţi pierde
sănătatea —
şi mai povesteşte despre
ciudatele obiceiuri
ale domnului Pierre
şi ale domnişoarei Violette.

Acte n-aveam, de bună seamă ; dar cum nici de rea-voinţă nu dădeam dovadă, perechea m-a lăsat în pace.

N-a fost nevoie să-mi spună de două ori, pentru că n-ar fi avut timp : atît de mare a fost graba cu care am luat-o la sănătoasa.

Mi-am îndreptat privirea către munţi ca să mă pot orienta, cum însă peisajul îmi era cu totul necunoscut, n-am izbutit să aflu nimic, aşa încît m-am hotărît să mă călăuzesc după singurul lucru de prin preajmă pe care ochii mei îl ştiau de multă vreme şi care era soarele, şi gîndind astfel am apucat-o spre răsărit, poate pentru ca să văd locul de unde răsărea, poate şi spre a mă îndepărta de satul acela de tristă amintire care rămînea acum spre apus, cu colibele-i pe jumătate îngropate în pămîntul cenuşiu şi sterp.

Şi-am tot mers, fără prea mari necazuri şi fără odihnă, atîtea leghe cît mi-a îngăduit bunul Dumnezeu să merg şi, cu toate că n-am aflat locul unde răsare soarele şi nici măcar n-am ajuns să-l bănuiesc, am dat în schimb peste nişte stăpîni ciudaţi pe care urma să-i slujesc, şi care asemenea grai vorbeau — în pofida faptului că nu erau chiar atît de mîrşavi — şi atîta se strîmbau, încît cred că povestea lor merită să se bucure în aceste pagini dezordonate de onorurile punctului şi ale paragrafului.

În apropiere de portul Tornavacas, pe partea unde rîul Jerte poate fi trecut dintr-o săritură, mi-a fost dat să mă întîlnesc într-o bună dimineață nas în nas cu aceia cu care aveam să trăiesc o vreme — doi bărbați, trei femei și trei copii mici ca de țîță ce ședeau la umbra unui vechi car cu două roate vopsite în verde — și care avînd treabă să se odihnească, nici măcar nu și-au dat seama de prezența mea pînă cînd nu le-am apărut în față.

— Bună ziua, le-am spus.

S-au uitat cu toții la mine, dar numai unul mi-a răspuns :

— Asta așa-i.

— Da, domnule, așa e, și cerul e senin...

— Acum.

— Ba bine că nu ! Dumneavoastră... ?

Erau atît de liniștiți, încît nici nu știam cum să încep.

— Dumneavoastră o să stați aici mult timp ?

S-au uitat unii la alții, și-au spus niște cuvinte care păreau însăși născocirea diavolului, și blestemat să fiu dacă le-am priceput, apoi au izbucnit în rîs.

— Depinde, mi-a spus una din femei, cea care părea mai tînără.

— Și asta-i adevărat, i-am răspuns.

Femeia iar s-a uitat la mine și din nou a început să rîdă. Era încă tînără, avea ochii albaștri și părul blond, și — ca și ceilalți care o întovărășeau — părea străină.

— Mă numesc Lázaro, domnilor, și vreau să mă bag slugă la stăpîn.

— Ceri mult ? mă întrebă aceeași femeie, domnișoara Violette, cum am aflat pe urmă că se numește.

— Nu, doamnă, nu cer decît de mîncare.

— Nu ceri mare lucru. Și restul îl furi ?

— Da, doamnă, dacă pot, dar nu de la stăpînii mei.

Pînă acum stăpînii mei au fost aceia care m-au furat.

— Ce ghinion ! Și ce ți-au furat ?

— Economiile, doamnă, pe care acum nu le mai am ; dar dumneavoastră îmi puteți fura răbdarea.

Femeia se încruntă.

— Noi nu furăm.

— Mai bine, căci astfel am să pot fi liniștit ; dar nu vă supărați, căci am spus-o în glumă.

— Mai bine !

Femeia se liniști și-și descreți din nou fruntea.

— Știi franțuzește ? mă întrebă.

— Ce spuneți ?

— Dacă știi franțuzește.

Întrebarea m-a supărat pentru că mi-am închipuit că într-adevăr așa crezuse, dar am preferat să mă arăt umil și să-mi ascund adevărata fire.

— Nu, doamnă, i-am răspuns, sînt un băiat fără carte ; nu știu nici boabă de franțuzește, dar cred c-am să fiu și eu bun la ceva.

— Poate. Știi să încaleci un cal ?

Femeia își tot mijea ochii cînd se uita la mine ; la început m-am gîndit că o fi mioapă, dar apoi, după ce-a trecut vremea, am văzut că o făcea doar din cînd în cînd. Mi s-a părut că bag de seamă că atunci cînd închide ochii pe jumătate, buzele îi tremură puțin și o roșeață foarte ușoară i se urcă în obraji pînă sus de tot. Cum de felul ei era palidă, roșeața dădea feței sale o înfățișare sănătoasă pe care de obicei n-o avea.

— Păi să vedeți, i-am răspuns, de încălecat, încalec eu, dacă nu se mișcă prea mult.

Femeia slobozi un hohot de rîs și iar își miji puțin frumoșii ei ochi albaștri. Am simțit cum de rușine inima îmi bate de parc-ar vrea să-mi sară din piept.

— Și dacă se mișcă... mult ?

 — Atunci cad.

Femeia era gata să se sufoce de atîta rîs. Puse jos copilul pe care-l ţinea în braţe şi care începuse să ţipe ca un apucat. Privi spre una din femeile celelalte şi-i spuse, de parcă n-ar fi dat doi bani pe ea.

— Marie, afară !

Femeia ii aruncă o privire furioasă, se ridică şi plecă. Unul din bărbaţi o însoţi.

— O, Madeleine, bătrîna mea stearpă, îi spuse celei care rămase — în sfîrşit avem şi noi un servitor ! Amîndouă rîseră zgomotos. Bărbatul — domnul Pierre, după cum mi s-a spus că-l cheamă — s-a amestecat şi el în conversaţie.

— Salamanca, ţinut al taurilor...

Cele două femei continuară să rîdă necumpănit. Domnişoara Violette avea ochii roşii de atîta rîs. Copilul era tot pe jos şi ţipa şi mai tare. Domnul Pierre, care le strîngea în braţe pe cele două femei, îl împinse cu piciorul ca să-l dea mai încolo ; apoi se uită la mine şi-mi spuse :

— Hai, Salamanca, du-te de te plimbă.

Am plecat, şi pe partea cealaltă a căruţei am găsit-o pe Marie plîngînd cu copilul adormit în poală. Bărbatul ei ţesăla un cal în timp ce fluiera încetişor un cîntecel săltăreţ.

*

Poate că Dumnezeu ne-a făcut pe noi, cei care, neavînd o familie de suportat, trebuie să răbdăm — şi să tăcem, dacă vrem să mîncăm — toate familiile ce ne ies în cale, dintr-o plămadă mai de soi şi cu o piele mai tare decît a celorlalţi muritori. O spun pentru că, deşi mi-a fost destul de greu, am izbutit totuşi să mă deprind cu obiceiurile acestor oameni, lucru pe care nu ştiu dacă mulţi copii cu familie ar fi reuşit să-l facă.

Duceam o viaţă îngrozitoare, şi se întîmplau asemenea lucruri înăuntrul acelei căruţe, încît cred că e

mai bine și mai înțelept să trec peste ele și să nu le pomenesc.
Toți se purtau aspru cu mine, și domnișoara Violette, care după cum se vedea era aceea care comanda, mă bătea atît de tare cu vina de bou — și în mijlocul unor asemenea hohote de rîs — încît dacă ar fi fost bărbat, zău că aș fi omorît-o cu o piatră într-o clipă de furie.
Nu m-au lăsat niciodată să intru în căruța cu coviltir — deși mi-au îngăduit să spionez de afară și în liniște — și-mi petreceam nopțile sub cerul liber, ba sus pe laviță, dacă umblam pe drumuri cu căruța, ba trîntit pe pămîntul tare, dacă poposeam. Cei ce mă însoțeau în fiecare noapte erau sărmana gloabă rotată pe care o țineau zile întregi fără s-o deshame, un cîine flocos ce semăna cu o oaie și se numea Colosse, un urs blînd ca o găină și aproape bătrîn, care se numea Ragusain, și o maimuță pe jumătate cheală și tremurînd mai tot timpul, denumită Pompadour, și care-și petrecea vremea tușind și scuipînd sînge. Biata Pompadour a murit la puțin timp după ce mă alăturasem eu francezilor, iar despre lucrurile pe care i le-au spus și despre loviturile cu piciorul primite de cadavrul ei prefer să nu-mi amintesc. În unele nopți mă mai însoțea și domnișoara Marie, care-și ducea mai totdeauna copilul în circă ; frate-su cobora uneori să stea cu ea, dar cînd era foarte frig prefera să rămînă înăuntru și să nu scoată nasul afară.
Marie, mereu tristă, era foarte nefericită, și toți se repezeau la ea și-i spuneau lucruri îngrozitoare. Domnișoara Violette obișnuia să-i tragă cîte o palmă și, uneori, chiar o adevărată chelfăneală ; dar Marie nu ridica niciodată glasul, ci plîngea doar cu o deznădejde care-ți frîngea inima.
— E o vulpe, îmi spunea domnișoara Violette, un
 rac veninos ; într-o zi o să fiu nevoită s-o bat.

Cealaltă, domnişoara Madeleine, era o femeie bătrînă şi slabă care-şi petrecea ziua înjurînd şi ocărînd totul şi bînd rachiu. Avea ciupituri de vărsat pe faţă şi-şi rădea aproape în fiecare zi o barbă aspră şi căruntă ce-i creştea prin locurile nevătămate de vărsat. Rîdea de mine pentru că şi eu eram atins, nu glumă, de boală, spunîndu-mi că semănăm ca fraţii, şi cu toate că după vîrstă păream mai curînd mamă şi fiu, nu-mi plăceau asemenea glume şi căutam să fug de ea. Adesea era beată şi se purta crud cu Marie în timp ce cu Violette era lipicioasă. Atunci cînd bea îi venea să cînte în limba ei, Dumnezeu ştie ce fel de trăsnăi, bîţiindu-se ca o capră nebună, şi cînd după ore întregi se potolea, devenea languroasă şi sentimentală şi spunea că tatăl ei era portar la seminarul din Lyon şi că fusese consilier municipal pe cînd era la cîrma ţării un alt guvern.

Nu ştiu cum o fi fost acest guvern, deşi mă tem că pentru a-l face consilier municipal pe tatăl unei asemenea viclene nu cred să fi fost un guvern de surori de caritate. După un timp, un prieten, stăpînul unui magazin de luminări şi mătănii din Talavera de la Reina, care se numea don Filemón Frayle, mi-a spus că în Franţa cu toţii erau masoni şi duşmani ai obiceiurilor sfinte, şi doar aşa îmi explic cum a ajuns tatăl domnişoarei Madeleine la un post atît de înalt. Don Filemón era un om cult şi nepărtinitor, şi ceea ce spunea era aproape întotdeauna adevărat.

Domnul Pierre era stăpînul tuturor şi soţul domnişoarei Violette ; era puternic ca un stejar şi umbla întotdeauna în maiou, chiar dacă afară era foarte rece. Avea nişte muşchi nemaipomeniţi la braţe, şi cînd vedea o cracă mai tare, se atîrna de ea, şi dacă-şi dădea seama că nu se va rupe, se ridica în mîini cu cea mai mare şi firească uşurinţă. Nici unul din tovarăşii lui nu se uita la el şi nu-l lua în seamă, pentru că toţi erau obişnuiţi cu acest spectacol, şi cum

eu aveam obiceiul să-l privesc pe jumătate uimit, într-o zi cînd era bine dispus mi-a spus :

— Ascultă, Salamanca (nu mi se spunea niciodată Lázaro, uneori mi se zicea Salamanca, iar alteori, mai rar, slavă Domnului, Tăuraşule), ţi-ar plăcea să înveţi meseria asta ?

— Da, domnule ; dar mi se pare grea.

— Crezi ?

— Da, domnule.

Bărbatul rise părinteşte.

— Nu lua în seamă. Hai, vino lîngă mine.

M-am dus, m-a atîrnat cu mîinile de o cracă mai înaltă decît trebuia şi mi-a spus :

— Acum, aruncă-te.

Îmi era îngrozitor de frică pentru că mă şi vedeam c-un picior rupt, de aceea n-am îndrăznit să sar.

— Domnule Pierre, n-am curaj ; prindeţi-mă dumneavoastră.

— Aruncă-te imediat.

Stăpînul s-a îndepărtat şi eu am rămas ca un liliac, mai înspăimîntat decît un copil părăsit în mijlocul unei furtuni. M-am uitat în jos şi n-am vrut să-mi dau drumul ; craca se afla la o distanţă destul de mare de pămîntul parcă de cremene, dedesubt fiind doar nişte tufe de urzici, cu un aspect neprietenos şi nu prea liniştitor. Am strigat şi nu mi-a răspuns nimeni ; ceilalţi erau departe şi stăpînul — care fuma cumpătat la cîţiva paşi de copac — n-a binevoit nici măcar să se uite la mine.

— Prindeţi-mă, domnule Pierre ! Daţi-mi o mînă, stăpîne !

— Gura !

Era un bădăran potolit ; mi-a poruncit să tac fără să întoarcă măcar capul. Mă dureau mîinile ; am încercat să mă ridic în ele ca să încalec pe cracă, dar a fost zadarnic. Am hotărît să sar, dar n-am avut curajul ; pentru o clipă se părea că voinţa mea va domina, dar

această clipă a trecut ca un fulger. Brațele mă dureau și ele, iar miinile aproape nu le mai simțeam. Privirea mi se întuneca și se încețoșa, și urechile îmi țiuiau foarte tare. Domnul Pierre, trăgînd absorbit din pipă, uitase de milă. Mușchii pîntecului mi s-au relaxat și din cînd în cînd sughițam scurt, cu răsuflarea tăiată. Un fior rece în spate m-a făcut să tresar și am închis ochii. Mîinile nu mă mai dureau... Probabil m-am lovit îngrozitor ; trupul m-a durut cel puțin vreo cincisprezece zile.

M-am trezit trîntit cu fața în jos pe o pătură și gol pînă la brîu, atunci cînd bunul Dumnezeu a vrut să mă readucă la viață, zdrobit și îndurerat ca sfîntul Hristos. Domnișoara Marie îmi spăla vînătăile cu salivă și apă de colonie ; zîmbea, dar avea ochii roșii de parcă ar fi plîns. Glasu-i era dulce ca mierea.

— Micuțule Salamanca, sărăcuțule...

Copilul dormea pe niște zdrențe.

— Ați plîns, domnișoară Marie ?

Domnișoara Marie mi-a zîmbit cu tristețe.

— Nu, nu e nimic. Te simți mai bine ?

— Da, domnișoară.

— Și vrei să înveți meseria ?

— Nu, domnișoară ; nu-s bun pentru asta.

Domnișoara Marie a tăcut ; dacă ar fi deschis gura însă, probabil c-ar fi spus :

— Nici eu, Salamanca.

Trupul continua să mă doară, dar mă simțeam foarte bine. Bolnav și totodată sănătos. Aveam poftă să dorm, deși nu vroiam pentru că doream s-o mai privesc pe domnișoara Marie. Am vrut să spun ceva. Ca să intru în vorbă am întrebat-o dacă mai alăptează copilul.

— Nu, nu l-am alăptat niciodată.

— N-ați putut ?

Domnișoara Marie părea un înger plin de tristețe. Șopti cu glas amar :

— Nu ; copilul nu e al meu. Eu, chiar dacă nu mă crezi, sînt fecioară.
Domnişoara Marie suspină :
— Pe mine nu mă iubeşte nimeni.
Am avut poftă să-i spun că o iubeam... dar am tăcut.
— Copilul e al Violettei : a născut trei deodată...
Vorbea cu ochii închişi şi sacadat.
— Pe ăsta nu l-a vrut pentru că s-a născut orb.
Mi-am acoperit faţa cu mîinile. Fără să vreau mi s-au umplut ochii de lacrimi.
— A vrut să-l arunce şi eu i l-am cerut. Îl iubesc de parcă ar fi copilul meu...
Un moment apăsător se lăsa greu ca o lespede peste noi. Am încercat să schimb vorba.
— Şi domnul Etienne n-o iubeşte ?
— Etienne e fratele meu. E cu doi ani mai mare decît mine. Este un om bun, săracul de el, dar e vicios...
— Credeam că e bărbatul dumitale.
— Da ; toată lumea o crede. Uneori chiar şi el...
Am tăcut din nou, şi după scurt timp glasul ei a întrerupt liniştea.
— Te simţi mai bine, Salamanca ?
— Da, domnişoară ; mă simt foarte bine.
Domnişoara Violette şi domnişoara Madeleine coborîră din căruţă cu braţele petrecute pe după mijloc. Băuseră şi amîndouă erau ameţite ; maimuţa s-a ascuns sub căruţă şi ursul a început să sară greoi legat de lanţ ; cînd a trecut pe lîngă el, domnişoara Violette l-a tras de păr pînă cînd a început să zbiere. Cînd ne-au văzut s-au oprit ; domnişoara Violette a mijit ochii ei atît de frumoşi care te întristau privindu-i.
— Şterge-o de aici, Marie !
Domnişoara Marie luă copilul în braţe şi plecă ; ciinele se luă după ea, cu urechile pleoştite şi coada între picioare.

— Şi tu, Tăuraşule, scoală-te şi nu fă pe domnişorul. Nu te pune sub aripa ocrotitoare a Mariei, căci e o scîrboasă. Haide !

Mă cuprinse o poftă teribilă să le stîlcesc mutra. Dacă aş fi făcut-o, m-ar fi omorît domnul Pierre. Foarte agitat cu trupul zdrobit, m-am ridicat şi-am plecat. Privirea încruntată a domnişoarei Violette ce nu promitea nimic bun m-a făcut să nu mă apropii de domnişoara Marie cu gîndul de a o apăra.

În ziua aceea am învăţat multe şi am devenit viclean şi prudent in timpul pe care l-am mai petrecut împreună cu ei, şi acest nou fel de-a fi al meu, chiar dacă-mi denatura înclinaţiile şi-mi schimba firea naivă şi ascultătoare, mă învăţa in schimb să nu fac pe grozavul, lucru pe care dacă l-aş fi făcut ar fi fost foarte rău, deoarece stăpînii mei, nestatornici de obicei în purtarea lor faţă de mine, s-au arătat in aceeaşi măsură cînd binevoitori şi politicoşi, cînd au făcut să tremure carnea pe mine de frică, ştiut fiind că amabilitatea se termina totdeauna cu dispreţ, sau ceea ce era şi mai rău, cu o ciomăgeală zdravănă, căci pe atunci înghiţeam mai multă bătaie decît o saltea într-o casă curată.

Am răbdat în tăcere, am îndurat toate mizeriile lor şi am trăit şi muncit mai departe. În afară de faptul că nu făceam tumbe în mijlocul pieţei, făceam de toate : ţesălam calul, adăpam animalele, spălam rufele, îngrijeam de copii... Niciodată n-am petrecut zile mai obositoare, şi niciodată nu m-am gîndit mai mult ca atunci cît de liniştite sînt cîmpurile şi cît de frumoasă e libertatea.

Nu ştiu de ce n-am avut curajul să fug într-o bună noapte ; mi-am dat seama însă că devenisem mai puţin îndrăzneţ ca atunci cînd eram mai tînăr. Anii seamănă uneori cu bătăile, căci iţi răpesc bucuria şi te fac viclean, iţi ucid curajul şi te fac prevăzător. Am cunoscut oameni care in copilărie erau curajoşi

ca puii de lupi, iar la bătrînețe zîmbeau ca niște vulpoi, de-ți era scîrbă să te uiți la ei ; pe atunci, omorau păsări cu pietrele, și toată lumea în sat vorbea de cruzimea lor ; acum omorau femei singure și înspăimîntate, ori văduve împovărate de copii, de datorii sau de vreo ipotecă, iar oamenii, aceiași oameni, obișnuiau să spună : să vezi cum a ajutat-o unchiașul Cutare pe biata Cutărică, să-i dea Dumnezeu fericire. E atît de bun ! Sîngele, chiar dacă e de pasăre, îi sperie pe oameni pentru că se vede ; dar o funie care te tot gîtuie puțin cîte puțin, timp de ani și ani de zile, nu înspăimîntă pe nimeni, pentru că nimeni nu vrea să se uite la ea. Așa e lumea !

Așadar, după cum spuneam, nu eram bătrîn, dar nici copil nu mai eram. După socoteala mea, trebuie să tot fi avut vreo paisprezece-cincisprezece ani, și, cu toate că nu era firesc să fi devenit un model de viclenie, nici îngeraș nu mai eram ; știam, sau cel puțin bănuiam ce putea fi spre binele sau spre răul meu. Proverbul spune că trebuie să faci haz de necaz, și nu sînt sigur dacă am izbutit sau nu, cu toate că știu bine că mi-am propus, totuși cred că eram foarte pus pe glume atunci, judecînd după cît de greu mi-a fost în zilele acelea.

Adevărul e că nu m-ar fi întrecut nimeni în răbdare, și că gimnaștii s-au plictisit încetul cu încetul, deși niciodată cu totul, să se tot poarte așa cu mine, ceea ce m-a ajutat, fără să renunț la gîndul s-o șterg de acolo, să mă pregătesc fără grabă și în liniște.

Am cutreierat toată Spania în lung și-n lat, eu pe jos și ei în căruță, și în ciuda faptului că am cunoscut o grămadă de oameni, n-am vrut să mă apropii de nici unul, poate pentru că suferisem atît de mult de pe urma lor și urma să mai îndur multe lucruri bune de la ei.

Singurul om care mi s-a părut de treabă, și nu m-am înșelat, l-am intîlnit la jumătate de leghe de locali-

tatea numită Cuenca — după ce umblasem cu francezii aproape șase sau șapte luni — un oraș frumos și mare cum nu mai văzusem niciodată, cu catedrală, episcop și guvernator.

Poposeam la gura unor peșteri de prin preajma locului, cînd am văzut venind spre noi un cavaler înalt ca un tun din vechea artilerie, cu miini fine și înfățișare nobilă, cu un chip gingaș, purtind ochelari negri, proaspăt ras, și pe umeri cu o pelerină de stofă bună, care te făcea să te gîndești că e în slujba unui om bogat. Vorbea rar, ținînd capul sus întocmai ca un rege, și rostea lucruri atît de spirituale și de frumos exprimate, încît m-am gîndit mai întîi dacă n-o fi chiar domnia-sa episcopul, care se deghiza astfel ca să-și cunoască mai îndeaproape credincioșii și să se poarte mai bine cu ei.

Cavalerul s-a apropiat de grupul nostru și ne-a spus calm și surîzător :

— Ridicați-vă.

Ne-am supus în grabă, de parcă ne-ar fi dominat glasul lui. Cavalerul a continuat :

— Așezați-vă, sînteți la mine acasă.

Ne-am supus din nou fără să cricnim.

— De unde veniți ?

— Tocmai veneam de pe drum, îi spuse domnul Pierre, intimidat cum nu l-am văzut niciodată.

— De pe drum ?

— Da, domnule ; de pe drumuri.

— Și ați văzut plopi înalți, trestii plăpînde, stuf mlădios, ape care curg fără încetare, mierle fluierătoare ?

— N-am fost atenți, domnule ; noi...

Cavalerul plecă, lăsîndu-l pe domnul Pierre cu vorba în gură. Rămaserăm cu toții parcă trăsniți, și nici unul din noi nu îndrăzni să strice liniștea.

În depărtare trecea un om călare pe crupa unui măgar, cum obișnuiesc țiganii.

— Ei, om bun !

Omul se opri.

— Cu ce vă pot fi de folos ?

— Vrem să punem o întrebare, dacă ne este îngăduit.

Țăranul împinse măgarul spre noi și se apropie.

— Ce doriți ?

— Avem o îndoială, prietene, și vrem să ne lămurim.

— Cine este cavalerul acela care se îndepărtează de casă ?

— Care ?

— Ăla care merge pe acolo.

— Un om cumsecade, sprijinul celor triști și prietenul săracilor și al nenorociților.

— Nu e nebun ?

Omul cu măgarul se dădu înapoi, apucă bîta și se încruntă.

— Nu v-a tras încă nimeni două ?

Domnul Pierre corectă :

— Am întrebat doar, de ce atîta supărare. Ce meserie are ?

— E poet.

— Poet ?

— Da, domnule ; privește plopii, trestiile și stufărișul, și compune versuri. Uneori îl întîlnești ascultînd mierlele cum fluieră sau privind apa pîraielor cum curge la vale.

— Și din ce trăiește ?

— Din tot ce dă, Dumnezeu e sus și vede ; din nenorocire o să vină ziua cînd n-o să mai aibă nici un ban.

 — Și cum îl cheamă ?

— Don Federico.
Numele ăsta a avut un efect plăcut asupra mea pentru că suna a cumsecădenie ; nu ca celelalte, Pierre şi Etienne, care se vedea imediat că erau scornite.
— Şi e bogat ?
— Judecînd după cît dă, nimeni pe lume nu e mai bogat decît el.
— Şi ce dă ?
— Pe de o parte ce nu-i cere nimeni, pe de alta ce are mai mult nevoie omul în suferinţă : un sfat celui ce-a greşit, mîncare gătită chiar de el celui înfometat, adăpost celui fără adăpost. Dumneavoastră v-ar da cîte un mertic două din ruşinea ce-i prisoseşte.
Domnul Pierre se făcu că nu-l înţelege.
— Şi bani ?
Omul cu măgarul îl întrerupse :
— Vreţi să-l furaţi ?
— Să mă ferească Dumnezeu !
— Mai bine !
Omul întoarse măgarul şi se îndepărtă de noi. De departe ne mai privi o dată răsucindu-şi capul. Călare pe măgar, silueta lui se profila ca cea a unui scutier al binelui.
Domnul Pierre tăcu un timp îndelungat ; dădea impresia că meditează adînc. Nu ştiu ce urzea. Probabil nimic bun, dar, slavă Domnului, nu izbuti să-i facă vreun rău lui don Federico.
Întrucît stăpînii mei, ca să facă economii la luminări, se culcau o dată cu găinile, în loc să mă ghemuiesc ca de obicei, cînd s-a înnoptat, sub căruţă, am tot umblat de colo-colo. Ciinele nu se dezlipea de lîngă mine, iar ursul pe jumătate somnoros, pe jumătate treaz, mă urmărea cu privirea, întorcînd mereu capul ca un mic uriaş ; uneori, cînd treceam, îl mîngîiam

pe bot, și el, recunoscător, îmi întindea laba. Cînd uitam să-l dezmierd, bombănea încet cine știe ce rugăminți sau ocări.

Domnișoara Marie, cu copilul orb în poală, spunea în franceză rugăciunea tristă și nesfîrșită pe care o rostea în fiecare seară. Expresia ei te punea pe gînduri ; cu toate acestea, nu cred să se fi gîndit vreodată cineva la ea.

Eram nervos, mîhnit. Deasupra noastră, mai aproape decît în timpul zilei, se vedea grupul de case îngrămădit din Cuenca, cu luminile-i aprinse și turnurile nemișcate și groase ca niște înspăimîntătoare și uriașe femei moarte, în al căror pîntec ar trăi această lume blestemată a oamenilor fără conștiință, care-și îmbracă sufletul în doliu ca să asiste la toate înmormîntările, care-l însoțesc pe condamnatul la moarte prin strangulare în ultimele-i clipe ca să-i vorbească de resemnare, pe care îi înfurie plînsul unui copil, cîntecul unui cocoș, rîsul unei femei.

Rîul curgea zgomotos prin văi adînci, și luna ne lumina parcă din obligație, aproape cu teamă.

Niciodată n-am fost atît de trist ca în noaptea aceea. Mă întrebam unde o fi bucuria. Și mintea mea, parcă pustie, nu vroia să-mi răspundă.

— Colosse, i-am spus cîinelui, ești o oaie cu suflet de cîine.

Colosse m-a privit fără să-și miște urechile ridicate, stînd pe labele dinapoi. Sînt sigur că m-a înțeles.

— Ragusain e un prost ; nu face altceva decît să-și răsucească mereu capul.

Colosse s-a uitat la mine, apoi s-a uitat la Ragusain, și privirile lor s-au încrucișat. Un fior a străbătut trupul cîinelui, și spinarea lui Ragusain s-a arcuit ușor.

Am făcut o adevărată nebunie să vorbesc cu animalele, ceea ce n-am mai încercat niciodată în viața mea. Atunci, nu știu de ce, n-am putut să mă abțin.

— Colosse, domnișoara Marie e o biată femeie.

Prima oară cînd m-am simțit bărbat mi-a tremurat glasul.

Atunci nu m-am gîndit la nimic, la absolut nimic, și tot atunci am putut să-mi dau seama că în viață nu ne gîndim decît la lucrurile mărunte. La lucrurile importante, la puținele lucruri importante la care ne-am putea gîndi, nu ne gîndim niciodată. Un tremur ciudat ne cuprinde întreg trupul, tîmplele ne zvîcnesc una mai tare, alta mai slab, ochii ni se încețoșează. Asta e tot.

M-am apropiat de domnișoara Marie.

— Domnișoară Marie, plec.

M-am temut să nu se mire.

— Unde ?

— La don Federico.

— Te-ai gîndit la asta ?

— Nu ; nu vreau.

Domnișoara Marie lăsă capul să-i cadă în piept și-l îmbrățișă și mai tare pe micuțul orb.

— Salamanca, vin cu tine.

Dintr-o dată mi se uscă gîtul.

— Don Federico, continuă ea, e un om cumsecade.

Glasul ei, aproape stins, părea neîndurător ; eram gata să dau îndărăt. Domnișoara Marie continuă să vorbească :

— Luăm și copilul ?

— Desigur.

— Și pe Colosse ?

— Da.

— Şi pe Ragusain?
— Da.
O pasăre de noapte scoase un ţipăt tînguitor. În depărtare, o luminiţă arăta unde e casa lui don Federico.
Am pornit la drum tăcuţi. I-am întins braţul domnişoarei Marie, de parcă aş fi fost logodnicul ei, şi ea ducea în braţe copilaşul ca pe un îngeraş. Cîinele mergea înainte, direct spre lumină, şi ursul venea în urmă, tîrîndu-şi printre tufişuri lanţul rupt.
Era o linişte înfricoşătoare în noaptea aceea.
Am ajuns la uşă şi eu am bătut. Stăteam ca proştii şi ne uitam la ea. Un om cu o luminare groasă în mînă ne-a deschis.
— La ora asta nu se dă pomană.
— Nu vrem pomană, domnule, vrem ceva mai mult.
— Şi ce anume?
— Vrem să-l vedem pe don Federico... Sîntem prieteni cu el.
— Prieteni?
— Da, domnule. Chemaţi-l şi-o să vedeţi.
Servitorul se întoarse:
— Señor don Federico! strigă de acolo cu un glas cavernos.
Stăpînul răspunse de la etaj:
— Ce vrei, Prudencio?
— Să coborîţi, vă aşteaptă nişte prieteni!
Don Federico nu coborî îndată. Trecură cîteva minute. Purta o redingotă lungă, care îi venea pînă la jumătatea gambei, şi era cu capul gol.
— Cine sînteţi?
Am devenit curajos:
— Sîntem prietenii dumneavoastră, domnule, care vă cer ocrotire. Dacă nu vreţi să ni-o daţi, vă rugăm

să ne ucideți... Oricum ar fi mai bine... Noi am umblat multe leghe, domnule, am văzut pe drum plopi înalți, desișuri de trestii plăpînde, stuf ce se îndoaie mlădios pe malurile apelor care curg cu vuiet ; am auzit, domnule, mierla fluierînd în rămuriș...

Don Federico avea înfățișarea unui om foarte fericit.

— Stai, mi-a spus, întrerupîndu-mă. Prudencio !

— Da, stăpîne !

— Pregătește două dormitoare. În dormitorul cavalerului să culci ursul și cîinele.

Colosse și Ragusain se uitară la don Federico. Domnișoara Marie ținea ochii în jos și nu știa cum să se poarte.

— Domnilor, ne spuse, simțiți-vă ca la dumneavoastră acasă. Numele meu îl știți, Federico, don Federico. Numele casei noastre e un nume foarte creștinesc, „Crucea din Bordallo". Poate că într-o bună zi o să vă spun povestea sa.

*

După opt zile am uitat cu toții de bătăile pe care domnul Pierre și domnul Etienne, care sosiseră la porțile casei „Crucea din Bordallo" cu gînd de ceartă, le primiseră de la Prudencio, din ordinul stăpînului său.

— Gimnastica, ne spuse don Federico, este viciul oamenilor prevăzători care adorm, sau virtutea celor proști care vor să stea treji. Prudencio n-a făcut niciodată gimnastică, și nimeni din împrejurimi nu l-a lovit vreodată cu un băț în cap. Cu ea îți cîștigi greu existența ; cu ea îți pierzi sigur sănătatea ; în schimb nu slujește la nimic unui om curajos într-o luptă serioasă.

în tovărășia poetului, viața se desfășura pe cărările binelui, și domnișoara Marie și cu mine ne-am obișnuit curînd cu traiul bun și mîncare din belșug, de aceea ne-am îngrășat, nu glumă, și grăsimea ne-a făcut să arătăm înfloritori la față, dar a răpit trupului sprinteneala și sufletului păsul : lucruri care, ca să fim cinstiți, nu folosesc la mare lucru, Dumnezeu o știe bine !

Cu toate acestea, micuțul orb n-o ducea bine, așa cum ne-am așteptat, și era tot slab și prăpădit ca un pui de porumbel ieșit de curînd din găoace. Don Federico a poruncit să fie botezat și a hotărît să i se pună numele de Respicio — un mucenic din Nicea —, cuvînt răsunător și frumos care cu siguranță înseamnă opusul lui Hospicio [1], și pe lîngă acesta și numele de Pedro de Sassoferrato, sfîntul sărbătorit în ziua de 3 septembrie, data botezului.

— Acesta o să fie numele lui de familie, ne spunea, și un orb care se va numi Respicio Pedro de Sassoferrato va putea într-adevăr să pară la fel de bine un glorios căpitan rănit în luptă ca și un argonaut trufaș și cutezător care a orbit văzînd lîna de aur.

Spunînd acestea don Federico își înălța capul mîndru și, prin sticlele negre ce-i păzeau și-i ocroteau ochii, privirea lui avea o blîndețe pe care n-o pot descrie.

— Acest cavaler, ne spunea, e fiul nostru, și trebuie cu toții să ne dedicăm lui ca niște părinți. Unchii lui, Colosse și Ragusain, adăugă în glumă, vor învăța încetul cu încetul care sînt obligațiile lor.

Din ziua aceea copilul a avut un nume, și chiar dacă Dumnezeu n-a făcut în așa fel încît să-l poarte multă vreme, tot a fost mai bine să se ducă pe lumea cealaltă cu un nume creștinesc decît cu cel de „Far-

---

 [1] Ospiciu (sp.).

louze“, pe care i-l dăduse mama lui, plină de dispreț, și domnișoara Marie, cu multă dragoste.

A trecut și luna septembrie, care a fost în anul acela la fel de caldă ca și în toiul verii, și a sosit octombrie cu primele rafale de vînt, ce aveau să mă ia îndată pe sus și să mă poarte în zbor foarte departe, ca pe un puf de păpădie. Într-adevăr, nu eram făcut să am parte de atîta fericire.

Nici bietului copil nu i-a priit toamna, și vîntul care m-a purtat pe mine, sărind peste Altos de Cabrejas, pînă la Belinchón, pe bietul micuț l-a dus pe lumea cealaltă, poate tot în salturi, ori mai lin.

S-a întîmplat că atît copilul cît și eu ne-am văzut obligați să emigrăm, chiar dacă nu în același loc, din fericire pentru mine, și că, purtînd în suflet o mare durere, a trebuit să lipsim casa din Bordallo și pe locuitorul ei de tovărășia noastră, iar dacă el ne-a dus dorul, nu cred să fi fost vreodată atît de arzător pe cît mi-am închipuit eu. Dorul este însă viciul tinerilor, care cred că timpul poate fi întors ca și un ceasornic, și din nefericire pentru mine sînt destul de copt la minte și la suflet ca să nu-mi petrec vremea distrîndu-mă cu amintirile. Atunci gîndeam altfel, dar acum, de ce vreau oare să-mi reamintesc toate astea ?

Ei bine, după cum spuneam, s-a isprăvit cu mofturile și a trebuit să-mi strîng din nou boarfele ; don Federico m-a binecuvîntat, spunîndu-mi : „Dumnezeu să te aibă în pază“, și apoi m-a salutat.

Totul s-a întîmplat din cauza unui lucru foarte ciudat care a fost o adevărată nenorocire, dar e știut că omul propune și Dumnezeu dispune, și deși dorința mea era, vă închipuiți lesne, să rămîn acolo tot restul zilelor mele, providența a rînduit altfel lucrurile.

Domnişoara Marie s-a despărţit de mine cu lacrimi în ochi şi a vrut să mă însoţească. L-am rugat pe don Federico s-o facă să-şi schimbe hotărîrea, şi a izbutit nu fără oarecare osteneală. Ea a mai rămas acolo, după cum am aflat, încă trei ani, după care s-a călugărit din convingere. A fost lucrul cel mai bun pe care, săraca de ea, a putut să-l facă.

CARTEA A ȘAPTEA

În paginile căreia
scriu despre chipul
în care a luat sfîrşit
prietenia mea cu poetul
şi vorbesc
despre scurta
şi zadarnica mea ucenicie
în meseria
de băiat de prăvălie
la o spiţerie.

Într-o bună zi din luna octombrie, ducîndu-mă la cîmp ca în fiecare dimineață după haimanaua de Trastamara, calul lui don Federico, care umbla în crailîcuri noapte de noapte, m-am întîlnit în locul unde cîndva poposisem cu francezii, cu vechiul meu cunoscut Abraham, nepotul viceregelui Bantabolín, care, părăsit de vioară și de cei doi prieteni ai săi — n-am vrut niciodată să blestem pricina acestei întîmplări —, se străduia să potrivească niște panglici și hîrtiuțe colorate în cutia mare pe care o purta atîrnată de gît.

Cînd l-am văzut m-am oprit speriat, și dacă n-ar fi fost el care să mă recunoască și să mă strige cu glas tare pe nume, sînt sigur că aș fi rămas acolo țintuit locului ca o statuie.

M-am apropiat cînd am auzit că mă cheamă cineva și l-am văzut în zdrențe și bătrîn așa cum nu mi l-aș fi închipuit niciodată. Cînd am ajuns în fața lui și-a dat jos cutia și s-a aruncat la picioarele mele.

— Mă ierți ? m-a întrebat.

Nu știam dacă glumea sau era mai nebun decît atunci cînd l-am părăsit.

— Ridicați-vă, domnia-voastră. Pentru ce trebuie să vă iert ?

— Îți amintești de cei șaisprezece duros ?

— Da, domnule.

— Nu știi despre ce-i vorba ; sînt sătul de cînd tot plătesc acest păcat, căci după ce-am plecat din Lumbrales, cu puțina agoniseală strînsă cu atîta trudă,

m-am certat așa de îngrozitor cu ceilalți, încît erau cît pe ce să mă omoare.
— Pentru partea ce vă revenea ?
— Nu, fiule, căci fiecare trebuia să aibă parte egală, și asta nu era pricină de ceartă ; ne-am certat însă pentru că unul din noi trebuia să fie acela care să împartă banii, și nici unul din noi n-avea încredere în celălalt. Ne-am luat la bătaie, și cum ei dădeau cu fagotul și cu flautul, iar eu cu vioara, am încasat ce-a fost mai rău, căci e știut că lemnul rănește mai puțin decît fierul. Acolo s-a destrămat grupul, acolo mi-am lăsat instrumentul în spatele lui Cachimbo și acolo m-au însemnat ca pe-o vită, deși nu cu fierul roșu, ci cu o simplă lovitură de flaut. Privește.
Se descoperi, căută în păru-i zbîrlit și-mi arătă o cicatrice cam de două degete care se vedea că fusese făcută de-un par.
Nu știam ce să spun ca să-l fac să uite loviturile, și mi-a venit în minte să-l întreb de bani.
— Și săculețul ?
— Asta-i partea proastă, fiule, că a rămas neîmpărțit, și doi din noi trei au trebuit să plece săraci lipiți pămîntului.
— L-a luat señor David ?
— Nu, fiule, n-a putut, deși tare ar fi vrut. L-am luat eu și am fugit ca un iepure mai mult de-o săptămînă, și-acum sînt ros de remușcări.
— Ce spuneți !
— Chiar așa.
Abraham rămase gînditor.
— Cu ce se găsea înăuntru, continuă el, mi-am cumpărat cutia asta și primul rînd de marfă, ca să încep să cîștig, și ce mi-a prisosit am dat săracilor care nu pot munci și pe care e bine să-i ajuți.
— Da, domnule.
— Am izbutit să dau aproape o pesetă, și aș fi dat mai mult dacă aș fi avut, dar marfa e scumpă pentru

că hîrtiuţele se udă şi trebuie să le arunci, şi oamenilor trebuie să le dai versuri noi, iar acum nu mai sînt poeţi ca altădată.

Mi-am amintit dintr-o dată de don Frederico ; dracul m-a pus să mă gîndesc la el, asta a fost nenorocirea mea.

— Eu cunosc unul, i-am spus.

— Dar e bun ?

— Da, domnule, foarte bun. E stăpînul meu.

— Şi ştie să facă versuri ?

— Cred şi eu ! De toate felurile.

Abraham se lumină la chip.

— Şi va dori să dea înainte ceva bani pentru tipărirea lor ?

În clipa aceea mi s-a ridicat vălul de pe ochi şi am putut să văd limpede ce urmărea pungaşul. Totuşi nu mai puteam să dau înapoi ; trebuia să merg înainte şi să mă apăr cît mai bine cu putinţă.

— Nu ştiu ; puteţi să-l întrebaţi.

— Locuieşte foarte departe ?

— Nu, domnule ; în casa care se vede acolo.

— Păi să mergem. Hai, însoţeşte-mă, că am să-ţi plătesc.

Nu-mi dau seama limpede dacă l-am refuzat pe motiv că trebuie să-l caut pe Trastamara, sau pentru că nu prea am crezut ce-mi spusese.

— Nu pot acum, domnule Abraham, căci trebuie să caut un cal care nu ştiu pe unde umblă, dar duceţi-vă spre amiază şi o să daţi de don Federico, şi o să puteţi vorbi cu el.

— Don Federico spui că se numeşte ?

— Da, domnule.

— Şi numele de familie ?

— Nu-l ştiu.

— Bine, e totuna. O să fii la el la ora aceea ?

 — O să încerc.

— Atunci pe curînd. Du-te după cal și sfîntul Anton să ți-l scoată în cale.

Ne-am despărțit, și eu am mers pe urmele lui Trastamara, destul de neliniștit de această întîlnire.

Nu prea eram în stare să fiu atent la ceva și nu știu ce s-a întîmplat, dar vorba e că oricît mă străduiam să găsesc calul, nu izbuteam. După ce-am umblat o bună bucată de vreme și am văzut că a trecut atîta timp, m-am așezat mîhnit pe-o piatră așteptînd să-mi lumineze Dumnezeu mintea.

Nu eram sigur de cele ce știam și-l aveam mereu în fața ochilor pe Abraham, cu panglicile-i verzi și roșii, și hîrtiile portocalii și galbene. Mi-l închipuiam stînd jos acolo unde l-am lăsat și aranjîndu-și cutia, în timp ce aștepta, odată cu sosirea amiezii, clipa cînd să se înfățișeze înaintea stăpînului meu.

M-am gîndit să-l înștiințez pe don Federico și să-l fac atent cu privire la bătrînul muzicant ; pe-atunci eram atît de naiv încît aveam credința că atunci cînd poeții aud sirenele fanteziei cîntîndu-le în urechi, ascultă și glasul înțelepciunii.

Am întors capul și Trastamara mă privea. Cum de fapt era blînd și supus, și știa cu cine are de-a face, iar cu forța nu-l puteai cîștiga, a fost de ajuns să-l fluier o singură dată ca să se apropie.

Am încălecat și, fără să facă mofturi, a pornit-o, ca în fiecare dimineață, spre grajd. L-am îmboldit puțin ca să ajungă la timp pentru a-l înștiința pe don Federico, și cît ai zice pește m-a adus în fața casei. L-am lovit ușor cu palma pe grumaz, apoi mai tare pe crupă, și Trastamara s-a dus pe poarta cea mare, spre iesle.

M-am întors ca să intru în casă, după cum se cuvenea, pe ușa din dos, și am auzit vorbe și rîsete care m-au neliniștit. Am ascultat și m-am speriat : Abraham și don Federico vorbeau despre negoțul cu versurile.

— Bine, îl auzii pe stăpînul meu spunînd, am să fac versurile. De cheltuielile pentru hîrtie și tipar mă ocup eu ; n-aveți grijă. Singurul lucru pe care trebuie să-l pregătiți sînt niște cuvîntări frumoase pentru fete, plăcute și pasionante discursuri pentru romanțele noastre. „Cîntecul iubirii care vindecă totul, cîntecul iubirii oarbe și al iubirii neîmpărtășite ! Cîntecul despre dragostea dintre Regele Mării și frumoasa Prințesă a Sirenelor ! Cîntecul despre dragostea dintre Regele Văzduhului și mica și frumoasa Infantă a Porumbeilor !"
Se auzea rîsul lui Abraham. Atunci mi-am dat seama că nu mai era nici o scăpare. Am așteptat să plece ; n-aș fi vrut să-l văd. Cînd a plecat, m-am înfățișat, cu îngrijorarea întipărită pe față înaintea stăpînului meu.
— Don Federico, i-am spus, aș vrea să vă vorbesc.
— Vorbește, Lázaro, cavalere Lázaro, prietene ! Astăzi e o zi mare la „Crucea din Bordallo" ! Mîine versurile mele vor zbura, ca fluturii, deasupra Cuencăi, deasupra Madridului, deasupra întregii Spanii ! Se vor duce felurit colorate, și unele vor semăna cu o ninsoare, altele cu o ploaie de campanule albastre, iar altele cu o grindină de inimi îndrăgostite ! E o zi mare, Lázaro, cea mai mare zi din istorie ! Observatorii vor înnebuni, și locuitorii din cer vor crede că pămîntul arde, că a sosit era fericirii, că nu mai sînt oameni mîrșavi, nici fapte ticăloase !
Nu îndrăzneam să-l dezamăgesc ; pe drum se mai zărea silueta lui Abraham.
— Stăpîne, trebuie să plec.
— Acum, cînd sîntem la un pas de fericire ?
— Da, stăpîne, acum. Nu vroiam, dar...
Nu știam ce minciună să-i spun ; nu pregătisem nimic.
— Ce s-a întîmplat ?
 — Am moștenit ceva, stăpîne...

— Cine ţi-a spus ?
— O pornire a inimii, señor don Federico, mi-o spune. Mă... duc la Salamanca.
Don Federico părea că meditează adînc.
— Trebuie să asculţi de inimă, fiul meu. Du-te !
Devenise solemn şi mi-a dat mîna să i-o sărut.
— Dumnezeu să te aibă în pază !
— Nu vreau să plec încă. Domnişoara Marie nu ştie nimic. Săraca de ea e atît de tristă din cauza copilului !
— Da ; e adevărat. Spune-i. Dar nu te abate. Inima...
M-am dus la domnişoara Marie, i-am povestit tot adevărul şi i-am spus că plec.
— Merg cu tine, Salamanca ; am mai plecat odată.
— Nu, domnişoară Marie, acuma nu ; acuma nu mă duc în casa nici unui don Federico. În Spania nu se mai află nici un alt don Federico.
A plîns, am plîns amîndoi ca doi proşti, am rugat-o fierbinte nu cumva să-l dezamăgească pe stăpînul nostru şi m-am dus pînă sus, la el.
— Don Federico, i-am spus, v-o dau în grijă pe domnişoara Marie ; spuneţi-i să nu vină cu mine.
Mă durea sufletul. Mi-am strîns lucrurile în raniţă, am luat cu mine cei doi duros pe care mi-i dăduse don Federico şi-am ieşit pe uşă.
Soarele apusese şi era aproape noapte. N-am vrut să zăbovesc.
Drumurile mi se deschideau din nou în faţă, şi aveam să dorm din nou sub cerul înstelat.
Dacă în ziua aceea am fost nobil, să mă ierte Necuratul. Dumnezeu să mă ierte însă ori de cîte ori am fost ticălos şi-am păcătuit. Şi fiecare din ei să mă ierte pentru celălalt.

*

Cînd, după patru-cinci zile de mers am ajuns la munţii lui Cabrejas, cum li se spune, sătul să mă tot

chinui mergînd într-una fără să mă odihnesc, am chibzuit că n-ar fi rău ca trupul meu păcătos să găsească puţină pace şi linişte.

Ideea mi-a venit aşa, dintr-o dată, cînd am văzut jos, la picioare, cîmpia Manchei desfăşurîndu-se ca un jăratec luminat de amurg.

Am hotărît să-mi dobîndesc odihna dar n-am izbutit; tot ce-am făcut a fost zadarnic. Ursita mea era să cutreier drumurile, să le netezesc ; săracul de mine am vrut să mă lupt cu ea, mai tîrziu însă mi-am dat seama cît de zadarnic a fost.

La picioarele mele se vedeau satele de parcă ar fi fost aşezate cu mîna ; înainte de-a mă hotărî care avea să fie satul meu, le-am contemplat pe toate în tăcere, ca şi cum aş fi fost stăpînul tuturor, închipuindu-mi cu plăcere că sînt îmbelşugate şi primitoare, aşa cum, din nefericire pentru mine, nu era nici unul din ele, şi bine gospodărite şi bogate, aşa cum, din nefericire pentru locuitorii lor, nu s-au dovedit a fi nici unul.

M-am uitat spre răsărit şi am văzut nişte sătuleţe căzute în ruină şi cîteva cătune prăpădite care purtau nume frumoase. În depărtare, Palomares del Campo se ghemuia, de parcă i-ar fi fost frică, jos de tot, şi Torrejoncillo del Rey îşi dădea duhul printre arături ca un animal însetat. Aproape de munţi curgea Gigüela prin albia-i pietroasă, iar Horcajada de la Torre şi Villanueva de los Escuderos îşi priveau, uimite, chipurile bătrîne şi zbîrcite în apa mică. Am văzut că erau sate de oameni scăpătaţi şi le-am întors spatele ; vremurile erau grele, şi o pîine neagră costa zece scuzi.

Mergînd în direcţia soarelui peisajul nu devenea mai frumos ; nu departe spre apus, Carrascosa del Campo semăna cu un iepure ce se pregătea să fugă. Asta m-a făcut să rîd, şi am scos din traistă puţin vin pe care-l cumpărasem cu banii primiţi de la don Fede-

rico cînd trecusem prin Caracenilla. Devenisem mai puţin nerăbdător şi mai înţelept, şi nu mai aveam mulţi bani în buzunar. Alcázar del Rey îşi dădea duhul la picioarele unei coline, şi în depărtare, cu soarele-n faţă, Belinchón părea un giuvaer pierdut în mijlocul unui ţinut pustiu.

Am hotărît să merg într-acolo, şi deşi mult timp înainte de-a ajunge am văzut că nu prea semăna cu un giuvaer, ci mai curînd cu un stog de paie, ba chiar cu un grajd, m-am gîndit că ar fi mai înţelept să nu mai hoinăresc ca un cîine vagabond, şi m-am îndreptat spre el.

Am pornit ca un cuceritor pe uliţa din mijloc şi am stat la îndoială unde să mă opresc : în faţa unei firme pe care scria „La Hotelul lui Lucas", în faţa alteia cu inscripţia „La Mierla", sau, în sfîrşit, în faţa unei a treia, mai modestă, pe care era scris doar „Han". La „Crucea din Bordallo" devenisem fecior de bani gata, şi cum îmi rămăseseră încă puţini bani, m-am gîndit să-i cheltui fiindcă tot nu mai ştiam ce înseamnă să ai buzunarul şi pîntecul gol, şi să fii bătut.

M-am hotărît să intru la firma din mijloc şi m-am apropiat de ea cu hotărîre, de parcă eram obişnuit cu aşa ceva. Era o hardughie veche, prost văruită şi cu tencuiala gata să cadă ; avea parter şi etaj, jos o ferestruică vîrîtă în zid şi cu zăbrele, după moda maură, iar sus o galerie exterioară mărginită de un balcon de piatră. Deasupra uşii de la intrare, unde erau gravate nişte litere pe jumătate şterse, era desenată destul de prost o pasăre neagră, iar de balcon era prinsă o firmă vopsită în ocru-roşiatic, pe care meşterul Miranda, fierar de meserie, dar care picta şi se pricepea la toate, scrisese cu îndemînare — după cum am aflat mai tîrziu — următoarele cuvinte : „La Mierla". Vinuri şi mîncăruri. Avem pa-

turi. Cînd am intrat pe uşă, m-am uitat din nou la firmă şi am văzut că nuanţa roşcată a ocrului, fiind foarte veche, avea culoarea mohorîtă şi stinsă a sîngelui închegat. Am devenit cam neliniştit, şi ca să alung acest gînd mi-am închipuit că totul ar fi din pricina timpului, care modifică uneori întîmplările, schimbă culorile şi îmbătrîneşte trupurile.

Am intrat şi am simţit în nări un miros rînced. Nu se vedea nimic în tinda foarte mare, în afară de colţul pe care-l lumina ferestruica. Am lăsat uşa închisă, cum o găsisem, şi am chemat stăpînul. Un copil care se juca cu un căţeluş în dreptul luminii ce venea dinspre ochiul ferestrei a ridicat capul, s-a uitat la mine şi a început să plîngă. După cîtva timp am strigat din nou, iar copilul a continuat să plîngă, şi pe scară care trosnea şi se tînguia ca un om bolnav a coborît o femeie grasă şi păroasă, cu mînecile suflecate şi un şorţ murdar cu dungi, strîns la spate.

— Ce vrei ? mă întrebă pe un ton aspru.

— Mai întîi de toate să vă adresaţi cu dumneavoastră, căci plătesc pentru asta.

— Nu mai spune ! Ce doreşte domnia-voastră ?

M-a supărat atîta lipsă de educaţie. Desigur, nu era vorba de un prinţ ; dar nici de cineva care se apropia de han ca să fure găini sau să ceară de pomană.

— Vreau să mănînc ceva şi să beau vin, şi-un pat pentru la noapte.

— Şi mîine ?

— Mîine o să mai vedem.

— Sînteţi în trecere ?

— Nu ştiu ; caut stăpîn.

— Bine, bine. Plata înainte, mă înţelegeţi ?

— Da, doamnă. Cît face ?

— Ce doriţi la cină ?

— Ce s-o găsi.

— Aici se găsesc de toate, numai să cereţi.

 — Păi daţi-mi carne de vacă.

— Vacă nu e.

— Atunci ouă.

— Am unul singur şi-l ţin pentru mine.

— Poftă bună ! Cartofi sînt ?

— Nu, s-au terminat.

— Păi... daţi-mi ce s-o găsi, mi-e totuna.

— Am să vă dau pastramă, vă place pastrama ?

— Da, doamnă ; şi un urcior cu vin.

— Roşu ?

— Da, roşu. E bun ?

— Vă cred. Avem vin din podgoriile noastre, vin de Arganda şi vin de Valdepeñas. Din care vreţi ?

— Din podgorii, oricum e mai ieftin.

— Aşa e. Un kil ?

— Da. Cit face în total ?

— Vă dau cu paharul ?

— Nu.

Am dus mîna la buzunar şi femeia s-a liniştit.

— Păi, să vedeţi : pastrama, treizeci ; vinul, patruzeci, asta face şaptezeci, şi patul, să mai punem şaptezeci, cu totul, ca să rotunjim, şase reali. Cum trebuie să cîştig şi eu ceva, vă iau şapte reali cu totul. Face ?

— Face. Poftim.

Femeia strînse banii, îi puse într-o batistă pe care o scoase din decolteu şi dispăru urcînd repede scările.

— Aici masa de seară se ia la ora şapte, îmi spuse de sus, de pe palier.

Am ieşit ca să mai treacă vremea pînă atunci şi am intrat într-o cîrciumă să beau un pahar. Toţi mă priveau, dar nici unul nu-mi spunea nici măcar bună ziua, se vede că aşa era obiceiul acolo. Oamenii erau tăcuţi şi nu se mişca nimeni. Muştele bîzîiau în-

tr-una, întocmai ca și susurul unei ape la izvor, și pe raza de lumină și tifonul trandafiriu ce acoperea brînza și cîrnatul — o bucată de brînză și una de cîrnat — ciorchini mari și negri de muște se înghemuiau și mișunau ca într-o oală.

Am plătit băutura și-am plecat. Nu se întunecase încă și era timp destul pînă la ora pastramei, dar m-am gîndit că ar fi mai bine să cunosc satul, chiar dacă numai pe dinafară, decît să mă plictisesc cu ceilalți în cîrciumă.

Din acea scurtă călătorie am învățat unde trebuie să-mi potolesc foamea și pentru asta îi mulțumesc lui Dumnezeu : căci dacă la don Roque nu m-am prea descurtat, cine știe cum m-aș fi descurtat în altă parte.

Vorba e că m-am așezat în Piața Constituției pe-o bancă de piatră care se afla din întîmplare, după cum mi-am dat seama apoi, chiar sub o firmă pe care scria : „Spițeria licențiatului Roque Sartén" ; don Roque și-a făcut apariția din spițerie cu o bonetă de catifea pe cap, și din trupul lui a ieșit un glas pițigăiat ca al unei fete care-și dă aere de domnișoară, glas ce mi-a dat mai întîi prilejul să intru în vorbă cu el și-apoi m-a ajutat să-mi găsesc un acoperiș sub care să-mi petrec nopțile.

— Ți-e frig, băiețașule ? m-a întrebat glasul acela.

— Nu, domnule, i-am răspuns ; nu e încă vremea.

Don Roque s-a uitat la mine prin ochelari, de parcă aș fi fost un animal ciudat, și a continuat :

— Ești foarte înalt, nu-i așa ?

— Da, domnule ; mai înalt decît anul trecut.

— Și ești de pe-aici ?

— Nu, domnule.

 — Atunci ești din Tarancón ?

— Nicidecum, domnule. Sînt din cîmpia Salamancăi.

Mă privi şi mai fix şi făcu o mutră cu-adevărat mirată.

— Şi cum ai ajuns pînă aici ?

— Păi, după cum vedeţi, căutîndu-vă probabil pe dumneavoastră.

— Pe mine ?

— Sau pe oricare altul ; caut stăpîn.

Spiţerul îşi strîmbă gura, vrînd parcă să zîmbească.

— Şi-ţi place meseria ?

— Care meserie ?

— De băiat de prăvălie.

— Cred şi eu ! Întotdeauna mă certau acasă pentru că vroiam să fiu băiat de prăvălie. Tata nu vroia, spunea că e meserie periculoasă, că se poate întîmpla să-ţi pierzi vederea.

— Nu-l lua în seamă ! Şi ceri mult ?

— Nu, domnule ; eu nu cer niciodată, eu iau întotdeauna ce mi se dă.

Don Roque se şi aşezase alături de mine ; păream prieteni vechi.

— Păi vino mîine pe-aici, nu vrei ? o să te învăţ meseria. Acum sînt singur şi totdeauna simţi nevoia să-ţi ţină cineva tovărăşie.

— Foarte bine, don Roque ; o să vin mîine.

— Pe mîine, fiul meu. Ascultă, nu-mi spune don Roque, spune-mi domnule licenţiat. Prin satele învecinate aşa mi se spune. Vrei ?

— Da, domnule licenţiat, pe mîine. Acum mă duc la han căci mi-am plătit cina.

— Locuieşti „La Mierla" ?

— Da, domnule licenţiat.

— Păi fii atent cu Paca, e o brută !

— Mulţumesc pentru sfat, domnule licenţiat; pe miine.

— La revedere, fiule; pe miine. Eşti ca o porumbiţă!

Don Roque Sartén intră în spiţerie şi eu am rămas în mijlocul pieţii gîndindu-mă la Paca, la pastramă, la povestea cu porumbiţa şi la copilul pe care l-am văzut jucîndu-se în tinda hanului. Totul se învîrtea în capul meu, de parcă înnebunisem de-a binelea. Cînd am împins uşa hanului, oamenii erau aşezaţi la o masă lungă; fără îndoială era ora şapte. Paca înjura tot timpul umblînd de colo-colo, iar copilul şi căţeluşul ne priveau, îmbrăţişaţi, dintr-un colţ. În jurul mesei să fi fost vreo opt, zece persoane, toţi bărbaţi şi o singură femeie; păreau cărăuşi înstăriţi şi se întreceau mîncînd şi bînd. M-am aşezat la unul din capetele băncii.

— Poftă bună, le-am spus.

— Aşijderi, mi-au răspuns în cor.

Am aşteptat în linişte să-mi aducă pastrama; apoi am mîncat şi am băut, şi după aceea am întrebat de pat.

— Vă cam grăbiţi, mi-a spus femeia.

— Da, doamnă, i-am răspuns, căci sînt obosit de drum şi mi-e somn.

Mi-a arătat dormitorul, mi-a spus care era patul şi m-am trîntit în el ca să dorm, dacă nu ca un sfînt — ceea ce n-am izbutit din cauza nenumăratelor blesteme pe care le-a slobozit gura mea în noaptea aceea — atunci cel puţin ca un om frînt de oboseală.

Patul era ca un pod de vechituri, bătrîn ca vremea, înalt şi şubred, care nu semăna cu un mormînt li-

niștit — cum trebuie să fie paturile — ci cu un ogar de vînătoare slab și zvelt, plin de mai multe zgomote și vaiete decît o flașnetă, sau cu înmormîntarea unui primar, și cu mai multe gîngănii decît un berbec care a murit la Sfînta Maria și a fost găsit în ziua Adormirii Maicii Domnului. Ca să compenseze aceste excese, salteaua avea tot atît de puțină lînă pe cît de lipsită de educație era stăpina, și patul era atît de gol și de neacoperit de rufărie, încît părea chiar, dacă n-ar fi fost murdar, că ieșise tocmai din baie.

Am petrecut o noapte proastă, și plăcerile făgăduite n-au apărut de nicăieri, așa încît nu s-a lăsat așteptată clipa cînd am dus dorul să mă adăpostesc într-un tufiș sau să dorm în patul tare dar liniștit al unui șanț.

Atît de tare m-au scos din sărite înțepăturile gîngăniilor, și atîta zgomot au făcut cei din jur, găzduiți ca și mine, care sforăiau și scuipau, încît am înjurat toată noaptea și numai gînduri urîte mi-au încolțit în minte, fapt pentru care nu știu dacă noaptea aceea n-ar fi ajuns, ea singură, la osînda veșnică a sufletului meu. Poate o să mă ierte bunul Dumnezeu, deoarece n-am înjurat și n-am avut gînduri urîte degeaba, nici spre folosul meu, ci doar să-mi vărs necazul și să dovedesc că eram încă în viață, deși numai eu știu cum.

A trecut noaptea, au venit zorile, s-a luminat de-a binelea și am părăsit patul și hanul „La Mierla“ fără să suflu o vorbuliță; căci un cuvînt bun nu puteam să spun, și decît unul prost am preferat să tac.

Am luat-o încetișor prin Piața Constituției și m-am așezat în fața ușii, încă închise, a lui don Roque

Sartén. Oamenii mă priveau în timp ce treceau — femeile în drum spre izvor și bărbații mînînd catîrcele la cîmp — și unul m-a întrebat dacă nu eram bolnav, că m-am instalat atît de devreme în fața spițeriei.

— Nu, domnule, i-am spus, nu sînt bolnav, ci sănătos și încă tun, și aștept să se scoale don Roque și să deschidă prăvălia, căci sînt de meserie și am venit să muncesc la el.

Omul m-a privit uimit și și-a văzut de drum, dar s-a mai întors de cîteva ori, să vadă ce aveam de gînd să fac.

Am așteptat cu răbdare și puțin înainte de-a bate ora nouă în clopotnița bisericii, don Roque a început să se miște, a deschis obloanele, a pus clanța, pe care o scotea cu grijă în fiecare noapte, la ușa ce semăna pe dinafară cu poarta unei ogrăzi — cum i s-ar fi putut părea unui neștiutor — iar pe dinăuntru era închisă cu lanțuri, lacăte și zăvoare.

— Bună dimineața, domnule licențiat, i-am spus.

— Bună, fiule ; văd că te ții de cuvînt.

Am zîmbit ca să-i fiu pe plac și m-am pregătit de treabă.

— E ceva de făcut ?

— Deocamdată nu, fiule, căci scîndurile le strîng eu, pentru că sînt pe jumătate sparte, dar fii liniștit că o să ai îndată ce face.

Am intrat și m-am așezat. După puțin timp, don Roque a apărut cu o bucată de pîine și mi-a dat-o spunîndu-mi :

— Ia, Lázaro, și hrănește-te. Aici nu se ia de obicei micul dejun, căci nu plecăm la cîmp, munca noastră cere să fim vioi și cu mintea limpede ; dar astăzi îți dau de mîncare, fiindcă nu vreau să intri flămînd în casă. Ai poftă de mîncare ?

— Da, domnule, i-am spus luînd bucata de pîine veche.

— Bineînţeles, eşti la vîrsta cînd trebuie să creşti ! Am mîncat pîinea, alta n-am mai mîncat niciodată dimineaţa în tot timpul cît am fost spiţer, şi nu după multă vreme mi-am dat seama că don Roque ar cheltui şi ar risipi un singur lucru, şi anume saliva, căci în ceea ce priveşte restul lucrurilor s-a dovedit atît de econom, încît, deşi am vrut seară de seară să păstrez ceva din cină pentru micul dejun, n-am izbutit niciodată, deoarece era foarte frugală, şi el n-ar fi îngăduit niciodată să ciugulească din ea nici măcar o călugăriţă.

— Lázaro, mi-a spus stăpînul cînd am isprăvit, crede-mă că îmi pari băiat bun şi că sînt silit să-ţi spun ceva neplăcut, dar gîndeşte-te că lumea e plină de pişicheri şi de ţopîrlani, şi că uneori oamenii cinstiţi plătesc în locul celor păcătoşi ; dacă n-aş fi avut în spiţerie un băiat care să-l întreacă în hoţii pe Cacus şi în trădări pe Oppas [1], şi pe care l-am prins furîndu-mi muşeţelul, nu ţi-aş spune nimic acum, dar atunci am hotărît să mă port într-un anume fel, şi cu toate că aş renunţa bucuros, cred că ar fi mai bine să mă ţin tare şi să nu dau îndărăt. Nu crezi ?

— Ba da, domnule licenţiat, aşa e, dar pentru numele lui Dumnezeu, nu vă mai tot opriţi, căci sînt nerăbdător să aud totul.

— Desigur, fiule, dar nu ştiu cum să povestesc.

---

[1] Prelat spaniol de origine celtică din secolul al VIII-lea, arhiepiscop al Sevillei, pe timpul domniei fratelui său Witiza. A contribuit la ruina monarhiei vizigote trecînd de partea duşmanului în lupta de la Guadalate, din cauza urei lui faţă de don Rodrigo (n. tr.).

— Povestiţi cum vreţi, căci eu o să mă străduiesc să vă înţeleg.

— Nu mă îndoiesc, Lázaro, ţi-am spus doar că pari băiat isteţ, dar e vorba de ceva delicat.

— Foarte delicat?

— Cam, căci e vorba de pungă, şi asta doare cînd...

— Păi, vorbiţi fără înconjur, căci e mai bine să scapi repede de încurcături.

— Şi asta-i adevărat. Vorba e că am încredere în tine, dar uneori, după cum se spune în popor, „brînză bună în burduf de cîine", şi cred că e mai bine să fii cu băgare de seamă la început decît să-ţi îngrijeşti apoi rănile, cu toate că noi spiţerii preferăm să aibă loc întîi bătălia şi abia după aceea să fie nevoie de oblojeală, mă înţelegi?

— Aşa şi aşa.

— Păi, să-ţi explic. Cum sînt un om încrezător care nu ascunde nimic de privirile asociatului său (căci cu vremea şi cînd o să ai economii ai să devii asociatul meu) şi nici nu ţine ceva închis, în afară de ceva foarte important care ar putea atrage atenţia, mă văd obligat, din cauza celor ce-ţi spuneam, să iau unele măsuri, mă înţelegi, de... cum să spun?... de precauţie.

— Da, domnule.

— Nu e vorba că n-am încredere, nu cumva să te gîndeşti la lucruri urîte, dar uneori nu ştii de unde sare iepurele.

— Da, domnule.

— Păi, asta e. Dacă ai bani, cred că ai putea să mi-i laşi drept garanţie, căci ţi-aş da o chitanţă în regulă, şi astfel am fi amîndoi mai liniştiţi: eu pentru că-ţi păstrez banii, iar tu pentru că nu m-ai vedea neîncrezător. Nu crezi?

— Ba da, domnule licențiat, dacă aș fi în situația dumneavoastră poate c-aș face la fel; dar credeți-mă — i-am spus eu mințindu-l — toată lumea știe că-s sărac și n-am nici un real la mine, căci ultimul pe care-l aveam l-am lăsat la han.

— Nu te nelinişti din cauza asta, cu bunăvoință se aranjează totul, și dacă azi n-ai economii, o să ai poate miine. Ceea ce putem face e ca în loc să-ți plătesc în bani, să-ți dau în fiecare lună cîte o chitanță mică, și cred că peste un an de zile o să ai destul pentru garanție. Accepți?

— Da, domnule, accept, i-am spus, gîndindu-mă că o să găsesc — săracul de mine! — un mijloc de a face valabile chitanțele.

— Ei bine, să trecem acum la condiții. Vremurile sînt grele, după cum știi; dar n-am să mă tocmesc cu tine. În casă la mine o să primești un pat, pe care am să ți-l arăt îndată; aceeași mîncare ca și mine, în afară de desert pe care-l iau duminicile și-n zilele de sărbătoare, și șase reali pe lună, bani de cheltuială. Ți-aș da mai mult, dar mă gîndesc că ești la o vîrstă periculoasă cînd nu e bine să ai bani mulți, căci tu nu ești o fire strîngătoare, iar banii nu aduc nimic bun, ba, dimpotrivă, dau naștere la vicii și la boli.

I-am mulțumit pentru tot ce-mi oferea, fiindcă m-am gîndit că e mai bine să mă port cu blîndețe, și munca mea alături de spițer a început din clipa cînd mi-a arătat ceea ce urma să-mi slujească drept pat.

După cum am aflat de la prietenii din sat, don Roque Sartén era un urmaș al evreilor creștinați în vechime, și cei mai limbuți spuneau că avea un glas ca de flaut pentru că nu era așa cum îi lasă Dumnezeu pe

toţi bărbaţii ; era ca un motan ştrengar ce-a fost castrat, ori ca un mînz potolit după crailîcuri. N-am avut ocazia să verific ce anume era adevărat din tot ce trăncăneau oamenii ; cu siguranţă însa, fetele nu-l interesau, dar nu-i mai puţin adevărat ca ceea ce ceilalţi socoteau viciu, să fie în realitate virtute. La urma urmei, şi cum asta nu mă interesa, i-am lăsat să-şi vadă de vorbe şi n-am luat deloc în seamă cele spuse.

Scotocind într-o zi din curiozitate prin hîrţoagele din nişte saci, am găsit cartea despre care vorbeam, Lazarillo de Tormes, şi care mi-a făcut o mare plăcere pentru că în paginile ei l-am găsit descris pe acela care trebuie să fi fost cu siguranţă bunicul meu, şi pe care soarta n-a vrut să-l cunosc. L-aş fi întrebat pe don Roque, dar n-am îndrăznit deoarece m-am gîndit că o să se supere fiindcă i-am umblat prin lucrurile ascunse.

Viaţa în spiţerie era pe cît de săracă pe-atît de comodă, şi astfel, cu toate că nu mîncam mult şi nici nu mă punea să muncesc prea mult, am dus-o aşa mai departe, fără necazuri mari, pînă cînd m-am săturat de domnul licenţiat şi de zgîrcenia lui.

Clienţii trebuiau să plătească înainte, deoarece, cum spunea don Roque, n-are rost să muncim ca nişte negri pentru ca după aceea să nu încasăm nimic. După cum se vede, era un obicei în satul Belinchón să se ia banii înainte, deoarece şi Paca, stăpîna hanului „La Mierla“, făcea la fel. Într-adevăr, fiecare cu obiceiurile lui, şi fiecare cu neîncrederea lui în oameni.

Mi-a intrat în haine şi-n piele un miros de doctorie, de care n-am putut scăpa pînă cînd n-am ieşit la aer curat şi, deşi la început mă supăra puţin şi strănu-

tam din cauza lui, apoi m-am obișnuit, și în cele din urmă aproape nici nu-l mai simțeam.

Ordinea din prăvălie, cu toate sticluțele așezate la rînd și avînd scris numele doctoriei pe etichetă, atrăgea foarte mult atenția, și dacă spițeria ar fi fost puțin mai curată, zău că n-ar fi existat o alta ca ea în tot orașul Cuenca. Îi ajutam pe stăpînul meu cînd făcea rețete, dîndu-i sticluțele de care avea nevoie, și în scurtă vreme a început să-mi ceară să filtrez ceva sau să pisez pilule, să fierb rădăcini ori să pun la macerat diferite coji de plante.

După vreo două luni vindeam la tejghea bicarbonat sau un flecușteț oarecare, și cu toate că menirea mea nu era să stau locului undeva, am răbdat stînd acolo închis, poate pentru că don Roque m-a speriat cu povestea lui despre cît de grea era viața aiurea.

Locul unde dormeam era foarte umed, și dimineața glasul mi-era voalat, ba uneori nici nu se înțelegea ce spuneam, de răgușit ce eram. Atunci mi-am dat seama că răcelile nu mă urmăreau dinadins, și mă bucur pentru că mi-era într-adevăr frică de ele de cînd răcise bietul señor Felipe.

Duminicile, și zilnic după ce închideam prăvălia, mă plimbam prin Belinchón de la un capăt la altul — ceea ce nu-mi răpea prea mult timp — și vorbeam cu prietenii mei, care erau tari de cap cum nu mai văzusem, dar pe lîngă prostii, mai făceau și lucruri ce dovedeau rea-voință și intenții rele: satul pătimea de pe urma unor puștani, unul mai rău ca altul, care fugăreau cîinii, ciomăgeau măgarii, îi făceau pe bătrîni să ducă dorul vremurilor trecute cînd domnea ceva mai mult respect, primejduiau mereu geamurile și le chinuiau pe fete. Mie îmi plăceau isprăvile lor,

dar partea proastă a fost cînd Ceferino l-a pocnit peste ureche pe Paquito, fiul secretarului, și a început să-i curgă sînge din urechea aceea cu care nu mai auzea, în timp ce urla și scuipa de parcă ar fi dat strechea în el ; Ceferino, care era vulpoi, a aruncat vina pe mine, și Paquito a tăcut, iar secretarul m-a ciomăgit pe mine, și stăpînul meu licențiatul s-a văzut silit să mă dojenească și să mă țină închis două săptămîni în prăvălie, iar după aceea nu mi-a dat chitanța cu cei șase reali ; în luna aceea, suferința, spunea el, trebuie s-o simți în buzunar, fiindcă rănile de pe trup se vindecă, iar lipsa de libertate nu-i impresionează pe toți.

Le-am îndurat pe toate, și cînd don Roque mi-a dat drumul l-am prins pe Ceferino și l-am răsplătit cu generozitate pentru bătaia pe care am încasat-o pe nedrept de la domnul secretar. Zvonul despre această bătaie a circulat printre băieți și au început să-mi poarte atîta respect, încît dacă oamenii bătrîni din sat n-ar fi spus într-una că sînt golan și prost crescut, aș fi devenit conducătorul lor. Am preferat totuși să nu fiu și să stau liniștit, pentru că la urma urmelor puțin îmi păsa de ce se întîmpla în satul acela.

Bietul Paquito s-a înecat în vara următoare, cînd s-a scăldat odată în Tajo ; trebuie să-l fi purtat apa cel puțin două leghe, ca să se ducă la fund. Bine că n-am făcut parte din grupul lor ! În acest caz n-aș fi avut altceva de făcut decît s-o șterg și să nu mă mai arăt pe-acolo.

M-am făcut mai departe că muncesc, am continuat să dau impresia că mănînc și ca întotdeauna nu m-am putut împiedica să nu fiu cu gîndul în altă

parte cînd domnul licențiat își dădea toată silința — vorbă să fie — să mă învețe meseria. Don Roque găsea ieșire din orice situație, și chiar dacă e adevărat c-am fost atît de incapabil încît după ani de zile n-am reușit să deosebesc mușețelul de tei, nici acestea de sunătoare, nu e mai puțin adevărat că atunci cînd am vrut să plec, a găsit asemenea explicații și a născocit asemenea motive pentru ca nu cumva să iau ceva din spițerie, încît am fost nevoit să plec fără nici o chitanță în buzunar.

— Nu pot să-ți plătesc acum chitanțele, s-a simțit obligat să-mi spună, căci am cheltuit cam mult din cauza ta și am rămas fără lețcaie în buzunar, iar dacă ne gîndim bine, lecțiile pe care ți le-am dat costă și ele ceva. Și-apoi nu e cinstit ca un băiat tînăr să umble încărcat cu chitanțe, ca un perceptor, și să piardă astfel podoaba candorii și a nevinovăției. Nu-i așa ?

— Păi să vedeți, domnule licențiat, i-am spus, mie nu mi se pare prea mult ; mă gîndesc că, dacă nu-mi puteți da banii astăzi, poate că puteți mîine sau poimîine, și nu cred că e rău să port niște chitanțe în buzunar, eu care am purtat întotdeauna cîte ceva la mine.

— Nu fi atît de sigur, băiete, și urmează-mi sfaturile, căci sînt mai bătrîn ca tine și știi că se spune că diavolul știe mai multe pentru că e bătrîn, nu pentru că e diavol. Gîndește-te că n-am să-ți plătesc chitanțele, și astfel ai să te obișnuiești cu ideea că, pentru a economisi timp căutîndu-le, nici n-am să ți le dau. La mine în casă ai găsit liniște și tovărășie bună, pat, mîncare și educație, ce poți cere mai mult ? Dacă vrei să pleci, cum spui, la mătușa Librada, du-te

sănătos și cu cugetul curat, că ți-am spus destule; dar că mai vrei să pleci și cu banii mei, asta e prea de tot.

N-am insistat, deoarece mi-am dat foarte bine seama că n-am să pot lămuri nimic, și-am preferat să mă despart rămînînd prieten cu el, fiindcă m-am gîndit că s-ar putea să fiu silit să mă reîntorc după peripețiile cu mătușa Librada, datorită căreia aș fi umplut în întregime paginile acestei cărți, dacă aș fi vrut să mă distrez cu isprăvile ei și să le povestesc pe larg.

Am părăsit spițeria și m-am mutat din casă, dar nu și din sat, fapt pentru care am fost în pierdere — ca aproape totdeauna în viață — căci am rămas fără o slujbă plăcută, în schimb însă am mai învățat cîte ceva și mi-am format caracterul.

Cred însă că întîmplarea care urma să aibă loc trebuie povestită aparte, datorită aspectului ei colorat.

CARTEA A OPTA

Scoală-te,
Simeon,
sau
arta de a da
în cărți.

Așa după cum spuneam, nu m-am supărat pe don Roque Sartén, doar că, gîndindu-mă c-o să-mi meargă mai bine, am schimbat stăpînul, am renunțat la odaia din fund a prăvăliei pentru ogradă, la liniște și sărăcie pentru teamă permanentă și rasol de berbec în fiecare luni, zi dedicată satelitului numit Luna, patronul planurilor ascunse, puse la cale de noua mea stăpînă.

A trebuit să intru în slujba ei deoarece ea însăși mi-a cerut-o într-o noapte cînd mă plimbam pe cîmp și-am dat peste ea, căci umbla să vîneze broaște rîioase, ocupație în care am ajutat-o, și cu atîta noroc încît, în timp ce ea prinsese doar două, eu i-am adus un sac cu mai mult de o duzină, amănunt care a fost de ajuns pentru ca să-mi ofere o leafă de două ori mai mare decît spițerul și toată libertatea pe care mi-o doream, cerîndu-mi în schimb doar tăcere și discreție.

Cred că persoana care vorbește acum despre aceasta, timp în care mătușa Librada este probabil mistuită de multă vreme de flăcările iadului, nu-și calcă cu nimic jurămîntul de-a mă face să nu scot o vorbă în legătură cu toate acestea, deoarece cu siguranță a vrut să se refere doar la zilele pe care eu le-am petrecut în Belinchón și, cel mult, cîtă vreme a fost Librada în viață.

Suspomenita mătuşă Librada, poreclită Valetul[1], era o femeie de vreo cincizeci de ani, slabă la trup, mustăcioasă, cu pielea îngălbenită, încruntată, şi cu o privire misterioasă şi tiranică sub sprîncenele-i stufoase şi zburlite. Vorbea peltic şi mai mult pe nas decît pe gură, şi lucrurile pe care le spunea, ciudate în felul lor, cînd le auzeai pronunţate cu glasul acela, izbuteau să te bage în sperieţi.

Nu mă sîciia mult, şi singura mea obligaţie, în afară de-a face mereu pe prostul, era să mă duc unde mă trimitea şi să vînez broaşte rîioase şi şopîrle, sau să caut mure şi ferigi cînd era nevoie.

Stăpîna mea era ghicitoare şi doftoroaie, şi, deşi la început rîdeam în sinea mea şi nici nu-i luam măcar în seamă tertipurile, am izbutit totuşi să văd astfel de grozăvii petrecîndu-se în casa noastră, încît la sfîrşit am ajuns cu inima cît un purice, şi mai fricos şi speriat decît un miel.

Trăia bine, deşi cam strîmtorat în aparenţă, şi cîştiga bani cu toptanul, pentru că faima ei se răspîndise prin toate împrejurimile şi primea vizite nu numai din Tarancón şi din Santa Cruz de la Zarza, ci pînă şi din Aranjuez, din Alcalá de Henares şi din Quintanar, şi poate şi din Cuenca sau chiar din Madrid. Vorba e că în casă era întotdeauna lume şi, deşi părea că nu cîştigă decît bunăvoinţă, banii se adunau totuşi, iar viaţa devenea din ce în ce mai bună, dar cheltuia pe ascuns şi fără să păstreze nici o leţcaie de la o zi la alta.

Vizitele le primea în podul casei în care trăiam, dar acolo nu m-a lăsat niciodată să intru. Am fost atît de curios şi de nerăbdător să aflu ce se petrece, încît mi-am bătut capul în fel şi chip cum să pot iscodi mai uşor, şi fiind dibaci m-am gîndit să lărgesc puţin o crăpătură din peretele ce dădea spre stogul de paie,

---

[1] Figură la cărţile de joc (n.tr.).

de unde nu puteam să văd tot podul care era foarte mare, dar măcar puteam asculta conversaţia şi urmări din cînd în cînd cîte o mişcare. Tremuram de frică să nu-mi descopere ascunzătoarea, pentru că din clipa cînd mă instalam în spatele meterezei, cucuveaua care stătea pe spătarul scaunului nu-şi lua ochii din direcţia aceea ; mătuşa Librada, atentă însă la clienţi, n-a luat în seamă cu siguranţă sperieturile cucuvelei, o biată pasăre pe care dealtminteri n-am îndrăznit niciodată s-o sîcîi.

Podul era mobilat cu mare lux de vechituri, care mai de care mai nefolositoare, și pe rafturi se puteau vedea sticluţe cu tot soiul de amestecuri ciudate sau cu ierburi atotvindecătoare şi flacoane de sticlă cu lipitori, năpîrci sau inimi. Căci atunci cînd meseria e neobişnuită, recuzita nu trebuie să fie banală.

Dădea consultaţii numai noaptea şi la lumina unei luminări groase de ceară curată, iar clienţii aveau de cele mai multe ori o figură atît de înspăimîntată, încît nu ştiu dacă plecau totdeauna mulţumiţi de vizită şi de banii pe care-i dăduseră. Erau de toate sexele, vîrstele şi condiţiile, deşi, după cîte mi-am putut da seama, cele mai numeroase erau femeile coapte, în aşteptarea unui bărbat, care veneau la mătuşa Librada ca să le scape de singurătate.

Mijloacele pe care stăpîna mea le folosea erau tot atît de felurite ca și situaţiile în faţa cărora se afla, și astfel dădea uneori o băutură, alteori descînta, de cele mai multe ori ghicea în cărţi şi, de cele mai puţine ori, îl punea pe împricinat să se dea cu capul de douăzeci și patru de ori de o tigvă de ţap pe care o ţinea pe o bancă. Suferinţa din iubire era de obicei una din bolile cele mai frecvente, și vindecarea ei, deși mătușa Librada o garanta, era puţin cam complicată şi supărătoare, în ciuda faptului că o prescria în dreapta şi-n stînga, probabil pentru că avusese mult succes cu ea.

Pe fiecare îndrăgostită ce se prezenta o întreba care era numele ei și al iubitului. Îmi amintesc de una pe nume Rosa, care-l iubea pe Fidel, și aceasta, după cît se vedea, n-o lua deloc în seamă ; săraca era foarte mîhnită, dar nu după multă vreme s-a întors la noi cu noutatea că Fidel îi spusese c-o iubește, veste de care mătușa Librada s-a folosit ca să-i mai stoarcă niște parale, pe care proasta de ea le-a plătit fără să sufle o vorbă. Nu cred că Fidel se purta atît de rece cu ea, cum spusese la început, pentru că mi se pare că leacul și-a făcut prea repede efectul, dar Rosa a fost cu siguranță mulțumită, și faima stăpînei mele a crescut o dată cu clientela și cu veniturile, care cam secătuiseră pe vremea aceea.

După ce le afla numele le poruncea să ia cu mîna stîngă cîteva cristale de piatră-acră dintr-o sticluță pe care le-o întindea și să facă pe masă trei grămăjoare din ele ; le punea să plătească costul vizitei tot cu aceeași mînă, cu care mai trebuia să apuce și o hîrtie în care erau înfipte niște ace. Aprindea focul și aștepta să bată ora douăsprezece ; la primul dangăt al clopotului le poruncea să arunce în jăratec una din grămăjoare și un ac, în timp ce ea recita, iar clientele repetau următoarele cuvinte :

Elena, Elena, fiică de regi,
la Bethleem ne-am dus,
trei cuie am găsit,
pe primul îl zvîrl în marea stacojie,
pe-al doilea fiului său Constantin
și pe-al treilea în inima lui Fidel.
Să nu poată trăi,
să nu poată mînca, nici să bea, nici să doarmă,
pînă cînd nu va veni să-ngenunche la picioarele
Rosei !

Dacă după ce spunea acestea ieşea din foc mutrişoara unui cîine păros, însemna că descîntecul era bun şi avea sorţi de izbîndă.
Rosa îşi pironise ochii uimiţi asupra jăratecului şi, cînd a văzut răsărind din el căţeluşul, i s-a luminat toată faţa de mulţumire, aşa cum mărturisesc că nu mai văzusem niciodată.
Marţea şi vinerea erau zilele cînd stăpîna mea ghicea în cărţi, şi zău că oamenii curioşi să-şi cunoască viitorul nu erau puţini la număr. Mătuşa Librada alegea aceste zile ale săptămînii întrucît, după cum observase, erau cele mai nimerite pentru ghicit. Folosea atîtea perechi de cărţi cîţi vizitatori avea, deoarece cărţile nu trebuie obosite — pentru că în acest caz mint — şi apoi le arunca într-o cratiţă, de unde le scotea cu o seară înainte, ca să le pregătească bine. Lunea şi joia seara se ştia că se făceau pregătiri : întindea cărţile pe masă — pereche după pereche —, le stropea cu rachiu, le învelea într-o bucată de pînză şi le punea sub saltea. În ziua următoare cărţile erau ca noi şi spuneau întotdeauna adevărul.
Eram uimit de ce vedeam şi, la început, nu mă mai gîndeam din cauza emoţiei nici la prieteni, nici la Belinchón. Nu ştiu dacă mătuşa Librada m-a bănuit vreodată că spionam, dar vorba e că nu m-a descusut niciodată de-a dreptul.
— Eşti mulţumit ? m-a întrebat într-o zi.
— Da, doamnă, i-am răspuns, căci mănînc bine şi munca nu mă răpune.
— Şi nu ţi-e frică ?
— Frică, de ce ?
— Nu ştiu, cum lumea spune vrute şi nevrute... !
— Nu luaţi în seamă, căci lumea e invidioasă. Dacă pizma ar fi o molie... !

— Asta spun și eu.

Ca să nu umblu pe-acolo, mă trimitea de obicei nopțile cu cîte un mesaj sau la o vînătoare ciudată, dar ca să nu pierd spectacolul mă grăbeam cu gîndul să mă întorc înainte de miezul nopții — ora cea mai potrivită — și să sar în zori în ogradă, să bat la ușă, cu răspunsul în buzunar ori sacul de broaște rîioase pe umăr, de parcă atunci aș fi picat. Astfel femeia avea încredere în mine și eu puteam proceda așa și pe mai departe.

Într-o noapte m-a apucat groaza cînd am văzut-o în pod pe Paca, femeia de la hanul „La Mierla", care venea la mătușa Librada să-i dea în cărți.

Stăpîna mea o salută foarte curtenitor și-i spuse atîtea cuvinte politicoase și-i făcu asemenea temeneli, încît am rămas uluit văzînd ce se întîmplă acolo. Vrăjitoarea puse pecetea lui Solomon pe masă, mîngîie o clipă aripile cucuvelei și scoase cărțile de joc pe care le ținea învelite într-o bucățică de pînză în sîn. Le amestecă cu grijă și-i dădu femeii să le taie ; aceasta, care cunoștea probabil obiceiul, nu scoase o vorbă, și folosi mîna stîngă. Mătușa Librada luă din nou cărțile și făcu cu ele zece grămăjoare de cîte trei, tot punîndu-le cu fața în jos ; cele zece care îi rămîneau le împărți cîte una în fiecare grămăjoară, în timp ce spunea : Cioc-cioc. Cine e ? Eu sînt. Pe cine cauți ? Pe Paca. Ce vrei de la ea ? Vreau să știu ce o să i se întîmple. Ce-ai să-mi spui, aia are să i se întîmple.

Cînd isprăvi de spus ceea ce trebuia să spună, începu să se uite la ultima grămăjoară, îi făcu semn femeii cu mîna, să fie atentă pentru că asta avea să spună cum se vor sfîrși zilele ei.

Cele patru cărți erau : regele de cupă, asul de treflă și treiul de treflă, toate cu fața în sus, și șaptele de pică, cu fața însă în jos.

Grămăjoara dinainte fusese toată de pică.
— Vai, Paca ! Aproape nu îndrăznesc să-ţi spun.
— Spune, femeie !
— Fie, de vreme ce mi-o ceri ! Noaptea asta, cînd o să te întorci acasă, bărbatul tău te va dori ca soţ. O să fiţi fericiţi cîteva clipe şi apoi o să vă certaţi : el o să se repeadă cu cuţitul la tine ; uite, regele ăsta o spune.
— Şi dacă fug ?
— Nu vei putea, căci n-ai cu cine ; vărsarea de sînge se poate ocoli pentru că săbiile sînt în jos, dar de bărbat nu scapi, aici e asul de treflă, şi nu te iubeşte nimeni în Belinchón, căci nu mai eşti fată mare.
Paca lăsă capul în jos resemnată în faţa inevitabilului şi dădu să plece.
— Cît îţi datorez ?
— Nimic, căci aceste cărţi nu mint. Acum am să le ard pentru ca numaidecît să ţi se usuce sîngele.
— Mulţumesc.
— Nu trebuie să-mi mulţumeşti.
Mătuşa Librada zvîrli cărţile în foc şi se întoarse lîngă Paca.
— Hai, sărută aici.
Îşi descoperi un umăr şi-i arătă tatuajul pe care-l avea la încheietura braţului.
— E roata sfintei Ecaterina, care era fină, foarte fină, ca făina, una, două, trei, ea e de pe acum cu tine, patru, cinci, şase, din cap pînă-n picioare.
Paca sărută umărul stăpînei mele cu ochii închişi.
— Acum du-te, îi spuse mătuşa Librada, urcă-te în pat cu piciorul drept.
Paca a plecat şi a doua zi tot Belinchónul vorbea că bărbatul ei a lovit-o cu cuţitul. Stăpîna mea strînse cenuşa cărţilor, o amestecă cu rachiu şi o dădu — de voie de nevoie — uneia din broaştele mele rîioase s-o mănînce.

Săraca broască, beată și umflată cum era, nu putea nici să se miște ; femeia o puse într-un săculeț și se așeză deasupra :

— Așa să putrezești de viu, pungașule și asasinule, și să te prindă jardarmeria, și unu, și doi, și trei, și o sută, și o mie, să nu guști picătură de vin, să nu mănînci bucățică de slănină, și să-ți iei răsplata la închisoare. Așa să se întîmple.

A doua zi, Filemón Estévez, bărbatul ei, își întindea ciolanele în închisoarea districtului. L-au apucat frigurile și n-au trecut nici două săptămîni și a murit. În fiecare an, la data aceea, cicatricea Pacăi se înroșea. S-a găsit cineva să spună că i-o vopsea mătușa Librada cu ocru în ajun.

Asta nu știu ; știu însă că în fiecare an, cu o noapte înainte — după cum mi-a povestit o servitorică pe care a angajat-o după ce am plecat eu, și pe care am întîlnit-o după un timp la Madrid domnișoriță, ospătăriță într-un șantan numit „Rubinul" — stăpîna mea se închidea singură în pod și începea să învîrtă cărțile pînă cînd patrul de treflă rămînea cu fața în sus. În timp ce umbla cu cărțile, spunea de fiecare dată în șoaptă : „Scoală-te, Simeón! Ridică-te, arată măruntaiele, pentru ca Filemón să nu părăsească culcușul tare al mormîntului rece". Cînd patrul de treflă apărea, vrăjitoarea începea să alerge ca o nebună prin toată încăperea, scuturîndu-și basmaua ; atunci cucuveaua se speria și începea să sară de pe-o mobilă pe alta, bătînd tare din aripi ; din cauza forfotei amîndurora, lumînarea se stingea în cele din urmă, și cînd se făcea întuneric mătușa Librada relua ceea ce spusese mai înainte, și care acum suna cam așa : „Vai, Simeón, Simeón ! Unde sînt măruntaiele tari pe care i le-ai furat în mormînt ?"

Cucuveaua bolborosea în întuneric, și stăpîna mea, ceva mai calmă acum, făcea din nou lumină, strîngea laolaltă vechiturile și pleca. Bietul Filemón se cutremura probabil în iad.

Atîtea lucruri uluitoare am văzut în timpul acela, încît cred că mătușa Librada trebuie să fi avut un pact chiar cu Necuratul.

Căutam să mă arăt ca și pînă atunci liniștit și glumeț, și stăpîna, cred că fără să facă vreun efort, continua să apară în fiecare zi de parcă ar fi fost cea mai pură și drăgăstoasă dintre femei.

Una din obligațiile mele era să-i duc micul dejun la pat, pentru că ea, poate din cauza nopților albe, nu se scula prea devreme, și n-o vedeai niciodată umblînd prin casă înainte de ora nouă, nouă și jumătate dimineața. Micul dejun era simplu, și adevărul e că nu-mi era prea greu să-l pregătesc : o bucată de pîine de smochine și jumătate pahar de rachiu se pregătește ușor. Cînd îl bea — întotdeauna dintr-o înghițitură și parcă în grabă — o apuca de obicei tusea și într-o zi, nesuportînd acest zgomot, au apucat-o asemenea icnituri gălăgioase, din cauza efortului sacadat și a glu-glu-urilor făcute de balele ce-i curgeau și de gîfîieli, încît eu — care cu siguranță nu eram un licean fandosit — a trebuit să ies din dormitor scîrbit.

Într-una din aceste dimineți, fiind prost dispusă, toată lumea știe de ce, nu i-a părut bine că am plecat și a început să sune din clopoțel ca să mă întorc.

— M-ați chemat ? am întrebat-o.

Scuipînd în continuare, mi-a răspuns :

— Hai, pramatie, ingratule, așază-te aici !

Am ascultat-o și am tras bancheta. A continuat :

— Crezi că e frumos, haimana, să mă lași aici ca pe un gunoi, pe mine, care-ți sînt ca o mamă ? Crezi că e frumos, spune ?

— Doamnă, i-am răspuns, dar nu vă las singură ; am crezut că n-aveţi nevoie de mine şi m-am gîndit că ar fi mai bine să spăl puţin broaştele rîioase, ca să nu pierd timpul.

— Lasă broaştele şi stai aici, că pentru asta te plătesc.

— Bine, doamnă.

Am stat pe marginea patului ei, ascultînd toate zgomotele pe care trupul agitat al stăpînei mele a dorit să le facă timp de două ore îndelungate, şi cînd mi s-a părut că şi-a recăpătat liniştea, m-a apucat de-o mînă spunîndu-mi în acelaşi timp :

— Ascultă, Lázaro, chiar dacă nu crezi, sînt un om bun la inimă, dar mă tem că lumea nu gîndeşte aşa.

— Nu luaţi în seamă lumea, doamnă, doar ştiţi că nu trebuie !

— Aşa spunem toţi cînd lucrurile merg bine, Lázaro, dar uneori se întîmplă că te cuprinde frica şi temerile, şi începi să te gîndeşti şi să-ţi frămînţi creierii, şi nu izbuteşti să faci altceva decît să te vaieţi că te doare capul. Ştiu eu bine de ce o spun.

— Da, doamnă.

— Nu spune da, că nu ştii : eşti prea tînăr ca să-mi înţelegi gîndurile.

— Da, doamnă.

— Cred şi eu că da, fiule, cred şi eu !

Tăcu o clipă şi închise ochii. Părea adormită cînd ridică uşor glasul ca să-mi spună :

— Du-te şi caută-l pe don Julio ; mă simt foarte rău...

Don Julio era doctorul.

— Dar, doamnă, i-am răspuns, poate că vă trece totul cu încă o înghiţitură de rachiu.

— Nu, fiule, că dacă ar fi fost aşa nu te-aş fi rugat să-l cauţi pe doctor. Du-te după don Julio şi nu mă sili să vorbesc, căci cred că-mi dau duhul.

— Mă duc, señora Librada ; vroiam să vă vindecaţi singură, deoarece cred că don Julio nu prea vă are la inimă.

— Da, Lázaro, ai dreptate, căci mai curînd nu mă iubeşte, ba chiar mă urăşte, dar să ştii că sfînta Barbara are mai mulţi credincioşi atunci cînd tună decît după ce a stat ploaia. Du-te şi caută-l !

N-a trebuit să mă roage de două ori ; am luat boneta, am împins uşa, şi am plecat în căutarea lui don Julio, de care stăpîna mea părea atît de mult să aibă nevoie. Întrucît acasă nu era, am umblat după el prin tot satul, pînă cînd l-am găsit ocupat să-i pună cataplasme micuţei Genoveva, fata lui Pantaleón Cortada şi a Juanei Soto, porecliţi Bălanii, oameni cu o situaţie bună care strînseseră bani de pe urma măcelăriei moştenite de la o mătuşă a ei, care a murit singură, necăsătorită, bătrînă şi înşelată.

Am împins uşa şi l-am strigat pe stăpîn.

— Pot intra, señor Pantaleón ? Măcelarul mi-a răspuns dinăuntru.

— Cine e ?

— Eu sînt, señor Pantaleón ; Lázaro, de la mătuşa Librada.

— Ce ţi-ai pierdut pe aici ?

— Îl caut pe doctor, señor Pantaleón, mi s-a spus că e aici.

— Aşteaptă jos, că acum isprăveşte. Nu se simte bine stăpîna ta ?

— Nu, señor, e foarte rău.

— Nu mai crapă odată, nu ! Nu vrea Dumnezeu să ne facă acest hatîr !

Am îndrăznit să-l descos.

 — Da' tare o mai iubiţi !

— Nu, fiule, nu fac decît s-o iubesc așa cum merită.

— Nu trebuie să luați în seamă bîrfelile, señor Pantaleón ; dumneavoastră v-a făcut ceva ?

În timp ce tăifăsuiam, proprietarul casei a coborît scările, și cînd am ajuns la cele ce povestesc acum, stăteam amîndoi pe pietrele micuțe ale vestibulului și ne uitam unul la celălalt.

— Mie ? Păi..., cum una ca asta... !

Señor Pantaleón se schimbă brusc la față.

— Ascultă, băiete, nu crezi că ești prea tînăr ca să mă tragi de limbă ?

Soția lui îl strigă de sus.

— Ascultă, Pantaleón : vino sus s-o ții pe fată, că o ard tare cataplasmele.

Stăpînul se uită la scări și strigă :

— Dacă o ard, să rabde !

Am vrut să mă arăt simpatic și m-am amestecat din nou în vorbă :

— Îi pun cataplasme Genovevei ?

— Da, n-ai auzit ? Desigur că-i pun cataplasme.

Coborî glasul și continuă de parcă ar fi vorbit cu el însuși :

— Nu știu cum o să se isprăvească asta.

Omul părea preocupat, și a stat cîteva clipe tăcut, ținînd capul în piept ; n-am scos o vorbă, pentru că m-am gîndit că e mai prudent, și am așteptat să-și revină.

— Știi, îmi spuse, are un junghi între coaste din cauza vîntului ; don Julio vrea s-o vindece cu căldură. Nu știu...

— O să vedeți că nu e nimic, señor Pantaleón ; se prea poate ca mîine să se simtă bine.

— Nu știu... Nu știu...

Se duse spre golul scării și-o strigă pe nevastă-sa.

— Juana !

— Ce-i ?

— Hai, coboară !

Glasul soției venea de departe și parcă plin de mîhnire.

— Și pe fată s-o las singură ?

— Coboară, îți zic ! Las-o pe Genoveva !

— Vin, vin !

Señora Juana apăru pe palier ștergîndu-și lacrimile cu o batistă.

— Hai, și nu mai plînge ! Așa nu facem nimic !

Femeia continua să plîngă.

— Îi e foarte rău, Pantaleón, foarte rău, sărăcuța !

— O să se vindece dac-o vrea Dumnezeu.

Glasul i se voală și deveni răgușit ca un tunet care ar fi răsunat în spatele munților.

— Și fără... Gîndește-te !

Mama își inteți vaietele și tînguirile, iar tatăl, parcă bănuitor, se încrunta și se gîndea. Șovăi înainte de-a începe din nou să vorbească, și la un moment dat era cît pe ce s-o facă, dar închise gura înainte de-a fi apucat să rostească vreun cuvînt. Cînd izbucni însă, i se înroșiseră ochii și i se umflaseră vinele la gît.

— Ascultă, Juana, s-o ducem la Valet.

— Dar...

— Taci ! Îți jur că după aceea o omor cu mîna mea.

Nimeni n-a scos o vorbă.

— Și tu, derbedeule, dacă nu-ți ții gura, te duci după ea. Mă înțelegi ?

— Da, señor.

Stăpînul casei se întoarse spre nevasta lui.

— Du-te la fată ; eu nu vreau să urc. Spune-i lui don Julio să se ducă s-o vindece pe mătușa Librada. Și ăstuia — îi spuse uitîndu-se la mine — să-i dai doi reali ca să nu deschidă pliscul ; dacă ne cîntă, o s-o plătească.

Señora Juana scotoci într-un săculeţ de pluş pe care-l purta la brîu, îmi dădu o pesetă întreagă şi-mi porunci să-l aştept pe don Julio ca să meargă s-o îngrijească pe stăpîna mea.

Cînd doctorul coborî, mai purta ochelarii de apropiere pe care urma să-i schimbe cu cei de depărtare. Era un bătrînel mic şi slab, îmbrăcat totdeauna în doliu — de cînd se prăpădise biata Carmen, după cum avea obiceiul să explice — şi cu nişte plete albe, bogate şi răvăşite. Umbla încet şi vorbea întocmai ca din carte, pînă şi despre lucrurile cele mai obişnuite.

— Nu e nimic, prietene Pantaleón ; curaj ! Asta nu înseamnă nimic ; o răceală ceva mai serioasă care s-a stabilit pe căile respiratorii. Continuaţi cu cataplasmele şi inhalaţiile, şi nu vă îngrijoraţi. Am să vin din nou mîine pe-aici ; se prea poate ca mîine s-o scoatem pe-afară.

— La revedere, don Julio, şi să te audă Dumnezeu.

Am ieşit din casă, şi n-am pus bine piciorul în uliţă, că m-a şi privit drept în faţă şi m-a întrebat :

— Ei, băiete, ia spune de ce te-a trimis stăpîna ta după mine ; credeam că nu-mi purta prea multă dragoste, dar acum văd că-şi aminteşte de ştiinţă cînd lucrurile se înrăutăţesc. În sfîrşit, în sfîrşit !

Am mers o bună bucată de timp fără să scoatem o vorbă, şi după ce-am trecut de o ulicioară a intrat din nou în vorbă.

— Eu credeam că povestea asta cu medicina era un lucru răsuflat pentru ea... Auzi tu, o femeie care vindecă spunînd un versuleţ să mă cheme pe mine, care nu cunosc asemenea vicleşuguri !

— Dumneavoastră rîdeţi, don Julio, i-am spus, şi

faceți rău ; stăpina mea e foarte bolnavă, și am plecat pentru că trupul ei răsuna ca o tobă.

— Nu, băiete, iți vorbesc serios ; mă miră că și-a amintit de mine, deoarece credeam, și cine știe dacă nu mă apropii de adevăr !, că mă socotea ceva mai puțin decît un ignorant care stoarce bani de la oameni, teroarea celor sănătoși și ucigașul bolnavilor, și cel care-i acoperă cu giulgiu. E așa cum iți spun, căci nu mai am virsta cind să mint ori să fiu gelos pe alții. Fiindcă dacă am studiat șase ani la Madrid și am dormit multe nopți în spital, înconjurat de bolnavi suferind de cele mai diferite boli...

Am avut noroc că ne aflam în fața casei ; oricine știe cum ar fi luat sfîrșit discursul, dacă plimbarea s-ar fi prelungit puțin mai mult.

— Am ajuns, don Julio, l-am întrerupt ; o să vin într-o zi la dumneavoastră acasă să-mi spuneți mai departe povestea cu spitalul.

M-am apropiat de ușa care părea închisă și am bătut cu pumnii.

— E ciudat, i-am spus doctorului, pentru că am lăsat ușa de la intrare deschisă și pe doamna în pat. Poate a venit una din vecine.

— Sau chiar diavolul, Lázaro, căci trebuie să fie prieteni.

— Cine știe !

Am bătut din nou, de astă dată mai tare, și aproape imediat a apărut mătușa Librada, care tocmai deschidea ușa.

— Ce ești așa nerăbdător ! Așa se bate la ușă ? Am crezut c-o dărîmi !

— Draga mea colegă — îi spuse don Julio cu cel mai frumos zîmbet pe buze —, cît de mult mă bucur că răul a trecut ! Vreun vers ? Vreo broască rîioasă care o fi plătit oalele sparte ?

Stăpîna mea era supărată și avea o mutră acră.
— Nu, don Julio; căci atunci cînd m-am gîndit că veniți mi s-a făcut greață și am dat afară tot răul din trup. Acum însă, îmi dau seama că nu mai am nevoie de dumneavoastră, și sîntem din nou ca mai înainte; că dacă ai nevoie de vin cînd ți-e sete, o să vedem noi pe cine o să chemați cu toată știința dumneavoastră cînd o să fiți bolnav. Căci eu sînt dură, don Julio, foarte dură! Și, deși uneori simt că-mi clocotesc măruntaiele în mine, după prima spaimă se potolesc singure.
— Ceea ce mă bucură...
— Nu prea cred, don Julio, dar e mai bine așa; eu nu mă cert niciodată cu dumneavoastră, în schimb dumneavoastră îmi speriați clienții.
— Eu?
— Da, don Julio, căci totul se știe...
Cum amîndoi erau vicleni și nici unul nu vroia ca celălalt să-l înțeleagă prea mult, din cauză că dracul pare totdeauna mai negru decît este, vorbeau uneori atît de mult cu jumătate de gură, încît mă uitam ca vițelul la poarta nouă, cum se zice, și nu auzeam nici jumătate din tot ce ascultam și din puținul ce-l pricepeam.
După ce și-au spus vorbe usturătoare timp de aproape jumătate de oră chiar în ușa casei, s-au despărțit ca doi prieteni, în văzul celor de față care au rămas uimiți și au povestit totul îndată după aceea, atît de repede încît n-au trecut nici cîteva ore și în tot satul nu se vorbea despre altceva.
Stăpîna mea a intrat în casă, și eu după ea, și n-am ajuns bine în bucătărie că m-a și întrebat:
— Și Bălanii?
— Știți, micuța Genoveva e bolnavă. Tatăl ei spune că a răcit la piept din cauza vîntului...

— Aoleu !

— Da, trebuie să fie grav de vreme ce toţi sînt amărîţi şi îngrijoraţi. Mi se pare că don Julio n-a nimerit-o.

— Aşa a vrut Dumnezeu, să fie asta ultima lui ispravă, Lázaro ; asta-i la mintea oricui. L-au chemat pe don Segundo ?

Don Segundo era preotul.

— Nu ştiu.

— Şi nu ţi-au spus nimic despre mine ?

— Nu, doamnă.

— Eşti sigur ?

— Să mor !

Señora Librada mă privi cu ochi de pasăre de pradă, scormonind pînă în străfundul gîndurilor mele, şi continuă :

— Mai bine ! Pantaleón îmi doreşte moartea ; tot satul o ştie.

Stăpîna mea se îndreptă spre un lighean cu cartofi, se aşeză pe scăunel şi începu să-i cureţe. O priveam fără să fac nici o mişcare. Grăia în şoaptă şi foarte repede, de parcă şi-ar fi vorbit sieşi ; ba îşi arcuia sprîncenele, ba îşi strîngea gura încreţind-o, ba îşi ţintuia privirea fixă într-un colţ al odăii, după cum îi erau gîndurile. Se opri brusc şi se ridică iute, păşind spre hîrdăul cu apă. Scoase apă cu o strachină şi vîrî mîna în ea. Se tăie şi era cît pe ce să-şi piardă un deget.

— Sînge, Lázaro... Sînge pe mîna dinspre inimă ! Iată unde am ajuns, de-atîta rău cît e în satul ăsta osîndit pe vecie !

Gura i se mişca de parcă ar fi fost cuprinsă de furie şi pleoapele îi tremurau.

Trei lovituri slabe, aproape ca o mîngîiere, răsunară în uşă.

— Cine-i ?
— Deschide, Librada ; sînt eu, Pantaleón !
Stăpîna mea își pironi privirea timp de cîteva clipe în apă.
— Deschide, Lázaro ; spune-i să intre. Tocmai vedeam că trebuie să vină !
M-am dus la ușă și l-am poftit pe señor Pantaleón înăuntru.
— Ai tăcut ?
— Da, domnule.
— Mai bine pentru tine !
M-am adresat stăpînei mele vorbind mai tare.
— Señora Librada, unde îl conduc ?
— Adu-l aici, Lázaro, să vadă sîngele.
Señor Pantaleón avu o mutră mirată.
— Care sînge ?
— Un fleac ; curățind niște cartofi și-a tăiat un deget de la mîna stîngă.
— Ah !
Am intrat în bucătărie și stăpîna, fără să scoată mîna din strachină, i s-a adresat.
— Te vedeam venind, Pantaleón.
— Pe mine ?
— Da, pe tine ; te vedeam venind cu gînduri necurate... Vezi cum stau lucrurile ! Cînd mă gîndeam la asta, hop ! sînge pe mîna dinspre inimă.
— Ce spui, femeie !
— E așa cum spun.
Amîndoi tăcură, și amîndoi, prefăcîndu-se cum puteau mai bine, se pîndeau uitîndu-se chiorîș.
— Ascultă, Lázaro, începu stăpîna mea ; dă-i un scaun lui señor Pantaleón.
M-am dus după scaun și i l-am dat.
— Hai, așază-te aici ; uită-te la strachină, pare plină de sînge.
Bărbatul se uită fără să scoată o vorbă.

— Păi e apă, continuă mătuşa Librada ; nu e nimic altceva. Eu am sîngele foarte tare... Tu o să crezi că e şi foarte rău, nu-i aşa ?

— Nu, femeie, nu cred nimic.

— Mai bine.

Stăpîna mea scoase mîna din apă şi o şterse cu fusta.

— Acum vezi cum o s-o vindece sîngele ăsta pe micuţa Genoveva ?

— Cine ţi-a spus că e bolnavă ?

Señor Pantaleón îşi aţinti privirea asupra mea.

— Nimeni, omul lui Dumnezeu, nimeni ; nu te gîndi la lucruri urîte ! Crezi că nu se vede pentru ce ai venit !

Vrăjitoarea mă strigă.

— Ascultă, Lázaro, du-te la spiţerie şi spune-i lui don Roque să-ţi dea şapte conuri de chiparos.

— De chiparos ? întrebă señor Pantaleón.

— Da, de chiparos ; te miră ?

— Nu, pe mine nu.

M-am dus după conuri, şi cînd m-am întors cu ele nu mai era în casă nici mătuşa Librada, nici señor Pantaleón. Uşa era închisă şi am intrat sărind gardul de vălătuci din ogradă. În bucătărie am găsit o cucuvaie moartă, cu un briceag înfipt în burtă ; ţistuiala tovarăşei sale din pod se auzea din cînd în cînd cadenţat, ca ticăitul unui ceas leneş. O broască rîioasă sări de pe piatra vetrei pe copaie. Ultimele rămăşiţe de spuză ardeau sub clopot, şi un greiere, dedesubtul mănunchiurilor de lemne, scîrţiia din cînd în cînd din ghitara-i îndepărtată şi melancolică.

Am simţit un fior rece pe tot spatele. Eram speriat şi mort de frică. M-am uitat în spate şi am văzut patru luminări arzînd pictate pe perete. Mi s-a făcut rău şi am fugit. Gardul de vălătuci era mai înalt pe dinăuntru şi mi-a fost foarte greu să-l sar...

 Am alergat şi m-am ghemuit ca să petrec noaptea

lingă nişte peşteri din spatele cimitirului. Nu vroiam nici măcar să mai văd casa aceea şi m-am gîndit să fug din sat înainte de-a se face ziuă. Am început să mă rog în șoaptă pentru ca sfinții să nu mă uite și am tăcut cînd am văzut apropiindu-se un bărbat care umbla pe furiş lipit de zidurile cimitirului. Bărbatul a fluierat încetișor şi un altul a cotit după colțul unde era morga.

— Ei, don Roque, am crezut că nu veniţi !

— Era cît pe ce să nu pot, Luquitas ; nu ştii ce se întîmplă ?

— Nu, domnule, n-am trecut prin sat.

— Păi, l-au băgat la închisoare pe don Julio ; se zice că a otrăvit-o pe micuţa Genoveva, fetiţa Bălanilor.

— Ce spuneţi ?

— Da. Şi pe Pantaleón îl ţin închis ; se pare că a înnebunit. Nu spune decît lucruri ciudate ; ba sînge, ba strachină, ba mîna stîngă... Nimeni nu-l poate înţelege !

— Asta e treaba lui Lucifer însuşi, don Roque, fiţi sigur de asta.

— Da, fiule ; sînt sigur. Dar..., în sfîrşit, noi ce putem face !

Don Roque se duse spre cealaltă umbră pipăind puţin cîte puţin cu piciorul terenul întunecat.

— Hai, Luquitas, vino aici. La urma urmei...

N-am mai auzit nimic. Îmi amintesc doar că n-am vrut să aştept zorile şi am pornit-o peste cîmp, ici sărind, colo poticnindu-mă, mai încolo căzînd, pînă cînd n-am mai putut şi m-am prăbuşit istovit la pămînt, slavă Domnului foarte departe de Belinchón.

Cînd am pornit-o la drum, la vreo cincisprezecedouăzeci de paşi de cei doi, don Roque si Luquitas s-au speriat şi au început să strige :

— Diavolul ! Diavolul !

CARTEA A NOUA

Unde povestesc
cum
şi însoţit
de cine
am ajuns în capitală,
şi unde închei
prima parte
a povestirii
despre
colindările mele.

M-a trezit lumina zilei și un zvon de glasuri pe care noaptea trecută, din cauza fricii şi a grabei, n-am izbutit să-l disting. Nu departe de mine curgea renumitul rîu numit Tajo, și pe celălalt mal se vedea sătucul căruia i se spunea Fuentidueña.
Eram deja bărbat, şi frica, foamea şi nenorocirile au fost singura mea școală. De fiecare dată cînd o încurcătură mă făcea s-o iau din loc, gîndurile, atît cele bune cît și cele rele, îmi năpădeau mintea pînă cînd nevoia izbutea să le alunge. Atunci am cugetat, ce bine îmi amintesc ! la fericiții muritori care se nasc, trăiesc și mor fără să fi ieșit din satul lor nici măcar trei leghe în jur, și m-am gîndit, Dumnezeu mi-e martor cu cîtă dorință !, cît de fericit aş fi dacă m-aş opri să-mi sfîrşesc zilele în prima casă care mi-ar ieși în cale. Nu știu de ce n-a vrut providența ; poate sînt însemnat să nu mă opresc niciodată din mers, să tot umblu dintr-o parte într-alta. M-am gîndit că destinul meu e să colind cîmpurile şi satele, ca mînat de vînt, și n-am vrut să mă împotrivesc lui ; pietrele ce se rostogolesc, albe de-atîta spălat, prin albia puhoaielor, cu siguranță vor privi și ele, pline de invidie și nostalgie, cum îmbătrînesc stîncile de pe izlazuri, încremenite, pînă cînd se-acoperă de mușchi ; după cum granitul rănit al clopotnițelor de lîngă bisericile de pe drum izbutea să vadă la picioarele lui generații de oameni și cunoștea în cele din urmă necazurile si bucuriile lor, suferințele și metehnele lor.

Am privit satul și am traversat rîul ; deși am avut multă grijă să mă dezbrac și să țin hainele deasupra, nu se poate să nu te uzi puțin. M-am îmbrăcat, am pornit-o spre Fuentidueña, și puțin înainte de-a ajunge în dreptul caselor am văzut un pod peste rîu pe care treceau niște copii mînînd un măgar încărcat cu lemne. Am văzut în scena aceea întreaga mea viață și m-am întristat și mai mult.

Am intrat în sat și am cerut de mîncare ; n-am primit nimic ; oamenii au spus că sînt trîntor și au asmuțit cîinii împotriva mea. Am fugit și am luat cu mine un ied care, legat de-un picior, era atît de îndărătnic din cauza libertății, încît uitase de mîncare. L-am omorît după niște pietre, l-am jupuit și l-am fript cum am putut mai bine (nu foarte bine, din cauza grabei, de vreme ce-au rămas bucăți crude), și mi-am hrănit trupul cu carnea lui pînă cînd am ajuns în capitală.

Asta, și un păduche, au fost singurii mei tovarăși cu care m-am prezentat într-un oraș atît de mare ; pățit cum eram din cauza tuturor celor care mă înconjuraseră, am gîndit că e mai bine să fii singur decît într-o tovărășie proastă și nu m-am mai oprit. Aș fi avut prilejul să intru în slujbă la niște cărăuși cu care m-am întîlnit în Villarejo, dar am preferat să-mi văd mai departe de treabă și să nu mă apropii de nimeni ; după cum îmi amintesc, le-am luat un burduf cu vin de Valdepeñas pe care-l puseseră să se răcească într-o baltă și o pereche de opinci pe care le țineau prinse de nojițe de roata unei căruțe cu caii deshămați. Cînd a doua zi dimineața, ascuns într-o vie, i-am văzut trecînd pe șosea, nu m-am putut stăpîni să nu izbucnesc în rîs ; trîntiți în căruțe fără să facă cea mai mică mișcare, habar n-aveau ce se petrece în jur ; cîinii s-au uitat la mine cîteva clipe, au ciulit urechile, și, slavă Domnului, nu mi-au dat

 importanță ; legați sub căruțe, au continuat să pri-

vească urma catîrcelor, mereu aceeași pe toate drumurile. I-am lăsat să treacă pentru că mi s-a părut mai prudent, și am așteptat acolo unde eram o zi întreagă ca să se îndepărteze.

A doua zi am ajuns la rîul Tajuña, la satul numit nu știu de ce Perales [1], și, pățit cum eram, am ocolit casele ca să nu trec prin sat, și poate pentru că știam atît de bine că atunci cînd te-ai fript cu ciorbă sufli și-n iaurt.

Am vrut să-mi petrec noaptea pe o pășune la ieșirea din sat, și cînd s-a luminat de ziuă am văzut cu spaimă că mă aflam într-un imaș înconjurat de cincisprezece sau optsprezece tauri negri și uriți care păsteau. Mi s-a făcut frică și m-am urcat într-un stejar pitic, și am stat acolo incomod și ghemuit toată ziua, deoarece m-am gîndit că pe seară mi-ar fi mai ușor să-mi văd de drum. Cum duceam iedul în spate, am mîncat din el, dar cînd mi s-a făcut sete am răbdat, pentru că burduful de vin era jos, la douăzeci de pași, și nu îndrăzneam să mă duc după el. Pe la amiază taurii au pornit-o spre adăpătoare și am putut redobîndi vinul, dar deși trecerea părea liberă am preferat să mă întorc în copac și să nu dau de vreun bucluc. A sosit noaptea ; taurii s-au culcat, și cum nu puteam continua să stau ca o bufniță toată viața atîrnat într-un copac, mi-am făcut cruce și am început să fug ca un ogar spre șosea. Taurii nici nu s-au mișcat, dar eu am alergat ca niciodată în viață. Am ajuns dincolo de îngrădituri istovit și gîfîind ; am tras o dușcă de vin și am plecat mai departe, ca să scap de orice tovărășie. În noaptea aceea am rămas să dorm în șanț pentru că m-am gîndit că trebuie să fi fost multe turme de tauri prin pășunile acelea.

Înainte de răsăritul soarelui m-a trezit un bătrîn călare pe-o iapă slăbănoagă.

---

[1] Peri (pluralul de la păr, pomul fructifer).

— N-ai văzut pe-aici un taur roșcat ?
— Nu, domnule
— Păi a trecut pe-aici.
— Se poate !
— A scăpat din țarc și e plin de năbădăi. Ieri i-a ars o împunsătură lui Vencejo.
— Lui Vencejo ?
— Da ; taurul de prăsilă al cirezii de vaci a contelui. E mare pramatie.
— Aha !
Omul a plecat, și eu am căscat ochii toată ziua să văd dacă vine taurul roșu. Pe la mijlocul după-amiezii, cînd mă odihneam puțin, cam pe unde se vedea Arganda del Rey, am auzit un mare vălmășag de glasuri și de fluierături, și o ploaie de pietre în jurul meu. Taurul roșcat a trecut la o mică depărtare de locul unde mă aflam ; avea un corn plin de sînge și trupul însemnat pe spate. În urma lui, o turmă de vite cu tălăngi, bătrîne și cu coarne lungi, se înghesuia fricoasă între călăreții care mergeau la trap și băieții care alergau și trăgeau cu praștia în dreapta și-n stînga, zvîrlind pietrele prin aer.
Am așteptat să treacă zarva aceea ca un răpăit și mi-am văzut mai departe de drum. Am dormit alături de gardul unei fabrici de zahăr din Arganda și am mers apoi cu trenul pînă la Vaciamadrid.
În depărtare, capitala se zărea mai mare decît aș fi crezut vreodată că ar putea fi un oraș. Casele, care nu se distingeau încă bine, se adunau în jurul mulțimii de turnuri, și o negură ce strălucea în amurg părea că le învăluie. Eram obosit și am preferat să aștept ziua următoare ca să ajung la Madrid. Am dormit prost în noaptea aceea, agitat și visînd tot timpul, dar visurile, atît de frumoase atunci ! s-au dovedit atît de false pe urmă, încît nici nu vreau să mi le mai amintesc.
 A doua zi, am pornit plin de curaj și am ajuns în

capitală spre seară. Am intrat prin împrejmuirile de la Retiro (prin stația numită Copilul Isus), și acolo am rămas să petrec noaptea ; dracul m-a sfătuit. Printre dărîmături forfoteau vagabonzii ; vorbeau în gura mare în două trei cuvinte atît de nelămurite uneori încît mai mult de jumătate nici nu înțelegeai. Printre ei era și cîte o femeie, sau prea bătrînă sau încă prea tînără ; erau grupuri care înjurau în timp ce jucau cărți, și erau și unii singuratici care, răsturnați cu fața în sus, se jucau desfăcînd mucuri de țigară. A sosit noaptea ; am adormit, și după puțin timp m-am trezit speriat. Oamenii fugeau în mare grabă de colo-colo, și în ciuda agitației nu se auzea nici un strigăt. Stăteam liniștit și urmăream ce se întîmpla. Paznicii au prins pe vreo trei-patru, iar ceilalți le-au scăpat.

M-am ridicat și deodată cineva m-a înșfăcat de un braț.

— Hai, nu te întinde atîta. Ia-o drept înainte !

Ne-au băgat pe toți într-un camion și ne-au dus la Yeserías ; era pentru prima oară că mă urcam într-un automobil. Acolo ne-au tăiat părul, și pe cîțiva ne-au dus la comisariat. Comisarul îi cunoștea pe toți de parcă ar fi fost dintr-o familie.

— Mă, Filipino ! Iar pe-aici ?

— Păi, să vedeți, domnule comisar.

Filipino avea fața galbenă și ochii mici și cenușii ca ai unui șoarece.

— Dacă nu te lasă să trăiești, domnule comisar !

— Bine, omule, bine ; hai, du-te și mănîncă cincisprezece zile pe seama statului !

Filipino nu mai avea acum nici o grijă.

— Și tu ! mă întrebă comisarul.

— Ăsta e un țopîrlan, răspunse altul din cei care erau acolo.

— Taci, Cartagena ; ai să vorbești îndată.

— Bine, domnule comisar.

— Tu ești din Madrid ?
— Nu, domnule.
Un paznic se apropie de mine.
— Domnule comisar ! adăugă el, înșfăcîndu-mă de un braț.
— Nu, domnule comisar, am repetat.
— Și de unde ești ?
— Din cîmpia Salamancăi, domnule comisar.
— Bine. Cînd ai venit la Madrid ?
— Aseară, domnule comisar.
— E adevărat ?
— Da, domnule comisar, e adevărat.
— Ascultă, Cartagena : l-ai văzut pe ăsta ?
— Nu, domnule comisar.
— Bine. Cum te numești ?
— Lázaro, domnule comisar.
— Și mai cum ?
— Doar atît, domnule comisar.
Toți rîseră.
— Liniște ! spuse unul dintre paznici.
— Ai vreo hîrtie la tine ?
— Nu, domnule comisar.
— Bine. Și de ce ai venit la Madrid ?
— Să văd dacă nu găsesc de lucru ; vreau să intru la stăpîn.
— Bine. Cîți ani ai ?
— Nu știu.
— Ai douăzeci și unu ?
— Desigur.
În altă împrejurare n-aș fi mințit. Comisarul se întoarse spre secretar și-i spuse :
— Scrie, García : individul la care se referă prezenta adresă, numit Lázaro... Ascultă, cum vrei să te numești ? mă întrebă.
— Cum mă numesc, domnule comisar : Lázaro.
 — Nu, ce nume de familie vrei să ai.

— Cum vreți dumneavoastră, domnule comisar ; mama mea se numea Rosa López.

— Continuă, García... numitul Lázaro López López, fiul lui Pedro și al Rosăi, originar din Salamanca, în vîrstă de douăzeci și unu de ani etc., etc. Pune-mi-o la semnat. E adresată domnului colonel, șeful centrului de recrutare numărul 1, Recrutare.

— Bine, domnule comisar.

— Altul la rînd !

Urmară tovarășii mei la interogatoriu. Secretarul isprăvi de scris actul, comisarul semnă și un paznic mă duse la centrul de recrutare. Acolo luă sfîrșit libertatea mea ! Madrid, care îmi promitea atîtea lucruri frumoase, m-a băgat la cazarmă, unde la început mă simțeam, deși numai după două luni m-a scos ca ordonanță locotenentul Díaz, așa cum cred că trebuie să se simtă mierlele și sticleții în colivie. Am deprins instrucția și bunele maniere, am terminat de învățat să scriu și să citesc, și mi-au băgat în cap cele patru operațiuni.

Cînd la sfîrșit m-au lăsat la vatră, aveam totul : acte, livret, certificat de bună purtare... Singurul lucru care-mi lipsea era pofta să mai bat fără noimă drumurile pline de praf, răcoroasele povîrnișuri ale munților și malurile zgomotoase ale rîurilor.

M-am simțit atunci bătrîn (Doamne, Dumnezeule !) pentru prima oară în viață, și eram din nou pe stradă cu cerul deasupra și pămîntul dedesubt.

Primele zile le-am petrecut cu banii primiți de la o doică pe care am cunoscut-o ca soldat. Pe urmă... Pe urmă a început partea a doua a vieții mele. Am trecut prin clipe bune și prin clipe rele ; am cunoscut zile fericite și săptămîni nenorocite ; am fost pe deplin sănătos și am răbdat și mai tare de foame..., și am ajuns, pas cu pas, la ceea ce sînt astăzi.

La ce bun să povestesc drumul ? A fost cărarea spinoasă a tuturor celor pe care i-am cunoscut...

Epilog

N-am ajuns bogat ca bunicul meu, în schimb am rămas burlac, scăpînd astfel de păcatul atribuit bogăției. În sfîrșit, am pierdut ceva, dar am cîștigat altceva în schimb.

Și acum pun punct. Dacă aceste pagini sînt uneori amare, nu uitați că le scriu la bătrînețe și în sărăcie ; cred că mizeria izbutește să îmbătrînească în aceeași măsură ca și anii strînși laolaltă, și sfînta providență vrea parcă să mă încarce cu nenumărații ani pe care-i am și să mă lase cu puținii bani din buzunar.

Dacă am pornit în viață plin de curaj dar am fost în cele din urmă înfrînt, vina o poartă lipsa de dibăcie cu care m-a înzestrat Dumnezeu în aceste bătălii, și-apoi să nu uităm că plopul nu face pere, nici răchita micșunele.

Dacă povestirea mea e de folos cuiva, cu atît mai bine; acesta e dealtfel scopul ei. Dacă nu slujește nimănui... ce pot să fac ! Cuiva poate tot o să-i placă. Și dacă nici asta nu izbutește, atunci cred că cel puțin în zilele cînd m-am străduit să-i potrivesc cuvintele am avut puțină tihnă sufletească.

Nota editorului

Deşi Lázaro în cartea a IX-a a povestirii sale ne spune că pune punct la prima parte a isprăvilor lui, dîndu-ne astfel parcă de înţeles că se gîndea să scrie o a doua parte care să cuprindă cele petrecute de unde întrerupsese firul celor întîmplate pînă la sfîrşitul zilelor lui, nu cred că a scris vreodată această continuare. În orice caz, dacă a izbutit s-o scrie, trebuie să se afle undeva.

Cînd l-am vizitat, puţin înainte de-a începe războiul nostru, la spitalul San Juan de Dios din Madrid, ca să-l întrebăm unde o zvîrlise, ne-a răspuns că o scria în minte, deoarece se gîndise că astfel va fi mai izbutită, fiindcă urmările părţilor întîi nu sînt niciodată bune.

Poate că Lázaro avea dreptate.

Nu ştim din ce cauză a murit, sau dacă mai trăieşte încă. Şi nici nu ştim dacă şi-a schimbat părerea. Ceea ce putem spune cu siguranţă însă, este că tot n-avem veşti, nici de la omul nostru, nici de la naivul şi zbuciumatul lui jurnal de bord : sau ar fi mai bine să spunem, de raniţă, traistă sau desagă.

Fapt pe care-l deplîngem pentru că nu putem da — astăzi — istoria completă a acestui om pilduitor care a luptat împotriva tuturor greutăţilor şi s-a stins ca o lumînare cînd a încetat să mai umble.

Madrid, mai 1944

Cuprins

